YUNUS EMRE DÎVANI

Tercüman

1001 TEMEL ESER

Tercüman 1001 TEMEL ESER

YUNUS EMRE DÎVANI



HAZIRLAYAN:
FARUK K. TİMURTAŞ

YUNUS EMRE DİVANI

Tercüman
1001 TEMEL ESER
1

TERCÜMAN GAZETESİ'nin
bir kültür hizmeti olarak
yayınladığı bu eser,
KERVAN KİTAPÇILIK BASIN
SANAYİ ve TİCARET A.Ş.
Ofset Tesisleri'nde
basılmıştır.

1001 Temel Eser'i iftiharla sunuyoruz

Tarihimize mânâ, millî benliğimize güç katan, kütüphaneler dolusu birbirinden seçme eserlere sahip bulunuyoruz. Edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, folklor gibi millî ruhu geliştiren ona yön veren konularda "Gerçek eserler" elimizin altındadır. Ne var ki, elimizin altındaki bu eserlerden çoğunlukla istifade edemeyiz. Çünkü devirler değişmelere yol açmış, dil değişmiş, yazı değişmiştir.

Gözden ve gönülden uzak kalmış, unutulmaya yüz tutmuş (Ama değerinden hiçbir şey kaybetmemiş, çoğunluğu daha da önem kazanmış) binlerce

cilt eser, bir süre daha el atılmazsa, tarihin derinliklerinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü, onları derleyip - toparlayacak ve günümüzün türkçesi ile baskıya hazırlayacak değerdeki kalemler, gün geçtikçe azalmaktadır.

Bin yıllık tarihimizin içinden, süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde "Köşetaşı" vazifesi gören bu eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı plânladık.

Sevinçle karşılayıp, ümitle alkışladığımız "1000 Temel Eser" serisi, Millî Eğitim Bakanlığınca durdurulunca, bugüne kadar yayınlanan 66 esere yüzlerce ek yapmayı düşündük ve "Tercüman "1001 Temel Eser" dizisini yayınlamaya karar verdik. "1000 Temel Eser" serisini hazırlayan çok değerli bilginler heyetini, yeni üyelerle genişlettik. Ayrıca 200 ilim adamımızdan yardım vaadi aldık. Tercüman'ın yayın hayatındaki geniş imkânlarını 1001 Temel Eser için daha da güçlendirdik. Artık karşınıza gururla, cesaretle çıkmamız, eserlerimizi gözlere ve gönüllere sergilememiz zamanı gelmiş bulunuyor.

Millî değer ve mânâda her kitap ve her yazar bu serimizde yerini bu-

ÖNSÖZ

Türk edebiyatının en ön sırada gelen sekiz on şâirinden biri olan Yûnus Emre, son yıllarda büyük bir ilgi uyandırmış bulunmakta, gittikçe artan bir okuyucu kitlesi tarafından her gün fazlalaşan bir merakla okunmaktadır. Ölümünün 650. yıldönümü dolayısiyle 1971 yılının sonu ve 1972 yılının başının «Yûnus Emre Yılı» olarak ilânı ve şâirin Unesco'ya dahil memleketlerde anılmasının kararlaştırılması, bu ilgiyi daha da genişletmiştir. Bu münasebetle onun için toplantılar tertip edilmiş, kitaplar yayınlanmıştır. Fakat, bunlar büyük Yûnus'u tamamiyle aksettirmekten uzak kalmıştır. Bir bankanın desteğiyle 1970 Eylülünde İstanbul'da yapılan, yabancı edebiyatçı ve araştırıcıların da katıldığı seminer, başarılı olmamış; Yûnus'umuzun yanlış anlatıldığı, onun insan sevgisinin ve dünya görüşünün bambaşka şekilde tefsir edildiği bir toplantı olmaktan ileriye gidememiştir. Seminerdeki bildiriler, birkaçı müstesna bir değer taşımadığı gibi; bu konuda yazılan kitapların büyük bir kısmı ehemmiyetsiz şeylerdir. Unesco'ya dahil ülkelerde ise, bugüne kadar Yûnus ile ilgili herhangi bir toplantı yapılmamıştır. Paris'te verilen bir konferans ve Yûnus'un Batı dillerine çevrilmiş şiirlerini ihtiva eden plâkların hazırlanıp dağıtılmak istenmesi, bu hususta elbette yeter bir çalışma değildir. Yûnus'un ölümünün 650. yıldönümü dolayısiyle yayınlanan eserler arasında sadece Ahmet Kabaklı'nınki şâirimizi değiştirmeden, millî ve dinî hüviyetiyle olduğu gibi vermektedir. Bu yıldönümü tören ve neşriyatından elde edilen yegâne kazanç da budur.

Biz bu kitabın giriş kısmında, bütün vesikaları gözönünde tutarak Yûnus'un hayat ve şahsiyetini ilmin ışığında objektif olarak ana çizgileriyle belirtmeye çalıştık. Bu bölümü fazla geniş tutmadık. Çün-

kü maksadımız, Yûnus ile ilgili geniş bir inceleme vermek değil, onun iyi hazırlanmış bir divanını sunmaktır. Burada, hatıra Yûnus Emre Divanı'nın daha önce muhtelif kimseler tarafından birkaç kere yayımlandığı, yeni bir divan neşrine ne lüzum olduğu sorusu gelebilir. Yûnus Emre Divanı bugüne kadar hep edebiyatçı ve edebiyat tarihçisi zatlar tarafından neşredildi. Halbuki onun bir dilci, bir filolog gözüyle düzenlenmesi gerekirdi. Bu sunduğumuz kitapla, Yûnus Divanı ilk defa bir filolog tarafından hazırlanmış bulunmaktadır. Bunun mânâsı Yûnus'un şiirlerinin devrinin hususiyetlerine göre, en doğru şekilde tespit edilmesi demektir. Yûnus'un şiirleri, bilindiği üzere, Tarihî Türkiye Türkçesi'nin ilk devresi olan Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmıştır. Bu iyi bilinmedikçe, Yûnus'un şiirlerini doğru olarak vermek mümkün değildir. Bu yüzden, bugüne kadar yayınlanan Yûnus Divanlarında pek çok okunuş hatası vardır, sözlüğe alınan kelimelerin birçoğuna ise yanlış mânâ verilmiştir. Ayrıca, kitabın giriş bölümünde etraflıca izah ettiğimiz veçhile, Yûnus Emre'den sonra Yûnus mahlâsını taşıyan birkaç şâirin daha gelmiş olması, Yûnus Emre Divanını tespit etmeyi güçleştirmektedir. Yûnus'un olan şiirlerde de, fazla sayıda nüsha farkı görülmektedir. İşte bütün bunlar Yûnus Emre Divanı'nın yeni bir nüshasını hazırlamayı gerektirmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın «Bin Temel Eser» serisinde yayınlanmak üzere Yûnus Emre Divanı'nın hazırlanması işi bana ve değerli edebiyat tarihçisi Millî Kütüphane Genel Müdürü Dr. Müjgân Cunbur'a verilmişti. Daha önce inceleme ve araştırmamız bulunduğu halde, birbuçuk yıl kadar çalışarak Yûnus'a ait olduğu şüpheli olmayan şiirleri biraraya getirmek suretiyle büyük bir Yûnus Emre Divanı hazırladık. «Bin Temel Eser» serisinin durdurulması, maalesef bunun neşrine imkân vermedi. Tercüman'ın talebi üzerine, son kısımlar için yeniden yazmalara da başvurarak tekrar altı ay çalışıp bu orta hacimdeki Divanı hazırladım. Esasen en eski ve sahih nüshaları da ikiyüz şiir civarında bulunmaktadır.

Divanda Eski Anadolu Türkçesi hususiyetlerini aynen muhafaza ettim. Bazılarının yaptığı gibi, ne bugünün Türkçesine yetirdim; ne de bazı ek ve kelimeleri eski, bazılarını yeni şekilde almak suretiyle karı-

şık bir tarzda tespit yoluna gittim. Divanda şiirlerin sıralanışında da klâsik tertibi (yâni kafiyelerin son harfine göre eski yazının alfabetik sırasını) tatbik ettim ve geleneği bozmadım. Şiirlerin tertibi yeni yazımızın alfabetik sırasına göre olabilirdi. Fakat, şâirin eriştiği düşünce ve duygu merhalelerine, geçirdiği mânevî devrelere göre şiirlerin ölüm, dünya, fânilik, tabiat, aşk, sosyal öğütler, dervişlik gibi kısımlara ayrılarak gösterilmesini uygun bulmamaktayım. Çünkü, böyle bir sınıflandırma her zaman kesin değildir, bazı şiirler birkaç bölüm içerisinde yer alabilmektedir. Bu bakımdan şiirlerin konu ve temlerine göre tasnifi bir inceleme olarak tatbik etmek, fakat Divanı geleneğe uyarak alfabe sırasıyla vermek daha yerinde olur düşüncesindeyim.

Yûnus Emre Divanı'nın bu neşri, elbette ilmî bir neşir değildir. Geniş halk kitleleri gözönünde tutularak hazırlanmıştır. Fakat, daha önce Mevlid'de de olduğu gibi, ilme dayanan bir neşirdir. Bu Yûnus Divanı'nı meydana getirirken en fazla, daha önce Yûnus'un bütün şiirlerini ihtiva eden büyük divandan faydalandım. Bu bakımdan aziz arkadaşım sayın Dr. Müjgân Cunbur'a teşekkür borçluyum. Şükranlarımı burada da tekrarlarken, siz okuyucularımızın göstereceği rağbetin, ikinci baskıda kitabın büyük divan hâline gelmesini sağlayacağını belirtmek isterim.

Şubat 1972
F. K. T.

Kapaktaki çini deseni, Yunus Emre zamanına ait olup Prof. Dr. Süheyl Ünver tarafından hazırlanmıştır..

YUNUS EMRE

— Hayatı, Şahsiyeti, Dünya görüşü —

Türk Milleti'nin yetiştirdiği en büyük şâirlerden olan Yûnus Emre, asırlar boyunca zevkle ve hayranlıkla okunan, bugün de şiirleri yalnız bizde değil birçok ülkelerde ilgi uyandırmış bulunan müstesna bir şahsiyettir. Üstün değerine ve eksilmeyen şöhretine rağmen, Yûnus Emre'nin hayatı ve kimliği hakkında hemen hemen hiçbir şey bilinmemektedir. Bu duruma, hayatının efsaneleşmiş, destanlaşmış olduğu kadar, kendisinden sonra Yûnus mahlâsını kullanan birkaç kişinin daha gelmesi sebep olmuştur.

YÛNUS EMRE'NİN HAYATI

Yûnus Emre'nin hayatı ve yaşadığı çağ hakkında bilinen hususlardan biri, **Risâlet-ün-Nushiyye** adlı eserini H. 707/ M. 1307-1308 tarihinde yazmış olmasıdır. Eserin sonunda şu beyit bulunmaktadır:

Söze târih yidi yüz yidi-y-idi
Yunus cânı bu yolda fidi-y-idi (*)

(*) Yûnus Emre divanı nüshalarından birinde (Karaman nüshasında) beyit şu şekilde kayd edilmiştir :

Ki târih dahi yidi yüzde-y-idi
Yunus cânı bu yolda fidi-y-idi

Risâlet-ün-Nushiyye'nin yazılışını böylece yedi geriye atan bu beytin birinci mısra'ının doğru olmadığı âşikârdır. Çünkü, **«yüzde-y-idi»** ile **«fidi-y-idi»** kafiye değildir. Ayrıca, Türkçe'de **«tarih yedi yüzde idi»** denemez, **«tarih yedi yüz idi»** demek gerekir.

Eserini olgun ve ilerlemiş bir yaşta yazdığı anlaşılan Yûnus Emre, son zamanlarda bir mecmuada bulunan kayda göre, H. 720/M. 1320-1321 tarihinde vefat etmiştir. Adnan S. Erzî'nin İstanbul Bayezit Devlet Kitaplığındaki bir mecmuada (No: 7912) bulduğu kayıt şöyledir: «Vefât-ı Yûnus Emre, sene 720, müddeti-i ömr 82» Bu sözlerden şâirimizin H. 638/M. 1240-1241 yılında doğduğu ortaya çıkmaktadır.

Yûnus Emre'nin şiirlerinde, bu tarihlerin doğru olduğunu gösteren bazı ip uçları bulunmaktadır. Yûnus, Mevlânâ Celâleddin'den şöyle bahs ediyor:

Mevlânâ Hudâvendgâr bize nazar kılalı
Anun görklü nazarı gönlümüz aynasıdur.

Mevlânâ sohbetinde saz-ıla işret oldı
Ârif ma'nîye taldı kim biledür ferişte.

Divânının iki yerinde böylece Mevlânâ'nın sohbetinde bulunduğunu ve onun «görklü nazarı» na mazhar olduğunu söyleyen ve Mevlânâ 1273 yılında ebediyyete göç ettiği sırada 33-34 yaşında olan Yûnus, bir başka beytinde Mevlânâ'ya duyduğu hasreti şöyle dile getirmektedir:

Fakih Ahmed Kutbüddin Sultan Seyyid Necmüddin
Mevlânâ Celâlüddin ol kutb-ı cihan kanı.

Bu beyitte adı geçen Hoca Ahmed Fakih **«Çarhnâme»** adlı eserin sahibidir ve Yûnus'un doğumundan 20 yıl önce 1221'de (H. 618) vefat etmiştir.

Yûnus'un şiirlerinde Geyikli Baba ve Seydi Balum'un adları da geçmektedir:

Geyiklü'nün ol Hasan söz eyitmiş kendünden
Kudret dilidür söyler kendünün söz nesidür.

Seydi Balum ilinden şeker tamar dilinden
Dost bağçesi yolından eve dervişler geldi.

Yûnus'un kınadığı Geyikli Baba, Osman Gazi (1299 - 1326) ve Orhan Gazi (1326-1359) devirlerinde yaşamış, garip halleriyle ilgi uyandırmış bir şeyhtir. Seydi Balum (Balum Sultan), muhtemelen Germiyan Oğullarından bir beydir ve Geyikli Baba'nın müridlerindendir.

Yûnus'un çağdaş olarak bahs ettiği bu kimselerin yaşadığı devir, XIII. yüzyılın ikinci yarısıyla, XIV. yüzyılın ilk yarısıdır. Yûnus'un kendisi de XIII. yüzyılın ikinci yarısında ve XIV. yüzyılın başında yaşamıştır. Bu tarih Selçukluların sonu ile Osman Gazi devirlerine rastlamaktadır. Âşık Paşazâde, Yûnus'u Orhan Gazi devrinde yaşamış gösterir ise de, doğru değildir. Taşköprü-zâde'nin onun Yıldırım Bayezid (1389-1402) devrinde yaşadığını kayd etmesi de, tabiatiyle gerçeğe uymamaktadır.

Yûnus Emre'nin nereli olduğu, nerede tahsil gördüğü, nerelerde bulunduğu, nasıl yaşadığı hususlarında da elde kesin bilgi yoktur. Bektâşî menakıpnâme (velâyetnâme) lerinde Yûnus'un Sivrihisar yakınında Sarıköy'de doğduğu ve orada öldüğü zikr edilmekte ise de, bu husus bir rivayetten ileriye gidememektedir. Son zamanlarda bulunan bir vesikada Yûnus Emir Beğ adlı bir şahsın Sarıköy'deki çiftliğini zâviyesine vakf ettiği kayd edilmektedir. Eski yazıda «emir» ve «emre» kelimelerinin yazılışı birbirine benzemekle beraber, isimde Beğ kelimesinin de kullanılması ve «Emir», «Beğ» sıfatlarının tarîkat mensuplarına verilmesi mu'tad olan sıfatlardan olmayıp mülkî bir sıfat olması, bu şahsın Yûnus Emre olamıyacağını göstermektedir. Yûnus Emre'nin Karamanlı olduğu, Horasan'dan gelen İsmail Hacı cemaati mensuplarından bulunduğu ve Karamanoğlu İbrahim Beğ'den bir yer satın aldığı hususları, son zamanlarda bazı vesikalara dayanılarak ileri sürülmekte ise de, inandırıcı olmaktan uzaktır. Yûnus Emre'nin Sarıköy'lü veya Karamanlı oluşu meselesi böylece hâlâ çözülememiştir. Bu nokta karanlık ve şüpheli kalmaktan kurtulamamıştır.

Yûnus Emre'nin şiirlerinden düzgün bir tahsil gördüğü, Arapça ve Farsçayı, islâmî ilimleri, islâm tarihini, kısacası devrinin bütün ilimlerini iyice bildiği anlaşılmaktadır. O devirde en önemli ve meşhur ilim ve kültür merkezi Konya olduğuna göre, Yûnus büyük ihtimalle tahsilini Konya'da yapmıştır. Yûnus'un Mevlâna ile görüştüğünü, onun «safa nazarından» feyz aldığını, sema' meclislerinde bulunduğunu

yukarıya aldığımız beyitler açıkça ortaya koymaktadır. Yûnus'un şu beyitlerinde de Konya'nın adı geçmektedir:

Bir gönül ele getür feragat ol geç otur
Gönye (Konya) şehrinde yatur ol iki sultan kanı

Yûnus'un bu sözünden sen ma'nî anlar-ısan
Konya menâresini göresin bir çuvalduz

Yûnus Emre divanında Moğolların Anadolu'yu istilâ etmelerinin izleri de görülmektedir :

Işkun çeri saldı benüm gönlüm evi iklîmine
Canumı esîr eyledün n'ider bana yağı Tatar.

Ol budakta biter iman, iman bitse gider güman
Dün gün işüm budur heman nefsüme bir Tatar oldum

Okırsın tasnif kitâb çekersin bunca azâb
Havf u recâ sende yok öyle ki bir Tatarsın.

Yûnus'un birçok şehirleri ve illeri dolaştığı hususunda da şiirleri ip ucu vermektedir :

Gezerem Rûm ile Şam'ı Yukarı illeri kamu
Çok istedüm bulımadum şöyle garib bencileyin

İndik Rûm'a kışladuk çok hayr ü şer işledük
Uş bahâr oldı girü göçdük elhamdü lillâh

Yûnus Emre'nin Yukaru-İlleri (Azerbaycan ve İran), Anadolu şehirlerini, Şam (Suriye illerini) ne maksatla dolaştığı belli değildir. Belki tahsil için, belki büyük ilim ve gönül adamlarını ziyaret maksadıyla, belki bir aşk hicranı dolayı-

siyle bu seferleri ihtiyar etmiştir. Belki de bu saydığı yerlere hiç gitmemiştir, bunlar gitmeği arzuladığı diyarlardır. Fakat, şu nokta açıktır ki, Yûnus bu gezileri «propaganda» için yapmamıştır. Çünkü, o ne bir tarikat kurucu, ne bir tarikat yayıcısıdır. O, sadece mutasavvıf bir şâirdir ve şiirlerini belli bir görüşün propagandası için vasıta olarak kullanmamıştır.

İslâm tasavvufunun inceliklerini sadelikle, derinlikle ve hiç bir dar kalıp içerisine düşmeden dile getiren Yûnus Emre'nin Taptuk Emre adlı bir şeyhin müridi olduğu bâzı kaynaklarda zikr edilmektedir. Bu mesele, açık ve kesin bir delile ve vesikaya dayanmamaktadır. Daha çok bir efsane mahiyetindedir. Esasen Taptuk Emre de efsanevî bir şahsiyettir. Böyle bir kimsenin yaşayıp yaşamadığı belli değildir. Aşağıda da açıkladığımız vechile, Yûnus'un şiirlerinde geçen Taptuk kelimesi bazan bir özel ismi değil, doğrudan doğruya tapılan büyük varlığı, Tanrı'yı işaret etmektedir.

Yûnus Emre'nin hayatında ne işle meşgul olduğu, ne yaptığı da bilinmemektedir. Muhakkak olan bir nokta varsa, derviş ve şeyh olarak ömrünü tekyede geçirmediğidir. Onu Karaman'lı göstermek isteyenler, bâzı kaynaklara dayanarak zengin bir kimse olduğunu, sürü besletip sattığını ileri sürüyorlar. Sarıköy'lü olduğunu iddia edenler ise, Yûnus'un ekinci olduğunu, çiftliğini zaviyesine vakf ettiğini söylüyorlar. İki ihtimal de doğru olabilir. Çiftçilik ve hayvancılık bir arada yürütebilir. Zaten çiftlik işletmek ikisini bir araya toplamak demektir. Çiftlik sahibi olmak, ekincilik yapmak Yûnus'un tasavvufla uğraşmasına, tekyelerde feyiz almasına ve feyiz vermesine elbette engel teşkil etmez. Yalnız, onun sadece bir derviş ve şeyh olarak yaşadığını gösteren bir delil ortada bulunmamaktadır.

Yûnus'un uzun bir ömür sürdüğü şiirlerinden de anlaşılmaktadır:

Niceler eydür Yûnus'a kocaldun ışkı kogıl
Işk bize yenile geldi henüz dahı turvandadur.

Âşık Yûnus bu sözi muhâl diye söylemez
Ma'ni yüzin gösterür bu âşıklar kocası

İki kişi söyleşür Yûnus'ı görem diyü
Biri eydür ben gördüm bir âşık koca-y-ımış

Evlenmiş olduğunu ise şu beyit göstermektedir:

Bunda dahı virdün bize ol huriyi çift ü halâl
Andan dahı geçdi arzum azmüm sana kaçmağ içün

Yûnus Emre'nin nerede öldüğü ve mezarmm nerede olduğu da kesin olarak bilinmemektedir. Yûnus'un gömülü olduğu söylenen epeyce yer vardır. Bursa, Bolu, Eğridir, Erzurum (Düzcü köyü), Keçiborlu, Karaman, Sarıköy ve daha başka yerlerde Yûnus'un yattığı ileri sürülen mezarlar bulunmaktadır. Hiç şüphesiz, bunlar kabir (mezar) değil, birer makamdır. Türk halkı yer yer, çok sevdiği Yûnus için makamlar meydana getirmiştir. Bunlar arasında Sarıköy'deki mezar, Yûnus'un gerçek mezarı kabul edilebilir. Öteden beri halk arasında yaşayan inanış ve gelenek, bâzı eski kaynaklardaki **(Nefehât-ül-üns Tercemesi. ve Şakayık-un-Nu'maniyye Tercemesi)** kayıtlar, Yûnus'un Kütahya suyunun Sakarya nehrine karıştığı yer yakınında, yani Sivrihisar'a bağlı Sarıköy'de yattığım göstermektedir. Bu husus kesin olmamakla beraber, eldeki vesika ve delillere göre şimdilik en kuvvetli ihtimal sayılabilir.. Sarıköy'de bir anıt yapılmış ve 6 Mayıs 1949 Cuma günü düzenlenen bir törenle, Yûnus'un kemikleri eski mezarından alınarak anıtın arkasında hazırlanan mahalle nakl edilmiştir. Mahallî mahiyette tertip edilmesine rağmen, 20 bine yakın kimse bu törene katılmıştı. Anıt ve Yûnus'un yeni mezarı birkaç yıl önce yine değiştirilmiş, tren istasyonuna yakın bir yere getirilmiştir.

Yûnus Emre'nin nerede yaşadığı ve nerede yattığı hususundaki münakaşalar devam etmektedir. Karamanlılar ve Eskişehirliler ve bunları tutanlar arasında devam eden münakaşalara sebep olan nokta. kanaatimize göre fazla büyütülecek bir mesele değildir. Çünkü Yûnus Emre ayarındaki çok büyük şahsiyetler, şu veya bu şehrin ve bölgenin değil. bütün Türkiye'nin, hattâ bütün Türk dünyasının malıdır. Yattıkları yer ise, bütünüyle Türk Milletinin kalbidir.

BAŞKA YÛNUS'LAR

Yûnus Emre'den başka Yûnus adını kullanan birkaç şâir daha görülmektedir. Bunlardan ikisinin hüviyeti bellidir.

Birincisi, mahlâs olarak daha çok «Âşık Yûnus» u kullanan, bâzan da kendisini Yûnus, Derviş Yûnus ve Yûnus Emrem diye anan XV. yüzyılda yaşamış bir şâirdir. Şiirlerini dörtlüklerle ve ekseriya 7-7 ile 6-5 vezinleriyle yazmış bulunan bu Âşık Yûnus, Yıldırım Bayezid, Çelebi Mehmet ve II. Murad devirlerinde yaşamış olan Emîr Sultan'ı (1368-1430) övmektedir.

Yûnus sana candan tutmuşdur özi
Mübârek ravzana hem sürer yüzi

Efendim ceddine ulaşdur bizi
Yeşil donlu Emir Sultan merhaba.

Emir Sultan dervîşleri
Tesbîh ü senâ işleri
Dizilmiş hümâ kuşları
Emîr Sultan türbesinde.

Halvetiyye'nin Nûr-bahşî koluna mensup olduğu sanılan ve H. 843/M. 1439-1440'da veya bir müddet sonra öldüğü ileri sürülen bu Âşık Yûnus, asıl Yûnus Emre'den de saygılı bir dille bahsetmektedir:

Kimi Tapduk kimi Yûnus herbirisi derya deniz
Yûnus'a da bu cür'adan zerrece sunuldı yine

Bursa'daki Yûnus Emre mezarının bu zata ait olduğu kabul edilebilir. Bâzı yazmalarda bizim Yûnus Emre'ye mal edilen

Şol cennetün ırmakları
Akar Allah diyü diyü

Canum kurban olsun senün yoluna
Adı güzel kendü güzel Muhammed.

Aceb bu benüm cânum
Azad ola mı yâ-Rab
Yoksa yedi tamuda
Yana kala mı yâ-Rab.

gibi şiirlerin bu Âşık Yûnus'a âit olduğu anlaşılmaktadır.

Yûnus adını kullanan başka bir şahıs da H. 1123/M. 1711 de ölen Derviş Yûnus'dur. Bursalı İsmail Hakkı'nın şeyhi Atpazar'lı Osman Fazlı'nın müridi olan bu zatın şiirleri, dil itibariyle Yûnus Emre'nin şiirlerinden daha kolaylıkla ayrılabilmektedir.

Yûnus adını kullanan diğer şâirlerin kimlikleri ve ne zaman yaşadıkları hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Birçok kimse, Yûnus Emre tarzında yazdıkları şiirlerde Yûnus mahlâsını kullanmışlardır. Mes'eleyi karıştıran nokta budur. Bunların şiirlerini Yûnus Emre'ninkilerden ayırmak kolay ise de, onları birbirinden ayırmak pek kolay değildir.

YÛNUS'UN EFSANEVÎ HAYATI

Yûnus Emre'nin vesika ve delillere dayanan gerçek hayatı hakkında çok az şey bilindiği halde, onun efsânevî-destanî hayatına dair bir hayli malûmat vardır. Efsâneye göre Yûnus, bir derviştir, şeyhinin kapısında 30-40 yıl hizmet eden bir derviş. Yûnus'un dervişliğe girmesi ve menkıbevî hayatı **Bektaşî Velâyetnâmesi**'nde şöyle anlatılıyor:

Hacı Bektaş-ı Velî, Horasan diyarından Rûm'a (Anadolu'ya) gelip yerleştikten sonra veliliği ve kerametleri etrafa yayıldı. Her taraftan mürid ve muhipler gelmeye, büyük meclisler olmaya başladı. Fakir halli kimseler gelir, nasip alır, giderlerdi.

O zaman Sivrihisar'ın şimal tarafında Sarıköy denilen yerde Yûnus derler, bir kimse var idi. Gayet fakir halli olup ekencilik ederdi. Bir vakit kıtlık oldu, ekinden bir nesne hâsıl olmadı. Yûnus, erenlerin bu güzel vasıflarını işitti. Herkesin bu kapıdan boş dönmemesi dolayısiyle, bir bahane ile gidip kifâf dinecek kadar bir şeyler istemeği düşündü. Eli boş gitmemek için öküzüne dağdan alıç yükleyip Suluca Karahüyük'e doğru yola koyuldu.

Karahüyük'e varınca, Hacı Bektaş-ı Velî huzuruna çıktı, armağanını sunup «ben fakir bir kimseyim, bu yıl ekinim-

den bir nesne alamadım, ümiddir ki şu yemişi kabul edip karşılığında buğday veresiniz, aşkunuza kifâf edelim» dedi. Hacı Bektaş «öyle olsun» diyerek abdallara işaret etti, alıcı alıp paylaşıp yediler. Yûnus birkaç gün orada eğlendi. Gidecek olunca, Hacı Bektaş'a haber verdiler, o da «sorun bakalum ne ister, buğday mı, nefes mi verelüm?» dedi. Sordular, Yûnus «Ben nefesi neyleyeyim, bana buğday gerek» diye cevap verdi. Yûnus'un cevabını Hacı Bektaş'a bildirdiler. Hünkâr «Varun Yûnus'a söyleyün, alıcının her tanesi için bir (iki) nefes verelüm» buyurdu. Yûnus dedi ki: «Ehil ayâlim var, nefes karın doyurmaz, lûtf ederlerse buğday versinler, kifâf edelim.» Bu sözü Hacı Bektaş'a arz eylediler. Bu defa «Varun söyleyin, alıcının her çekirdeği başına on nefes verelim» dedi. Yûnus bu söze karşılık yine: «Ben nefesi neyleyim. Çoluğum çocuğum var, bana buğday gerek» diye ısrar etti. Razı olmadı. Hacı Bektaş, dilediği kadar buğday verilmesini emretti, öküzüne yüklettiler.

Yûnus vedâ edip yola koyuldu. Köyün aşağı ucunda olan hamamın öte başındaki yokuşu çıkınca aklı başına geldi, şöyle düşündü: «Vilâyet erine vardum, bana nasip sundular, alıcımın her çekirdeği başına on nefes verdiler, kail olmadum. Ne olmayacak iş ettim, gafil oldum. İmdi bu buğday bir nice gün içinde tükenür, nefesse ölünceye dek tükenmez. O nasipten mahrum kaldum. Geri döneyim, erenlerin eşiğine varayım. Ola ki, himmet ettikleri nasibi vereler.» Yûnus dönüp tekyeye geldi. Buğdayı öküzün arkasından indirdi. Halifeler bu hali görüp Yûnus'a «Niçün geri geldün» diye sordılar.

Yûnus «Bana buğday gerekmez, o himmet olunan nasibi versinler» dedi. Yûnus'un ahvâli Hacı Bektaş'a arz edildi. Hacı Bektaş buyurdu ki: «O iş şimden sonra olmaz. Biz o kilidin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik, varsın nasibini ondan alsın.»

Yûnus'a bunu duyurdular. Bu söz üzerine Yûnus yola koyuldu, Tapduk Emre'ye geldi. Hacı Bektaş'ın selâmını söyledi, vâki olan hâli anlattı. Tapduk Emre «Safa geldin, halin bize mâlûm olmuştu. Hizmet et, emek yetir, nasibini al» dedi. Yûnus dedi ki: «Ne hizmet var ise yapalum.»

Tapduk'un tekyesinin ardında dağ vardı. Tapduk Yûnus'u dağdan odun getirme hizmetine koştu. Yûnus her gün dağdan odun getirir oldu. Odunu sırtına vurup getirirdi.

Amma yaşını ve eğrisini kesmezdi. «Erenler meydanına eğri yakışmaz» derdi. Tam kırk yıl bu hizmeti gördü.

Günlerden bir gün Anadolu (Rûm) erenleri Tapduk Emre'nin tekyesine geldiler. Büyük topluluk oldu, meclis kuruldu. O mecliste Yûnus-ı Gûyende derler bir kimse vardı. Yûnus da orada idi. Tapduk Emre cezbelenip hallenince Gûyende'ye «Yûnus, söyle» dedi. Gûyende işitmedi. Tekrar «Yûnus şevkimiz var, sohbet eyle, işitelim» dedi. Yûnus-ı Gûyende yine işitmedi. Üçüncüsünde de Gûyende'den haber çıkmayınca, bu sefer ikinci Yûnus'a (bizim Yûnus'a) dönüp «Yûnus, vakit oldu. O hazinenin kilidini açtık, nasibini alıverdin. Sen söyle! Bu mecliste sohbet eyle. Hünkâr varlığının nefesi yerine geldi» dedi. Yûnus'un gönlü açıldı, gözlerinden perde kalktı. Şevk denizine düştü..

Ağzını açıp inci ve cevâhir saçtı. İlâhî hakikatlerin sırlarından inceliklerinden öyle bir sohbet eyledi ki, işitenler hayran kaldılar. Sonra o ne söylediyse hepsini kaleme aldılar. Mûteber bir dîvan oldu. Hâlâ mezarı Sivrihisar civarında doğduğu yere yakındır.

Yûnus Emre'nin şeyhi olarak gösterilen Tapduk Emre hakkında ise, **Bektâşî Velâyetnâmesi**'nde şöyle bir menkabe bulunmaktadır:

O zaman Anadolu'da adına Emre derler, kuvvetli bir er vardı. Hacı Bektaş Rûm ülkesine (Anadolu'ya) geldiği zaman, erenler onu ziyaret etmek, huzuruna varmak istediler. Emre'ye, «siz dahi bizimle geliniz» diye teklif ettiler. Emre gelmedi. «Niçin gelmezsin» diye sorulunca dedi ki: «Erenlere dost divanında nasip bahş olunduğu zaman Hacı Bektaş Hünkâr adlı bir kimseyi görmedik ve işitmedik.» Emre'nin bu sözünü Hacı Bektaş'a bildirdiler. Hacı Bektaş ibrikdârı Sarı İsmail'i gönderip Emre'yi yanına çağırttı. Emre gelince Hacı Bektaş ona «Dost meclisinde erenlere nasip bahş eden erin nişanı nedir?» diye sordu. Emre «yeşil perde ardından biri çıkıp cümle erenlere nasip bahş ve kısmet eyledi. O elin ayasında lâtîf, nûrânî, yeşil bir ben bulunduğunu gördüm» cevabını verdi. Hacı Bektaş «o eli görsen tanır mısın» dedi. Emre dedi ki: «Niçin bilmiyeyim?» Bunun üzerine Hacı Bektaş elini açıp Emre'ye gösterdi. Emre Hacı Bektaş'ın avucundaki yeşil nûrânî beni görünce «Tapduk (bulduk) Hünkârım tapduk» diye üç kere ikrar eyledi. Yerinden kalkıp kapının eşiğinin yanına gitti. Özür niyaz

edip başından tacını çıkardı. Hacı Bektaş'ın önüne koydu. Hacı Bektaş tekbir edip tacını başına giydirdi. Dua ve gülbank eyledi. Emre, Hacı Bektaş'ın elini öpüp kendi yerine geldi. Bundan sonra Adı Tapduk Emre oldu.

Yûnus bir kere derviş olarak kabul edilince, tabiatiyle onun hakkında birtakım menkabeler meydana gelecekti. Nitekim öyle olmuştur. Halk arasında yaşayan ve bir kısım kitaplara da geçen menkabelerden bâzıları şunlardır:

Yûnus Tapduk'a otuz yıl sadakatle hizmet etti. Odun taşımaktan sırtı yara oldu. Fakat kimseye belli etmedi. Şeyhi onu severdi. Bu öbür dervişlere ağır geldi. Şeyhin kızını seviyor da onun için bu ağır hizmete katlanıyor dediler. Bu dedikoduyu Tapduk'a duyurdular. Tapduk Yûnus'un halini bilirdi. Onları doğru yola getirmek, şüphelerini gidermek için, bir gün Yûnus'a tekyeye hep düzgün odun getirmesinin sebebini sordu. Yûnus «doğru olmayan bu kapuya lâyık değildür» diye cevap verdi. Tapduk «söyle Yûnus'um söyle!» dedi. Yûnus bu nefesin bereketiyle şâir oldu. Sonra Tapduk, ihvan yalancı olmasınlar, utanmasınlar diye kızını da Yûnus'a verdi. Bu kız, Kur'an okurken akan sular durur dinlerdi. **(Vâkıat-ı Üftâde).**

Yûnus Tapduk'a otuz yıl hizmet etti. Fakat, kendisine bâtın âleminden bir şey açılmamıştı. O da kaçıp dağlara, kırlara düştü. Bir gün bir mağarada yedi ere rastladı, onlarla arkadaş oldu. Her gece onlardan biri dua eder, duası berekâtiyle bir sofra yemek gelirdi. Nöbet Yûnus'a geldi, o da dua etti. «Yârabbi benüm yüzümü kara çıkarma. Onlar kimin hürmetine dua ediyorlarsa, onun hürmetine beni utandırma» dedi. O gece iki sofra yemek geldi. «Kimin yüzü suyu hürmetine dua ettin» diye sordular. «Önce siz söyleyin» dedi. Onlar «biz Tapduk Emre'nin kapısında otuz sene hizmet eden erin hürmetine dua ederiz» dediler. Yûnus bunu duyunca hemen geri döndü ve doğru gelip Ana Bacı'ya sığındı. «Aman, beni bağışlat» dedi..

Ana Bacı dedi ki: «Tapduk, sabah namazına abdest almak için çıkar. Kapı eşiğine yat. Üstüne basınca bu kim diye sorar. Ben, Yûnus derim. «Hangi Y û n u s ?» derse bil ki, gönlünden çıkmışsın. «Bizim Yûnus mu» derse ayaklarına kapan, kendini bağışlat.» Yûnus Ana Bacı'nın dediği gibi eşiğe yattı. Tapduk Emre'nin gözleri görmezmiş. Ana Bacı koluna girer, abdest almağa götürürmüş. O sabah

gene götürürken ayağı Yûnus'a değdi. «Bu kim» diye sordu. Ana Bacı, «Yûnus» dedi. Tapduk «bizim Yûnus mu?» deyince, Yûnus Tapduk'un ayaklarına kapanıp suçunu bağışlattı. **(Vâkıat-ı Üftâde ve halk rivâyeti).**

Yûnus, üç bin şiir söylemiş. Bunlar bir divan hâlinde toplanmış. Bu divan Molla Kasım adlı bir mutaassıp hocanın eline geçmiş. Molla Kasım bir su kenarında oturup okumağa başlamış. Şeriata uygun görmediklerini okudukça yakmış. Bu suretle binini yaktıktan sonra usanmış, bin tanesini de suya atmış. Üçüncü bine başlayınca şu beyitle karşılaşmış:

Derviş Yûnus bu sözi eğri büğrü söyleme
Seni sigaya çeken bir Molla Kasım gelür.

Bu beyti okur okumaz Yûnus'un kerametine inanmış, erenlerden olduğunu anlamış, divanı öpüp başına koymuş. Fakat ne çâre ki, elde bin şiir kalmış. Şimdi Yûnus'un o yakılan bin şiirini gökte melekler, denize atılan bin tanesini balıklar, kalan bin şiirini de insanlar okumaktadır. **(Halk rivâyeti, rahmetli Sâdeddin Nüzhet Ergun'dan naklen).**

Yûnus feyiz alamadım diye şeyhinden kaçtıktan sonra, karşılaştığı dervişlerle başından geçen macera üzerine kendi mertebesini anlamış, şeyhinin büyüklüğünü tasdik ederek dergâha dönmüş ve eşiğe yatarak kendisini affettirmişti. Fakat, Tapduk «Mertebeni öğrendin, artık burada duramazsın. Asâmı attığım yere gider, orada ruhunu teslim edersin» demiş ve asâsını atmış. Yûnus bu asâyı tam beş yıl aramış, sonunda Sarıköy'de bulmuş, orada ölmüş. **(Halk rivâyeti)**

Mevlânâ demiş ki: «İlâhî menzillerden her hangisine vardıysam bir Türkmen kocasının izini önümde buldum ve onu geçemedim.» Bundan muradları Yûnus Emre'dir. **(Köstendilli Süleyman Efendi'nin Bahr-ül-vilâye**'sinde).

Yûnus Emre hakkında daha birçok menkabe ve destan var. Bütün bunlar onun Türk Milleti tarafından ne kadar sevildiğini göstermektedir. Yûnus Emre, bir evliya olarak kabul edilmiş büyük ve ilâhî bir şâirdir.

MENSUP OLDUĞU ZÜMRE

Yûnus'u daha başından beri çeşitli zümreler ve tarikatlar kendilerine mal etmek istemişlerdir. Ona Bektaşiler

sahip çıktığı gibi, Kadirîler, Halvetîler, Mevlevîler ve başkaları da sahip çıkmıştır. Fakat o tarikatların üstünde bir kimsedir, bir eren-şâirdir. «Vahdet-i vücud» felsefesini ve tasavvufun inceliklerini, ilâhî aşkı İslâmî ölçülere uygun olarak dile getirmiştir.

BEKTAŞİ DEĞİLDİR

Yûnus Emre'nin bektaşi olarak gösterilmesi gerçeğe uygun değildir. Bu husus, sâdece halk rivâyetlerinin toplanmasından meydana gelen Hacı Bektaş-ı Velî Menâkıbı'nda **(Vilâyetnâme'de)** kayd edilmektedir. Vilâyetnâme'yi Yûnus'tan 200 yıl kadar sonra (1481-1501) de yazan Uzun Firdevsî (Firdevsî-i Rûmî), uydurmacılığı yüzünden devrinin ilim adamlarının itimadını kaybetmiş, yüzlerce kitabı yakılmış bir kimsedir. Bunun kitabı elbette güvenilir bir kaynak değildir. Zaten başka tarihî eserler bu hususu teyid etmemektedir. Nitekim, bütün menkabeleri görüp, sözlü bilgileri toplayarak 1473'de **Saltuknâme**'yi meydana getiren Eb-ül Hayr-i Rûmî Yûnus Emre'den bahs etmemektedir.

Yûnus'un bektâşî olmadığı hakkında en kuvvetli delil, kendisinin divanında hiç Hacı Bektaş-ı Velî'den bahs etmemesidir. Böyle bir şey olsaydı mutlaka adını anardı. Buna karşılık Yûnus, birkaç yerde Mevlânâ'yı zikr etmiştir.

Şüpheli rivâyetlere, uydurma menkabelere dayanan Vilâyetnâme'nin Yûnus Emre ve Tapduk Emre'nin Hacı Bektaş-ı Velî'ye intisapları hakkında söyledikleri muhakkak ki, gerçeğe aykırıdır. Esasen Hacı Bektaş ile Tapduk Emre arasında geçtiği anlatılan hâdise, başka eserlerde Hacı Bektaş ile Karaca Ahmedoğlu Hacı Tuğrul veya Hacı Bektaş ile Ahmed-i Bedevî arasında geçmiş gösterilmektedir.

Eski Yûnus divanı nüshalarından birinde de bulunduğu halde, ifade ve üslûbu, kullandığı kelime hazinesi ve umumî hava bakımından Yûnus'a aitliği bizce şüpheli olan «devriye» mahiyetindeki bir şiirde geçen

Yûnus'a Tapduk'dan oldı hem Barak'dan Saltuğ'a
Bu nasib çün cûş kıldı ben nice pinhân olam (*)

Başka bir nüshada

Yûnus'a Tabduğ u Saltuğ u Barak'dandur nasib
Çûn gönülden cûş buldı ben nice pinhân olam

şeklindedir.

beytini, onun tarikat zinciri kabul etmek ve birtakım hükümler yürütmek ve bu şahıslar hakkında sayfalar dolusu yazmak, kanaatimize göre, pek uygun değildir. Çünkü, Yûnus Divanı'nın başka bir yerinde bu şahısların adı geçmediği gibi, eski eserlerde bu münasebet ve tarikat zinciri hususunda herhangi bir kayıt yoktur.

Şiirlerinde Hacı Bektaş'ı anmayan Yûnus Emre'nin divanında bektâşilikle ilgili unsurlar da bulunmamaktadır. Onun bâtinî temayülleri olduğu, şeriata uymayan tevillere yer verdiği hususundaki iddia da doğru değildir. Yûnus tam mânâsiyle bir sünnî müslümandır. Onda şiî-alevî temayüller yoktur. Açık ve serbest düşünceli hareket ettiği, şekle değil mânâ ve ruha değer veren bir kimse olduğu ve taassubu kabul etmediği için, medreseliler onun bazı şiirlerindeki sözleri beğenmemişler, onu tenkid etmişlerdir. Yûnus sünnî akîdelere bağlı, hür fikirli bir sofidir. Tasavvufu, «vahdet-i vücud» esaslarını ve ilâhi aşkı terennüm eden bir şâirdir. Mutasavvıftır, fakat tarikat kurucusu veya propagandacısı değildir. Batınî inanışları, şiî-alevî görüşleri mevcut değildir.

Yûnus Emre'nin:

Ben oruç namaz içün sücl içdüm esridüm
Tesbih seccâde-y-içün dinlerem şeşte kopuz

Işk imamdur bize gönül cemâat
Dost yüzi kıbledür dâimdür salât

Eydür isem eyâ gönül kanı farz u kanı sünnet
Eydür ki yok teşviş yine bu sevüye amel irmez

Abdestümüz namazumuz doğrulukdur tâatumuz
Işka bağladuk safumuz safumuzdan kim ayura

gibi beyitlerini yanlış anlamak ve tefsir etmek, zahirî mânâ içinde kalmak insanı yanıltabilir.

Bir kez gönül yıkdun-ısa bu kılduğun namaz değül
Yetmiş iki millet dahi elin yüzin yumaz değül

diyerek namazın asıl mânâsını ve hikmetini belirten ve

Bana namaz kılmaz diyen ben kıluram namazumı
Kılur-ısam kılmaz-ısam ol Hak bilür niyâzumı

....

Hakdan artuk kimse bilmez kâfir müsülman kimdurur
Ben kıluram namazumı Hak geçürdiyse nâzumı

beyitleriyle kendisini namaz kılmıyor diye kınayanlara cevap veren Yûnus Emre, şu beyitleriyle namazın lüzumunu kesin şekilde ifade etmiştir:

Müsülmânem diyen kişi şartı nedür bilse gerek
Tanrı'nun buyrugın dutup beş vakt namaz kılsa gerek.

....

Her kim bu sözden almadı beş vakt namazı kılmadı
Bilün müsülmân olmadı ol tamuya girse gerek

Kuşlar ile turgıl bile kıl namazun imam ile
Yalvar günahun gel dile tanla seher vaktında dur

Okına Kur'an u Yâsin kulak urup dinleyesin
Tağca günahun yuyasın tanla seher vaktında dur

Sanaatun yiğreği namaz imiş hoş bîşe
Namaz kılan kişide olmaz yavuz endîşe

....

Namaz kılmayana sen müsülmandur dimegil
Hergiz müsülman olmaz bağrı dönmişdür taşa

Yûnus imdi namazun komagıl sen kıla-gör
Ansuzın ecel irer ömür yitişür başa

Yûnus, Hz. Ali'ye hususî bir ilgi göstermez. Dört halifeyi hep birlikte ve ayni saygı havası içinde anar:

Ömer ü Osman Ali Mustâfa yârenleri
Bu dördünün ulusı Ebubekir Sıddîk'dur

Ebûbekr ü Ömer dîn uluları
Aliyy-ül-Murtazâ Osman benümdür

Ebûbekr ile Ömer yüzlerinden nûr tamar
Sînesi oldı Kur'ân Osmân'ı Affân kanı

Ömer-i Hattâb ile çok adl ü dâd işledüm

Ali ile urdum kılıç Ömer ile adl eyledüm.

Bütün bu delillerden Yûnus Emre'nin sünnî bir mutasavvıf olduğu sonucu çıkmaktadır. Batınî temâyülleri olmayan Yûnus'un bektaşîlık ile de bir ilgisi yoktur. Yûnus Emre'yi kadirî ve mevlevî gösterenler varsa da doğru değildir. Yûnus'a halvetî ve bayıamî diyenler de çıkmıştır. Hattâ Hacı Bayram-ı Velî'nin çamaşır yıkarken Yûnus Emre'nin nefeslerini okuduğu rivâyet edile gelmiştir. Yûnus şiirlerindeki derinlik ve genişlik, düşüncelerindeki serbestlik ve hürlük ile belli kalıpları, usuller ve ölçüler içerisinde mütalâa edilmeyecek çapta bir şahsiyettir. O tasavvufu, varlığın birliği felsefesini, insanı en iyi şekilde anlamış ve anlatmış bir veli-şâirdir. Yûnus'u herhangi bir tarikata bağlı görmek, onun enginliğini azaltmak, daraltmak demektir.

TAPDUK'UN KİMLİĞİ

Yûnus'un şeyhi olduğu söylenen Tapduk'un kim olduğu, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi belli değildir. Yûnus'u bek-

tâşî göstermek isteyenler, Tapduk'u Yûnus'un şeyhi yapmışlar ve onu Hacı Bektaş'a bağlamışlardır. Bu hususta söylenenler rivâyetten öteye gidememiştir. Yûnus - Tapduk - Hacı Bektaş münasebeti ancak efsâne ve menkabede vardır. Gerçek durum bilinmemektedir.

Yûnus'un divanında 15 yerde Tapduk adı geçiyor. Dikkati çeken nokta bunun sadece Tapduk şeklinde oluşudur, «Tapduk Emre», «Baba Tapduk» diye zikr edilmemektedir. Bu şiirlere göre Tapduk, Yûnus'un mürşîdidir. Bâzı şiirlerde bu mürşid bir insan gibi görünüyorsa da, bazılarında ilâhî bir varlık olarak anlaşılmaktadır. Şu beyitlerdeki Tapduk bir insan olarak düşünülemez:

Yûnus Hakk'a bilişeli can ü gönül virişeli
Şol Tapduğ'a irişeli gözlerümi açar oldum

Yûnus eydür er kulıyam Tapduğumuz dost yüzidür
İşbu söze inanmayan ide-bilsün itdüğini

Yûnus sen Tapduğ'una kıl duâlar
Dime kim ne kılam bu ışk elinden

Varduğumuz illere şol safâ gönüllere
Halka Tapduk ma'nisin saçduk elhamdü lillâh

Bu beyitlerde geçen «Tapduğumuz» sözü, «mâbudumuz, ilâhımız, tanrımız» demektir. Zaten tapmak kelimesi «bulmak» tan başka «ibadet etmek, kulluk etmek, hizmet etmek» mânâsına da gelmektedir. Böylece bir çok beyitlerde Yûnus mürşid olarak, halka mânâsı anlatılan yüce varlık olarak Cenâb-ı Hakk'ı, Allah'ı zikr etmiştir. İlk defa sayın kitapçı ve kitabiyatçı Raif Yelkenci tarafından ortaya atılan bu görüş, üzerinde dikkatle ve ehemmiyetle durulmağa lâyık bir fikirdir.

EMRELER TOPLULUĞU, «EMRE» LÂKABI

Hiçbir tarikata bağlı görünmeyen Yûnus Emre'nin «emreler» denilen bir topluluk mensubu olduğu düşünülebilir.

«Emre» kelimesinin Yûnus ve Tapduk'tan başkaları için de kullanıldığı görülmektedir. Yûnus tarzında şiirler yazan Said Emre'den başka Talibî Emre de vardır. Daha sonra gelen Kemâl Ümmî, Ümmî Sinan, Vehhâb Ümmî gibi şâirlerin adlarında geçen «Ümmî» kelimesinin de «Emre» den geldiği tahmin edilmektedir. Emre lâkabını taşıyan ve şâir olmayan kimseler de vardır. Salihli ile Kula arasındaki Emre köyünde Şeyh Emre (Emre Sultan veya Aligim Emre) adlı bir zat yatmaktadır. Akşehir'de ise Gevher Emre adlı bir yatır bulunmaktadır.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinde Emre, Emreler, Emre Sultan, Emrecik, İmre, İmreli, Emre Hacılı, Emrem Sultan gibi adlar taşıyan köyler bulunması, «Emre» kelimesinin bir zamanlar çok kullanıldığını, bunun bir topluluk mensuplarını gösterdiğini veya bir lâkap olduğunu ortaya koymaktadır.

«Emre» kelimesi Eski Türkçe devresindeki «amramak» kelimesinden gelmektedir. **Amramak** «sevmek, âşık olmak», bundan türeyen **amrağ** ve **amrak** kelimeleri ise, «âşık, seven, dost, sevgili» mânâlarına gelmektedir. Batı Türkçesine geçtiği zaman **amrağ** kelimesinin sonundaki «ğ» düşmüş ve «a» lar da incelerek kelime «emre» şekline girmiştir. Amrak kelimesinin sonundaki «k» ise «h» olmuş, baştaki «a» da «e» olarak «emrah» kelimesi doğmuştur. (Emrah ve Selvi Han hikâyesinde, Erzurumlu Emrah'ta olduğu gibi). Esasen **amrağ** ve **amrak** kelimesinin Eski Türkçe devresinde (Uygurca metinlerde) emrağ ve emrak ile beraber imrağ ve imrak şekilleri de görülmektedir. Böylece Batı Türkçesinde «emre» kelimesinin yanında «imre» şekli de meydana gelmiştir «İmre» ve dolayısiyle «emre» kelimesinin «imrenmek» ten geldiğini ileri sürenler varsa da, bu görüş doğru değildir. Çünkü, eski Türkçede bugün kullanılmayan ve «sevmek» mânâsına gelen «amramak» ve «amranmak» kelimeleri yanında bugünkü mânâsiyle «imrenmek» kelimesi de yer aldığı halde, bundan türeyen imreğ ve imrek gibi kelimeler mevcut değildir. Böylece «Emre» kelimesi «amramak» kelimesinden türeyen amrağ kelimesinin Batı Türkçesindeki incelmiş şeklidir. «âşık. seven» mânâsına gelmektedir, «imre» ise «emre» nin başka bir söylenişidir.

«Âşık» mânâsına gelen «Emre» kelimesinin XIII. — XV. asırlarda bir topluluğu gösterdiği veya bir lâkap olarak kul-

lanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim daha sonraları halk saz şâirlerine «âşık» adı verilmiştir.

Yûnus'un mensup olduğu zümre bölümünü bitirirken, onun hiçbir tarikata ve zümreye mensup olmadığı gerçeğini ve onun gibi çok geniş düşünceli bir şahsiyetin herhangi bir zümreye bağlanamayacağı ve dar çember içerisinde kalamayacağı hususunu belirtmenin uygun olacağı kanaatindeyiz. Zaten Yûnus şeriat ve tarikatin birbirine karşı olmadığını, bunların birlikte yürümesi gerektiğini en iyi bilen ve söyleyen gerçek bir müslümandır. Şöyle diyor:

Mumsuz baldur şerîat tortsuz yağdur tarîkat
Dost içün balı yağa pes niçün katmayalar

YÛNUS'UN GÖRÜŞLERİ, DÜŞÜNCELERİ

Yûnus Emre'nin çok dikkat çekici belli başlı fikri ve görüşlerinden birkaçına işaret etmek faydalı olacaktır.

YÛNUS'A GÖRE BİLGİ — ÜMMÎLİK

Eskiden beri Yûnus'un ümmî olduğu ileri sürülmüştür. Bu, biraz da onun ilâhî bir ilhamla şiirler söylediğini anlatmak maksadından ileri gelmiştir. Yûnus'un

Ne ilmüm var ne tâatüm ne gücüm var ne tâkatum
Meğer senün inâyetün ide yüzüm ak Çalabum

Yirde gökde bu ışk ile ışkdan gelür her söz dile
Bîçâre Yûnus ne bile ne kara okıdı ne ak

gibi okuma yazma bilmediğini ifade eden beyitlerine karşılık, iyi bir tahsil gördüğünü bildiren beyitleri vardır:

Mescidde medresede çok ibâdet eyledüm
Işk odına yanuban andan hâsıla geldüm

Benüm gibi mücrim kul var işte bir dahı bul
Dilümde ilm ü usûl dilegüm dünya sever

İlim hod göz hicabıdur dünya ahret hisâbıdur
Kitab hod ışk kitâbıdur bu okınan varak nedür

İlim ilim bilmekdür ilim kendün bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin bu nice okımakdur

Okımakdan ma'ni ne kişi Hakk'a bilmekdür
Çün okıdun bilmezsin ya ya nice okımakdur

Yûnus zahirî ilimle böbürlenenlere, gurur duyanlara takılmakfan da kendini alamaz:

Dostdur bizi okıyan üstümüzde şakıyan
Şimdi üç buçuk okıyan derin danışman olur

YÛNUS'TA İNSAN SEVGİSİ

Yûnus insana çok değer veren, bütün insanlara bir göz ile bakan, bütün yaratılmışı bir gören büyük bir müslüman Türk hümanistidir. Şu beyitler bu görüşü en iyi şekilde aks ettirmektedir·

Yetmiş iki millete kurban ol âşık-ısan
Tâ âşıklar safında imâm olasın sâdık

Yetmiş iki milletün hem ma'şûkı ol-durur
Âşıkı ma'şukından ayırmaklık fâl değül

Yetmiş iki millete suçum budur hak didüm
Korku hıyânetedür ya ben niçün korkaram

Cümle yaradılmışa bir göz ile bakmayan
Halka müderris ise hakîkatde âsidür

Şiirlerinde yer yer âyet ve hadislere telmihler yapan, onlardan iktibaslarda bulunan, Farsça'yı Mevlânâ'yı anlayacak kadar iyi bilen Yûnus Emre, muhakkak ki, çok iyi tahsil görmüş, devrinin bütün ilimlerini öğrenmişti. Onun bilmediğini iddia ettiği, inkâr ettiği ilim, insanı Hakk'a ve hakikate götürmeyen zâhirî bilgidir. Mutasavvıflara göre gerçeğe, mutlak vücuda, vahdete ilimle değil, irfanla ve aşkla erişilir. Nitekim Fuzulî bunu şöyle anlatır:

İlm kesbiyle pâye-i rif'at
Ârzû-yı muhâl imiş ancak
Işk imiş her ne var âlemde
İlm bir kîl-ü kâl imiş ancak

Yûnus Emre de bir mutasavvıf olarak zahirî ilim karşısındaki tutumunu böylece belirtmiştir:

Dört kitâbun mâ'nisin okıdum tahsil itdüm
Işka gelicek gördüm bir uzun hece imiş

diyen Yûnus kendi inandığı, bağlandığı ilmi, bilgiyi şu beyitlerle anlatıyor:

Medreseler müderrisi okımadılar bu dersi
Şöyle kaldılar âciz kim bilmediler ne babdurur

Âlimler kitap düzer karayı aka yazar
Gönüllerde yazılur bu kitâbun sûresi

Ben bir kitap okıdum kalem anı yazmadı
Mürekkeb eyleyeydüm yitmeye yidi deniz

Biz tâliblerüz her dem ışk sabakın okıduk
Çalap müderris bize ışk hod medresesidür

Yûnus Emre, gönülü herşeyden üstün tutar, Cenâb-ı Hakk orada tecelli ettiği için gönül yıkmanın çok büyük günah olduğunu söyler:

Yûnus Emre dir hoca gerekse var bin Hacca
Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür

Düriş kazan yi yidür bir gönül ele getür
Yüz Kâ beden yiğrekdür bir gönül ziyâreti

Sorun bana aklı iren gönül mi yiğ Kâ'be mi yiğ
Ben eydürem gönül yiğdür gönüldedür Hak durağı

Bir kez gönül yıkdun-ısa bu kılduğun namaz değül

Gönül Çalab'un tahtı Çalab gönüle bakdı
İki cihan bedbahtı kim gönül yıkar ise

Yûnus Emre'nin dünya görüşü şu beyitlerden iyice anlaşılmaktadır·

Sen sana ne sanursan ayruğa da anı san
Dört kitâbun ma'nisi budur eğer var-ısa

Gelün tanışuk idelüm işün kolayın tutalum
Sevelüm sevilelüm dünyâ kimseye kalmaz

Ben gelmedüm dâ'vi içün benüm işüm sevi içün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmağa geldüm

YÛNUS' UN TÜRK DİLİ TARİHİNDEKİ YERİ

Yûnus Emre, Eski Anadolu Türkçesinin en büyük temsilcilerinden biridir. Bu dilin meydana gelmesinde en mü-

him rolü oynadığı, onu son derece güzel kullanıp işlediği geliştirdiği için, hattâ bu devrenin en büyük san'atkârı kabul edilebilir. Eski Anadolu Türkçesi, Tarihî Türkiye Türkçesinin Selçuklular çağı Türkçesini de içine alan ve XV. yüzyılın sonuna kadar devam eden ilk devresidir. Tarihî Türkiye Türkçesinin öbür devreleri XVI. asrın başından XIX. asrın ikinci yarısına kadar devam eden ve divan edebiyatının dili olan «Klâsik Osmanlıca» ile XIX. asrın ortasından XX. asrın başına kadar süren ve Tanzimat'tan sonra Batı medeniyeti tesirinde gelişen yeni edebiyatın dili olan «Yeni Osmanlıca» dır. Bunun ardından ise, «Modern Türkiye Türkçesi» denilen bugünkü konuşma dilimiz ve 1918'den sonra gelişen yazı dilimiz gelmektedir.

Yûnus Emre Sultan Veled, Dehhânî ve Gülşehrî ile çağdaştır. Daha önce yaşayan Mevlânâ, Ahmed Fakih ve Şeyyâd Hamza da yine aynı asrın şâirleridir. Bunlar eserleriyle yeni bir edebî dil kurmuşlardır. Anadolu Selçuklu Devleti zamanında din ve ilim dili olarak Arapça, edebiyat dili olarak Farsça kullanılıyordu. Bir ara, çeşitli sebepler, bilhassa, millî şuur noksanlığı yüzünden Farsça, saray dili olmuş, resmî dil olarak kullanılmıştı. İşte Yûnus Emre ve öteki şâirler, böyle bir hava ve çevre içerisinde Türkçe'yi edebî dil haline getirmişlerdir. Sarayda, okumuşlar muhitinde Türkçe arka plânda olmakla beraber, halk sadece kendi dilini kullanmıştır. Bugüne intikal etmemesine rağmen, zengin bir sözlü halk edebiyatının mevcut olduğu muhakkaktır. İsimlerini saydığımız bu şahsiyetler, yeni bir edebî dil meydana getirirlerken, halk diline ve bu sözlü edebiyata dayanmışlardır.

Mevlânâ Celâleddin'in pek az Türkçe şiiri vardır. Oğlu Sultan Veled de, daha ziyade Farsça yazmıştır. Eserlerini Türkçe meydana getirenler Ahmed Fakih, Şeyyâd Hamza, Dehhânî ve Yûnus Emre'dir. Hepsinden büyük san'atkâr olduğundan, Türkçeyi mükemmel kullandığından dolayı, yeni edebî dilin meydana gelişinde en tesirli hizmeti Yûnus Emre görmüştür.

Ahmed Fakih, Şeyyâd Hamza, Dehhânî ve bunlardan sonra gelen Gülşehrî ve Âşık Paşa, divan edebiyatının ilk temsilcileri olarak telâkki edilirler. Yûnus Emre, bu edebî

ekole mensup değildir. O, başlı başına bir çığır açmıştır. Bu san'atkârlar, değişik zevk, görüş ve edebî anlayışa sahip olmakla ve Yûnus Emre daha çok halk diline dayanmakla beraber, bu şâirlerle Yûnus Emre arasında dil bakımından büyük fark yoktur. Yûnus Emre'ninki biraz daha sadedir. Fakat, Yûnus'un asıl muvaffakiyeti, bu dili, eşsiz bir san'atkâr olarak büyük bir kudretle ve hünerle kullanmasıdır. Yûnus'un elinde Türkçe en güzel şeklini almış, zafere ulaşmıştır. Dilimizin millî sesini, millî çéhresini ve dehâsını o devirde en iyi aksettiren san'atkâr odur. Yûnus Emre'nin dili en güzel, en hâlis Türkçedir. O halkın dilini, en canlı, en ışıklı ve en sıcak şekilde kullanmıştır. Türkçe'nin bir edebiyat ve kültür dili olmasında Yûnus'un hizmeti son derece büyüktür. Bu dil, İslâmî Türk Medeniyetinin o devirde taşıdığı bütün zenginliği içine alan ve aksettiren millî bir dildir. Türk halkının bütün duygu, heyecan ve düşüncelerini, bütün iç zenginliğini en iyi bir şekilde verebildiği için de son derece samimî ve bizdendir.

Yûnus'un dili, halk diline girdiği kadarıyla Arapça ve Farsça unsurlar da taşır. Bu durum, öyle bir medeniyetin içerisinde bulunmanın tabiî sonucudur. Fakat Yûnus'ta, yabancı asıllı kelimelerin sayısı fazla ve ölçüsüz değildir. Halk dilindeki kadar ve halkın kullandığı derecededir. Bu sebeple, halk, Yûnus Emre'yi yüzyıllar boyunca severek okumuştur, bugün de severek okumaktadır. Türk Milleti, Yûnus'ta, kendi öz dilini ve kendi iç dünyasını bulmaktadır.

Yûnus Emre'den sonra dilimiz, halk Türkçesi ve yüksek zümre yazı dili olmak üzere iki kolda gelişmiştir. Yüksek zümrenin yazı dili gitgide halkın anlayamadığı bir hale gelmiştir. Yûnus Emre'nin terennüm ettiği halk Türkçesi ise, kendisinden sonra gelen halk san'atkârları tarafından bütün zenginliği ile devam ettirilmiştir.

YÛNUS'UN TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ

Yûnus Emre büyük bir mutasavvıf halk şâiridir. Onu öbür halk şâirlerinden ayırmak gerekir. Yûnus bir ozan, bir saz şâiri değildir. Ozan, saz şâiri, daha sonraları ve bugün âşık denen halk şâirleri, şiirlerini saz ile birlikte söylerlerdi. Yûnus'un bu çeşit saz şâirleri ile ilgisi yoktur. Yûnus, ayrı

bir nev'in, ayrı bir ekolün mümessilidir. Ahmed Yesevî ile XII. asırda Türkistan'da başlayan Türk tasavvufî halk edebiyatı, XIII. asırda Anadolu'da Yûnus Emre'nin şahsında en yüksek derecesine ulaşmıştır. Daha sonra, onu takip eden bir çok şâir yetişmekle beraber, onun vardığı zirve aşılamamıştır. Ahmed Yesevî'nin «Hikmet» lerine karşılık Yûnus «ilâhî» ler söylemiştir. Saz şâirleri ise «koşma» lar terennüm etmişlerdir. Yûnus'un ilâhîleri, tekkelerde besteli olarak da okunmuştur.

Yûnus Emre, ilâhîlerini aruzla ve daha çok hece vezniyle yazmıştır. Aruz veznini kullanışı, devrine göre başarılıdır. Yûnus'un eserleri «Risâletü'n-Nushiyye» adlı didaktik mahiyette küçük bir mesnevî ile ilâhîlerini toplayan divânıdır.

Bir tasavvuf şâiri olarak Yûnus Emre, «vahdet-i vücud» (varlığın birliği = panteizm) felsefesini işlemiştir. Bilindiği gibi varlığın birliği felsefesinin temeli neoplatonizm (Nev — Eflâtunculuk) görüş ve metodudur. Mutasavvıf şâirlerimiz, bunun islâmî şeklini ele almışlardır. İslâmî tasavvufu ve vahdet-i vücûd görüşünü edebiyatımızda en güzel dile getiren şâir Yûnus Emre'dir. Pek çok tasavvuf şâiri yetişmiş, fakat hiç kimse islâm mistisizmini, Yûnus kadar açık, sade, derin, samimî ve heyecanlı bir şekilde terennüm edememiştir. Birçoklarının didaktik mahiyette kuru, heyecansız ve bazen tatsız eserler verdikleri bu vâdide, Yûnus Emre, son derece coşkun, içli, lirik şiirler meydana getirmiştir. Bu bakımdan o, Türk tasavvuf edebiyatının çok kudretli, dîvan şâirleri de dahil, en büyük şâiridir.

Tasavvufun esası ilâhî aşktır. Mutasavvıflara göre tek bir vücud, vücud-ı mutlak vardır, o da Allah'tır. Sofiler bu esastan hareket eder, hayat ve ölümü, kâinatı bu görüşle izah ederler. Yûnus da, bir mutasavvıf olarak, Allah, ilâhî aşk, varlık-yokluk, hayat-ölüm meseleleri üzerinde durmuştur. Bunlar ve bunlara bağlı olarak, dünyanın fânîliği, ilimle gerçeğe erişilemeyeceği gibi, meseleleri de ele almıştır. İslâmî tasavvuf felsefesini çok sade, fakat çok derin olarak en güzel şekilde anlatan Yûnus Emre, Türk tasavvuf edebiyatının en büyük temsilcisi olduğu gibi, halk ve dîvân edebiyatları dahil bütün Türk edebiyatının en büyük şâirlerindendir. Halk dehâsının mihrakı ve muhassılasıdır.

Yûnus Emre ayarında, dünya edebiyatında da pek az şa-

ir vardır. Bilhassa ölüm tem'ini, onun kadar içli, duygulu ve derinliğine işleyen bir şair gösterilemez.

Yûnus'un Türk dili ve edebiyatındaki yerini belirtmek için netice olarak diyebiliriz ki, o, Anadolu'da yeni bir edebiyat dilinin kuruluşunda en büyük rolü oynamış bir san'atkâr, Türk tasavvuf edebiyâtına kendi damgasını vurmuş pek büyük bir şâirdir. Edebiyatımızın eşsiz ve ölmez sîmasıdır.

YÛNUS'UN ESERLERİ

Yûnus Emre'nin **Risâlet-ün-Nushiyye** ve dîvân olmak üzere iki eseri bilinmektedir. H. 707/M. 1307-1308'de yazdığı Risâlet-ün-Nushiyye, mesnevî şeklinde didaktik bir eserdir. Baş taraftaki 13 beyitlik kısım fâilâtün fâilâtün fâilün, mütebaki kısım mefâilün mefâilün feûlün vezniyle nazm edilen ve 573 beyit tutan Risâlet-ün-Nushiyye bir mensur kısımdan başka, ruh ve nefis, kanaat, öfke, sabır, cimrilik, akıl bölümlerini içine almaktadır. Risâlenin sonunda yazılış tarihi, âdete uyularak zikr edilmistir.

Yûnus Emre Divanı üçyüz kadar şiirden meydana geliyor. Fakat, ona isnad edilen şiirlerin sayısı bini geçmektedir. Buna sebep, kendisinden sonra birkaç Yûnus'un daha gelmesidir. Gerek bunların şiirleri, gerek başkalarının mahlâs değiştirilerek alınan şiirleri Yûnus Emre'ye mâledilmiş ve dîvân büyütülmüştür. Gerçek Yûnus'un şiirleri ile öbürlerininkileri ayırmak pek de güç değildir. Arada dil, üslûp, ifâde, edâ ve tavır, öz bakımlarından pek çok fark vardır.

Yûnus Emre şiirlerinin büyük bir kısmını hece vezniyle söylemiştir. Altmış kadar şiiri aruz vezniyledir, Yûnus'un aruz veznini kullanması zamanına göre başarılı olmakla beraber, bazı şiirlerinde fazla imâle vardır. Yûnus hece vezninden 8-8'liği tercih etmiştir. Şiirlerinin büyük kısmı bu vezinledir. Şekil olarak umumîyetle «gazel-kasîde» şeklini kullanmıştır. Bunlar çok defa «musammat» tarzındadır. (Mısra ortaları da kafiyelidir.)

YÛNUS DİVÂNI NEŞİRLERİ

Yûnus Emre Divânı eski harflerle taş basması olarak birkaç kere neşredilmiştir. Bunlar öbür Yûnus'lara ait şiirlerin de karıştığı, üstelik pek çok yanlışlar taşıyan baskılardır. Burhan Toprak tarafından yeni harflerle 1933'te üç

cilt halinde bastırılan Yûnus Emre Divanı (sonradan iki kere tek cilt halinde baskıları da yapılmıştır) iyi ayıklanmış, sahih bir nüsha olmamakla beraber, Yûnus Emre sevgi ve zevkini uyandırdığı için faydalı olmuştur. Yûnus Emre Divanı'nın ciddî ve ilmî sayılabilecek ilk yayını Abdülbâki Gölpınarlı tarafından yapılmıştır. (1943 ve sonra birkaç defa). Fakat, bu neşirde de nüsha farklarının alınmasında uygun ve doğru olmayan birçok tercihler bulunduğu gibi, yanlış okuyuşlar ve Eski Anadolu Türkçesi bakımından hatalı tespitler de görülmektedir. Meselâ **dapa** «yön, taraf»; **depediye, dürişmek** «gayret etmek»; **duruşmak, ötmek, «geçmek»; utmak, döyemez** «tahammül edemez, dayanamaz»; **duyamaz beğler** «beyler»; **bekler, biregüler** «başkaları»; **berikiler, sünük** «kemik», **sünek-sökük, inledüm** «inledim», **anlamadım, gensüzin** «istemeksizin, isteği olmayarak» keksüzin şeklinde okunmuştur. **Tayınmak** kelimesinin «ayağı kaymak, sürçmek» mânâsına geldiği bilinmediği için, **tayma**'ya tay kelimesinin Arapça «ağ» olduğu ileri sürülerek «ağına» mânâsı verilmiştir. «Boynun yuvuk boynından hiç fark eyleyimezin» mısraında **«yuvuk»** kelimesi bilinmediğinden «boyun» «boy» olarak değiştirilmiş ve mısra «boyun servi boyından hiç fark eyleyimezin» şekline sokulmuştur. Yanlış okunuş örneklerini arttırmak mümkündür.

Yûnus Emre Divanı neşirlerinin bu durumu, onun yeniden ele alınmasını gerektiriyordu. Bin Temel Eser serisi için vâki talep üzerine, değerli arkadaşım Dr. Müjgân Cunbur ile uzun çalışmalar sonunda Yûnus Emre Divanının yeni bir nüshasını meydana getirdik. Yûnus'un 350 kadar şiirini topladık. Ona ait olduğu şüpheli olmayan bütün şiirlerin bir araya getirildiği bu kitabın ilk yarısı tarafımdan, ikinci yarısı Dr. Müjgân Cunbur tarafından hazırlanmış bulunmaktadır. Bin Temel Eser serisi için 2 cilt halinde hazırladığımız bu divân, bu serinin durdurulması üzerine maalesef basılamadı. Şimdi, Yûnus Divanı'nı Tercüman'ın 1001 Temel Eser serisi için, Yûnus'a aitliği söz götürmez olan ve aynı zamanda güzellik itibariyle aralarında büyük fark bulunmayan 200 kadar şiiri biraraya getirmek suretiyle, tek cilt halinde yeniden düzenlemiş bulunuyorum.

Yûnus Emre Divanı'nı hazırlarken şu yazma nüshalara dayanıldı:

1. Fatih Nüshası (Süleymaniye Kütüphanesi — Fatih kitapları, nr. 3889). 210 yaprak, harekeli nesih yazıyla. 203 şiiri vardır. XIV. yüzyıl başında yazılmıştır.

2. Nuruosmaniye Nüshası (nr. 4904). 315 yapraktan müteşekkil Câmi'-ül-Meânî adlı mecmua içerisinde 22 yaprak, ince talik yazıyla. Tertipsiz 219 şiir. İstinsah tarihi h. 940/m. 1534.

3. Yahya Efendi Nüshası (Süleymaniye Kütüphanesi — Hacı Mahmud Ef. nr. 3480). 107 yaprak, şikeste ta'lik yazıyla. 302 şiir vardır. XVI. yüzyılda istinsah edilmiştir.

4. Bursa Nüshası (Bursa İl Halk Kütüphanesi — Eski Eserler Kısmı nr. 882). 53 yapraklı şiir mecmuası, harekeli nesih yazıyla. Yûnus'un 120 kadar şiiri vardır. Şeyyad Hamza ve başka şairlerin na'tleri de bulunmaktadır. Kâğıt ve yazısından XV. yüzyılın ikinci yarısında yazıldığı anlaşılmaktadır. İkinci Yûnus'a âit şiirler de vardır.

5. Kitapçı Raif ve Prof. H. Ritter Nüshaları. XIV. yüzyılda yazıldıkları ileri sürülen bu yazmaları görmek mümkün olmadı. Ancak, Abdülbaki Gölpınarlı tarafından tesbit edilen nüsha farklarından istifade edildi.

Eldeki imkânlara göre en doğru şekilde hazırladığımız Yûnus Emre Divâm'nı, büyük şairin ölümünün 650. yıldönümünde Türk Milletine sunmaktan derin kıvanç duymaktayız.

Fatih, Nisan 1971
Prof. Dr. Faruk K. TİMURTAŞ

BİBLİYOGRAFYA

— GİRİŞİ HAZIRLAMAK İÇİN FAYDALANILAN ESERLER —

Ahmed Âşıkî : **Tevarih-i Âl-i Osman (Âşıkpaşazâde Tarihi)**, N. Atsız neşri, İst. 1949.

Âli (Gelibolu'lu) : **Künh-ül-ahbâr**, Üniversite Ktp. T.Y. 5959 ve matbu, V, İst. 1277.

Âşık Çelebi : **Meşâir-üş-şüarâ** (Tezkire), Üniversite Ktp. T.Y. 2406 ve 4201; Millet Ktp. Ali Emiri Pertev Paşa Kısmı nr. 440.

Banarlı, Nihad Sami : **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İst. 1948.

Bursalı Mehmed Tahir : **Osmanlı Müellifleri**, I. İst. 1333.

Cunbur, Müjgân : **Yûnus Emre'nin şiirlerinde namaz**, Ankara 1957.

» » : **Yûnus Emre ve Gülşehri:** Türk Yurdu, c. 59, sa. 9, Ankara 1959.

» » : **Mevlâna ve Yûnus Emre:** Mevlâni Güldestesi, 1966.

Erzi, Adnan Sadık : **Yûnus Emre'nin hayatı hakkında bir vesika:** Türk Tarih Kurumu Belleteni, c. XIV, sa. 53, Ankara 1950.

Gibb, I. J. W. : **A History of Ottoman Poetry**, I. London 1900.

Gölpınarlı, Abdülbaki : **Yûnus Emre-Hayatı**, İst. 1936.

» » : **Yûnus Emre Divanı**, 2 cilt, İst. 1943 ve 1948.

» » : **Yûnus Emre ve Tasavvuf**, İst. 1961.

» » : **Yûnus Emre - Risâlat al-Nushiyye ve Dîvân** (Önsöz - lügat - Açıklama), İst. 1965.

Konyalı, İbrahim Hakkı : **Karaman'daki Yûnus Emre:** Türk Yurdu (Yûnus Emre özel sayısı), c. V, sa. 319, İst. 1966.

» » : **Âbideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi**, İst. 1967.

» » : **Yûnus Emre Karaman'dadır:** Yeni Asya Gazetesi, 18 Temmuz 1970 — 26 Temmuz 1970.

Köprülü, Mehmed Fuad : **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, İst. 1918; 2. baskı, Ankara 1966.

» » : **Eski Şâirlerimiz - Divan Edebiyatı Antolojisi**, İst. 1934.

» » : **Yûnus Emre'nin mezarı:** Emre (Yûnus Emre Özel Sayısı) sa. 15, Eskişehir 1965.

Kunter, Halim Baki : **Yûnus Emre - Bilgiler, belgeler,** Ankara 1966.
Lâmii : **Nefehât-ül-Üns Tercümesi,** İst. 1270.
Mecdi (Edirneli), **Hadâyık-uş-şakayık** (Şakayık Tercümesi), İst. 1269.
Önder, Mehmet : **Ahmed Fakih Hakkında yeni bilgiler:** Türk Yurdu, c. I, sa. 6, Ankara 1959.
Öztelli, Cahid : **Yûnus Emre üzerine son araştırmalar:** Türk Yurdu (Yûnus Emre Özel Sayısı) c. V, sa. 319, İst. 1966.
Ralf Yelkenci ile Konuşma : Türk Yurdu (Yûnus Emre Özel Sayısı), c. V, sa. 319, İst. 1966.
Tekindağ, M. ,C. Şehabeddin : **Büyük Türk Mutasavvıfı Yûnus Emre hakkında araştırmalar:** Türk Tarih Kuru-Belleteni, c. 30, sa. 117'den ayrı basım, Ankara 1966.
Timurtaş, Faruk K. : **Yûnus Emre:** Hayat Tarih Mecmuası, c. 1, sa. 5, Haziran 1967.
Toprak, Burhan : **Yûnus Emre Divanı,** 3 cilt halinde, İst. 1933-1934; 2 cilt halinde, İst. 1943; 1 cilt halinde, İst. 1953 ve 1960; İş Bankası Kültür yayınlarından 1966.
Yûnus Emre Divanı (yazma), Süleymaniye Ktp. - Fatih Kısmı nr. 3889, Süleymaniye Ktp. - Hacı Mahmud Efendi Kısmı nr. 3480, Nuruosmaniye Ktp. nr. 4904 (mecmua), Bursa İl Halk Ktp. - Eski Eserler Kısmı nr. 882.
Yûnus Emre Divanı (basma), Divan-ı Âşık Yûnus Emre, İst. 1302, 1320, 1327, 1340.

D İ V A N



A

1

Işk da'visi kılan kişi hiç anmaya hırs u hevâ
Işk evine girenlere ayruk ne meyl ü ne vefâ

Gerçek âşık olan kişi anmayısar dünya ahret
Âşık değüldür ol kişi yürlye izzeti kova

3 İzzet ü erkân kamusı bunlardur dünya sevgüsi
Işkdan haber eyitmesün kim dünya izzetin seve

Dili-yile ışk diyenler bilmezler ışk neydüğini
Benüm cevâbum sen eyit ışka izzetümdür bahâ

Her kim izzetten geçmedi âşıklık bühtandur ana
Hergiz girdüği yok-durur ışk ile izzet bir eve

6 Dünya vü izzet ışk-ıla bular sâzkâr olmadı
Vallah nükte benüm değül ışk hâzırdur görmez reva

Her kimde ki ışk var-ısa ayruk nesne sığmaz anda
Dost döşeğine geçemez at u katır yahud deve

Bu cümle âşık olanlar ışk ile geldiler yola
Müşâhadeye gark olan düşmeyiserdür o ağa

9 Yûnus'a âşık diyüben zinhâr özenüp gelmenüz
Çok bezirgân ziyân ider varıcağız uzun yola

2

Bir kez yüzün gören kişi ömrince hiç unutmaya
Tesbîhi sen olasın ol ayruk nesne eyitmeye

Tâata turan zâhidün gözleri seni görürse
Tesbîhini unudup ol mihrâba secde itmeye

3 Ağzına şeker aluban gözleri sana tûş olan
Unıda ol şekerini ayruk çeyneyüp yutmaya

Ben seni sevdüğüm içün eger bahâ dirler ise
İki cihân mülkin virem dahı bahâsı yetmeye

İki cihân toptolu bâğ u bustân olur-ısa
Senün kokundan eyü gül bustân içinde bitmeye

6 Gül ü reyhânun kokusı âşıklara ma'şûk yeter
Âşık olanun maşûkı hergiz öginden gitmeye

İsrâfil sûrın urıcak mahlûkat turu gelicek
Senün ününden artuk ün hiç kulağum işitmeye

Zühre yire inübeni sâzın nüvaht iyler ise
Âşıkun işreti sensüz gözi ol yana gitmeye

9 Ne iderler hânumânı ya sensüz iki cihânı
İki cihân fidî sana kimesne gümân dutmaya

Sekiz uçmağun hûrisi eger bezenüp geleler
Senün sevgünden özgeyi gönlüm hiç kabul itmeye

Bu dünyada ne ola kim âhıretde ol olmaya
Hûr-ıla gılmân gelicek âşık elin uzatmaya

12 Yûnus seni seveliden beşâret oldı cânına
Her dem yeni dirlikdedür hergiz ömrin eskitmeye

3

1 İki cihân zindân-ısa gerek bana bustân ola
Ayruk bana ne gam gussa çün inâyet dostdan ola

2 Varam ol dosta kul olam hem açıluban gül olam
Hem ötüben bülbül olam turağum gülistân ola

3 Dost yüzini gördi gözüm erenlere toprak yüzüm
Söz anlayana bu sözüm gerek şekeristân ola

4 Her da'vîden geçen kişi dostdan yana uçan kişi
Işk şarâbın içen kişi geh esrük geh mestân ola

5 Sensüz iki cihan benüm zindan görinür gözüme
Senün ışkunla bilişen gerek hâs-ul-hâsdan ola

6 Işka döyemedi özüm gensüzin söylerin sözüm
Yûnus senün işbu sözün âlemlere destân ola

4

Işk eteğin tutmak gerek âkıbet zevâl olmaya
Işkdan bir elif okursan kimseden suâl olmaya

Işk didüğin tuyar-ısan ışka candan uyar-ısan
Işk yolma candur fidî ana fidî mâl olmaya

3 Asıl-zâdeler nişânın eger bilmek diler isen
Özi oğlan da olursa sözinde vebâl olmaya

Ârifierden nişân budur her gönülde hâzır ola
Kendüyi teslîm eyleye sözde kıyl-ü-kâl olmaya

Görmez misin sen aruyı her bir çiçekden bal ider
Sinek ile pervânenün yuvasında bal olmaya

6 Dürr ü cevher ister isen âriflere hidmet eyle
Câhil bin söz söyler ise ma'nîde miskal olmaya

Miskin Yûnus zehr-i kâtil ışk elinde tiryak olur
İlm ü amel zühd ü tâat bes ışksuz halâl olmaya

5

İy âşıklar iy âşıklar ışk mezheb ü dindür bana
Gördi gözüm dost yüzini yas kamu düğündür bana

Ayruk bana ben dimeyem kimseneye sen dimeyem
Bu kul o sultan dimeyem işidenler kala tana

3 Dost ışkına ulaşaldan dünyâ âhiret bir oldı
Ezel ebed sorar-ısan dün ile bugündür bana

Ayruk bize yas olmaya hiç gönlümüz pas olmaya
Zira Hak'dan gelen âvâz savulmaz bir ündür bana

Ben ışkundan ayrılmayam dergâhundan ırılmayam
Eger benden gider isem senün ile varam bana

6 Ol dost beni viribidi var dünyayı bir gör didi
Geldüm gördüm hoş ârâyiş seni seven kalmaz ana

Kullarına va'd eyledi yarınki gün görnem didi
Ol dostlarun sevindüği yarınum bugündür bana

Yûnus seni din idindi din nedür iman idindi
Işka bugün yarın nolur işi budur öndin sona

6

1 Anma mısın sen şol güni cümle âlem hayrân ola
Nidesini bilimeyüp bî-hod u ser-gerdân ola

2 İsrâfil sûrını ura hep mahlûkat yirden tura
Derilüben haşre vara kadı anda Sübhân ola

3 Zebâniler çeke duta ilede tamuya ata
Deri yana sünük tüte katı ulu figan ola

4 Mâlik çağıra tamuya çeküp meydâna getüre
Tanrı korkusından tamu zârî kılup nâlân ola

5 Tağlar yirinden ırıla gökler heybetden yarıla
Ilduzlar bağı kırıla düşe yire galtân ola

6 Yazuklarumuz dartıla anca perdeler yırtıla
Bilmedüğün günahlarun anda sana ayân ola

7 Yûnus eydür işbu sözi erenlere toprak yüzi
Diler Hakk'ı göre gözi inâyet ger andan ola

7

Aceb aceb ne nesnedür bu derd ile firak bana
Cânumı serhoş eyledi ışk ağı vu tiryak bana

Kimün kim renci var-ısa derdine dermân istesün
Kesdi benüm bu rencümi dermân oldı bu derd bana

3 Işk odına yan dir isen gönüllere gir dir isen
Karanular aydın ola ne kandil ü çırak bana

Gökden inen dört kitâbı günde bin kez okur-ısan
Erenlere münkir isen dîdar ırak senden yana

Miskin Yûnus erenlere tekebbür olma toprak ol
Toprakdan biter küllîsi gülistandur toprak bana

8

Benem ol ışk bahrısı denizler hayrân bana
Deryâ benüm katremdür zerreler ummân bana

Kaf tağı zerrem değül ay u güneş bana kul
Hak-dur asl'um şek değül mürşiddür Kur'ân bana

3 Çün dosta gider yolum mülk-i ezeldür ilüm
Işkdan söyler bu dilüm ışk oldı seyrân bana

Yoğ-ıken ol bârigâh var-ıdı ol pâdişâh
Âh bu ışk elinden âh derd oldı dermân bana

Âdem yaradılmadın can kalıba' girmedin
Şeytân la'net olmadın arş-ıdı seyrân bana

6 Yaradıldı Mustâfa yüzi gül gönli safâ
Ol kıldı bize vefâ andandur ihsân bana

Şerîat ehli ırak iremez bu menzile
Ben kuş dilin bilürem söyler Süleymân bana

Yûnus bu halk içinde eksiklüdür Hak bilür
Dîvâne olmış çağrur dervişlik bühtân bana

Ç

9

Gider idim ben yol sıra yavlak uzamış bir ağaç
Böyle latîf böyle şirin gönlüm eydür bir kaç sır aç

Böyle uzamak ne ma'nidür çünki bu dünya fânidür
Bu fodullık nişânıdur gel berü miskinliğe geç

3 Böyle latîf bezenüben böyle şirin düzenüben
Gönül Hakk'a uzayuban dilek nedür neye muhtâç

Ağaç karır devran döner kuş budağa bir kez konar
Dahı sana kuş konmamış ne güğercin ne hod dürrâc

Bir gün sana zeval ire yüce kaddün ine yire
Budaklarun oda gire kaynaya kazan kıza saç

6 Yûnus imdi sen bir nice eksükligün yüz bin onca
Kurı ağaca yol sorınca teferrüclen yoluna geç

T

10

Sen bu cihân mülkini kafdan kafa dutdun tut
Ya bu âlem malını oynayuban utdun tut

Süleymân'un tahtına şâd olup oturdun bil
Dîve perîye düpdüz hükümleri itdün tut

3 Ferîdûn hazînesin Nûşin-revân genciyle
Karûn malına katup sen maluna katdun tut

Bu dünyâ bir lokmadur ağzunda çeynenmiş bil
Çeynenmişi ne tutmak ha sen anı yutdun tut

Ömrün senün ok bigi yay içinde toptolú
Tolmış oka ne turmak ha sen anı atdun tut

6 Herbir nefes kim gelür keseden ömr eksilür
Çün kese ortalandı sen anı düketdün tut

Çün denize gark oldun boğazuna geldi su
Deli bigi talbınma iy biçâre batdun tut

Yüz yıllar hoşlığ-ıla ömrün geçerse Yûnus
Son-ucı bir nefesdür sen anı da ötdün tut

11

Din ü millet sorarısan âşıklara din ne hâcet
Âşık kişi harâb olur harâb bilmez din diyânet

Âşıklarun gönli gözi maşûk dapa gitmiş olur
Ayruk sûretde ne kalur kim kılısar zühd ü tâat

3 Tâat kılan uçmağ-içün din tutmayan tamu içün
Ol ikiden fârig olur neye benzer bu işâret

Her kim dostı sever ise dostdan yana gitmek gerek
İşi güci dost olıcak cümle işden olur âzât

Anun gibi ma'şûkanun haberini kim getürür
Cebrâil-i mürsel sığmaz şöyle olmdı işâret

6 Soru hisâb olmayısar dünya âhıret kovana
Münker ü Nekir ne sorar terk olıcak cümle murât

Havf u recâ gelmez anda varlık yoklık bırağana
İlm ü amel sığmaz anda ne terazu var ne sırât

Ol kıyâmet bazarında her bir kula baş kayısı
Yûnus sen âşıklar-ıla hiç görmeyesin kıyâmet

R

12

İy beni ayıblayan gel beni ışkdan kurtar
Elünden gelmez ise söyleme fâsid haber

Hiç kimsene kendüden hâlden hâle gelmedi
Cümlemüzün hâlini ma'şûk ider mukarrer

3 Âşıklarun her hâli ma'şûk katında biter
Sözün var ana söyle benüm elümde ne var

Her kim ışk kadehinden içdi-yise bir cur'a
Ana ne yad ne biliş ne esrük ü ne humâr

Âşıklarun hâlini âşık olanlar bilür
Işk bir gizlü haznedür gizlü gerekdür esrâr

6 Dost yüzinden nikâbı her kim giderdi-yise
Hicâb kalmadı ana ayruk ne hayr ü ne şer

Şerîat edebinden korkaram söylemeğe
Yoğ-ısa eyde-yidüm dahı ayruksı haber

Dost kılıcından Yûnus ölür ise gam değül
Dost göğinden üyakan ma'şûk burcından toğar

13

Işk-ıla biliş canlara ezel ebed olmayısar
Gümrâh olup bu cihânda kimse bâki kalmayısar

Bir tona kan bulaşıcak yumayınca mismil olmaz
Gönül pisi yunmayınca namaz revâ olmayısar

3 Gönül pisin yudun-ısa kibr ü kini kodun-ısa
Ikrâr bütün olmayınca erden nazar olmayısar

Murdâr dünyâya bulaşan devşirübeni dürişen
Erden himmet olmayınca ömür geçer yunmayısar

Yûnus imdi sen Hakk'a ir dün ü gün gönlün Hakk'a vir
Gönül gözi görmeyince hiç baş gözi görmeyiser

14

Işk makâmı âlidür ışk kadîm ezelîdür
Işk sözini söyleyen cümle kudret dilidür

Diyen ol işiden ol gören ol gösteren ol
Her sözi söyleyen ol sûret can menzilidür

3 Sûret söz kanda buldı söz ıssı kaçan oldı
Sûrete kendü geldi dil hikmetin yolıdur

Bu bizüm işretümüz oldur bu lezzetümüz
İçüp esridüğümüz ışk şerbeti gölidür

Anı anam dir isen söyleyen ol söz anun
Ol bizümdür biz anun bu gayr tesbih dilidür

6 Yûnus sözinde yalan görmedi münkir olan
Ömrin zulmete salan ma'rifet yohsulıdur

15

Bir kişiye söyle sözi kim ma'niden haberi var
Ol kişiye vir gönlüni cânında ışk eseri var

Anun kim taşı hoş-durur bilün kim içi boş-durur
Dün gün öten baykuş-durur sanma bütün divanı var

3 Bir devlengeç yuva yapar yürür ilden yavrı kapar
Toğan ileyinden sapar zîra-elinde murdârı var

Yokdur toğanla birliği ya Hakk'a lâyık dirligi
Şol kişiden um erliği anun safâ nazarı var

Sûret ile çokdur âdem değmesinde yokdur kadem
Evvel âhır ol pîş-kadem Muhammed din serveri var

6 Erenler yolıdur mişe mişe kolaydur kolmaşa
Mişe olan yirde paşa harâmi çok Anter'i var

Şeyh u dânişmend ü velî cümlesi birdür er yolı
Yûnus'dur dervişler kulı Taptuk gibi serveri var

16

İy ışk eri aç gözüni yir yüzine kılgıl nazar
Gör bu latîf çiçekleri bezenüp uş geldi geçer

Bunlar böyle bezenüben dostdan yana uzanuban
Bir sor ahi bunlara sen kancarudur azm-i sefer

3 Her bir çiçek bin nâz-ıla öğer Hak'ı niyâz-ıla
Bu kuşlar hoş avâz-ıla ol pâdişâhı zikr ider

Öğer anun kadirlığın herbir işe hâzırlığın
İllâ ömri kâsırlığın anıcağız benzi solar

Rengi döner günden güne toprağa dökilür gine
İbret-durur anlayana bu ibreti ârif tuyar

6 Ne gelmeğün gelmek-durur ne gülmeğün gülmek-durur
Son menzilün ölmek-durur tuymadunsa ışkdan eser

Herbir sözi tuya-yıdun ya bu gamı yiye-yidün
Yiründe eriye-yidün gideydi senden kâr-ü-bâr

Bildün gelen geçer imiş bildün konan göçer imiş
Işk şerbetin içer imiş herkim bu ma'niden tuyar

9 Yûnus bu sözleri kogıl kendüzünden elün yugıl
Senden ne gele bir digil çün Hak'dan gelür hayr u şer

17

1 Söylememek harcısı söylemeğün hâsıdur
Söylemeğün harcısı gönüllerün pasıdur

Gönüllerün pasını ger sileyim dir isen
Şol sözi söylegil kim sözün hulâsasıdur

3 Kuli-l-hak didi Çalab sözi toğru disene
Bugün yalan söyleyen erte utanasıdur

Cümle yaradılmışa bir göz ile bakmayan
Halka müderris ise hakîkatde âsıdur

Şer' ile hakîkatün şerhini eydem işit
Şerîat bir gemidür hakikat deryâsıdur

6 Ol geminün tahtası her nice muhkem ise
Deniz mevc urıcağız anı uşadasıdur

Bundan içerü haber işit eydeyin iy yâr
Hakîkatun kâfiri şer'ün evliyâsıdur

Biz tâlib-i ilmlerüz ışk kitâbın okuruz
Çalab müderris bize ışk hod medresesidür

9 Evliyâ safâ-nazar ideli günden berü
Hâsıl oldı Yûnus'a her ne kim vâyasıdur

18

İşidün iy ulu kiçi size benüm haberüm var
Zihî devlet benüm bugün kim şunun gibi yarum var

Yürür isem önümdesin söyler isem dilümdesin
Oturursam yanumdasın ayruğa ne nazarum var

3 Ne yüriyem ne hod aram ne uzak sefere varam
Çünki dostı bunda buldum ayruk neye seferüm var

Irak yola bâzirgânlar assı itmeğe giderler
Çün gevher elümde-durur di ayruk ne bazarum var

Miskin Yûnus'un bu cânı şol dosta ulaşalıdan
Dem-be-dem arturur ışkı ulu yirden tımârum var

19

İy sözlerün aslın bilen gel di bu söz kandan gelür
Söz aslını anlamayan sanur bu söz benden gelür

Söz var kılur kayguyı şâd söz var eyler bilişi yad
Eger horlık eger izzet her kişiye sözden gelür

3 Söz karadan akdan değül yazup okımakdan degül
Bu yürüyen halkdan değül Hâlık avazından gelür

Ne elif okıdum ne cim varlığındadur kelecim
Bilmeye yüz bin müneccim taliim ne-ılduzdan gelür

Şu'le bize aydan değül ışk eri bu soydan değül
Rızkumuz bu evden değül deryâ-yı ummândan gelür

6 Biz bir behâne arada ayruk di elden ne gele
Hak çü emir eyler cana bu keleci andan gelür

Yûnus bir derd ile âh it kahr evinde neyler râhat
Bu derde derman keferet bir âh-ıla suzdan gelür

20

Canını ışk yolına virmeyen âşık mıdur
Cehd eyleyüp ol dosta irmeyen âşık mıdur

Dost sevgüsin gönülde can-ıla berkitmeyen
Tûl-i emel defterin dürmeyen âşık mıdur

3 Işka tamşık sığmaz değme can göğe ağmaz
Pervâne-leyin oda yanmayan âşık mıdur

Nefs dirliğinden geçüp ışk kadehinden içüp
Dost yolına irküben turmayan âşık mıdur

Dün gün riyâzat çeküp halvetlerde diz çöküp
Sohbetlerde baş çatup yanmayan âşık mıdur

6 Yûnus imdi ol dostun cefâsına sabr eyle
Yüreğine ışk okın urmayan âşık mıdur

21

Seni Hak'dan yığanı her ne ise vir gider
Ne beslersin bu teni sinde kurd kuş yir gider

Ölene bak gözün aç dökülür sakal u saç
Ilan çıyan gelür aç yiyüp içüp sir gider

3 Bize bizden ulular igen eyü hulular
Şol eyü amellüler haber şöyle dir gider

Kesgil haramdan elün çekgil gaybetden dilün
Azrâil-eli irmedin bu dükkânı dir gider

Ecel irer kurur baş tiz dükenür uzun yaş
Düpdüz olur tağ u taş gök dürilür yir gider

6 Çün can ağdı hazrete yarağ it âhırete
Tanla turan tâate Tanrı-evine ir gider

Miskin Yûnus ölicek sini nurla dolıcak
İman yoldaş olıcak âhırete şîr gider

22

İy bana eyü diyen benem kamudan kemter
Şöyle mücrimmem yolda mücrimler benden server

Benüm gibi mücrim kul var iste bir dahı bul
Dilümde ilm ü usûl dileğüm dünya sever

3 Zâhirüm eyü adda gönlüm fâsid tâatde
Bulınmaya Bağdad'da bencileyin bir ayyâr

Taşum göyni içüm ham dirliğüm budur müdâm
Yol varmadın bir kadem arşdan virürem haber

Hırkam suçuma perde endîşem yanlış yirde
Gönlüm ayruk bazarda dilümde sözüm esrâr

6 Taşum biliş içüm yad dilüm hoş gönlüm mürted
Yavuz işe eyü ad böyle fitne kanda var

Kime kim öğüt virdüm ol Hakk'a irdi gördüm
Bana benüm öğüdüm hiç eylemedi eser

Dakındum şeyhlık adın kodum ma'şûk tâatın
Virdüm nefsün murâdın kanı Hakk-ıla bazar

9 Yayıldı Yûnus adı suçdur kamu tâatı
Çalabum inâyeti suçın geçüre meger

23

İsteyelüm iş ıssını bulı-görelüm kandadur
Can kulağı açuğ-ısa işbu sözüm turvandadur

Alı-görün turvandadan ışka dalar anı dadan
Bunda boynın buran adam Hak katında dermandadur

3 Kişi gerek bile anı hem uyanık ola cânı
Bilürsin dünya seveni baykuş gibi yabandadur

Baykuş çağırur virandan kimse murâd almaz andan
Eyü amel ilte-görün ol hak terazû andadur

Varıcağız terâzuya Hak kendü bakar yazuya
Ne diyem tağlar eriye ol korkular kim andadur

6 Biti sunıla elüne itdüğün gele yoluna
Tanuklar bile bulma dostun düşmenün andadur

Terk idesin taht u tâcı bulasın itdüğün güci
Muhammed hak yalvarıcı şefaâtçumuz andadur

Yûnus eger âşık-ısan varlığun degşür yoklığa
İman kuşağın berk kuşan di hep eksüklik bendedür

24

Ko ölüm endîşesin âşık ölmez bâkıdür
Ölüm âşıkun nesi çün nûr-ı ilâhîdür

Ölmekden ne korkarsın çünki Hakk'a yararsın
Bil ki ebedî varsın bu söz fâsid da'vîdür

3 Nazar kıl bu gevhere bu gizlü gence nûra
Nur kaçan yavı vara kendü nazar-gâhıdur

Kalû belâ dinmedin kadimde bile-yidük
Key anlagıl neydüğin bilişlik kandağıdur

Ezelî biliş idük birliğe yitmiş idük
Biz bir uçar kuş idük vücud can budağıdur

6 Yatlık yokdur bilene dirlik tuta-gelene
Bilelik soylayana vuslat yolı kavîdür

Hükmi revan mülkine işini kendü bile
Çün iş geldi hâsıla bu mülk varlık evidür

Yûnus beşâret sana gel dirler dostdan yana
Ol kimseyi ol ana küllü yerci' aslıdur

25

Vuslatı olan kişiye bu derd ile firak nedür
Dostı yakın gören kişi bu bakduğun ırak nedür

Vuslat eri olan kişi gerek varlıkdan el yuya
İşbu yola girmekliğe bir görelüm yarak nedür

3 Eger ışka irdün ise cân ü gönül virdün ise
Dostı ayân gördün ise bu varlığı bırak nedür

İlim hod göz hicâbıdur dünya ahret hisâbıdur
Kitab hod ışk kitâbıdur bu okunan varak nedür

Zinhâr gözüni aça-gör nefis duzağın seçe-gör
Dost menziline göçe-gör andan yiğrek durak nedür

6 Eydürsin kim gözüm görür da'vîyi ma'nîye irür
Gündüzin gün şu'le virür gice yanan çırak nedür

Yûnus'dur eşkere nihân Hak toludur iki cihan
Gelsün berü dosta giden hûr u kusûr burak nedür

26

Işksuz âdem dünyada bellü bilün ki yokdur
Her biri bir nesneye sevgüsi var âşıkdur

Çalabun dünyasında yüz bin dürlü sevgü var
Kabûl it kendüzüne gör kangısı lâyıkdur

3 Biri Rahmân-ı Rahîm biri şeytân-ı racîm
Anun yazuğı müzdi sevgüsne taallukdur

Dünyada Peygamber'ün başına geldi bu ışk
Tercümânı Cebrâil ma'şûkası Hâlık'dur

Ömer ü Osman Ali Mustâfa yârenleri
Bu dördinün ulusı Ebû-Bekir Sıddık'dur

6 Âlem fahri Muhammed mi'râca ağıcağız
Çalab'dan diledüği ümmetine azıkdur

Yûnus sana hakîkat bu-durur buyurduğı
Gözünle gördüğüne dönüp bakma yazıkdur

27

Bu dervişlik durağı bir âcayib durakdur
Derviş olan kişiye evvel dirlik gerekdür

Çün anda dirlik ola Hakk'ıla birlik ola
Varlığı elden koyup ere kullık gerekdür

3 Kullık eyle erene bakup Hakk'ı görene
Senden haber sorana key miskinlik gerekdür

Miskin olu-gör bâri benlikden ırak yüri
Gönlinde benlik olan dervişlikden uzakdur

Hak ere benüm didi varlığın erde kodı
Erenlerün himmeti yirden göke direkdür

6 Bu dervişlik berâtın okımadı müftîler
Anlar ne bilsün anı bu bir gizlü varakdur

Yûnus sen ârif isen anladum bildüm dime
Dut miskinlik eteğin âhır sana gerekdür

28

İşit sözümi iy gâfil tanla seher vaktinde tur
Eyle buyurmuş ol kâmil tanla seher vaktinde tur

Ki gör ne dir horusunuz virür Hak size rûzunuz
Dost dergâhına tutgıl yüz tanla seher vaktinde tur

3 İşit sözümi iy sağır tâ terezün gele ağır
Yalvar Çalabuna çağır tanla seher vaktinde tur

Yatanlarun yatlı hâli hiç nesneye irmez eli
Seher eser rahmet yili tanla seher vaktinde tur

Kuşlar-ıla turgıl bile kıl namâzı imâm-ıla
Yalvar günâhunı dile tanla seher vaktinde tur

6 Okına Kur'ân u Yâsîn kulak urup dinleyesin
Tağca günahlar yuyasın tanla seher vaktinde tur

Okına hadîs ü kelâm diyeler aleyhis-selâm
Âşık-ısan bellü bilem tanla seher vaktinde tur

Halâl ola sana uçmak uçmakda hûriler kuçmak
Kevser şarâbını içmek tanla seher vaktinde tur

9 Miskin Yûnus aç gözüni uyar gafletden özüni
Tâ bilesin kendüzüni tanla seher vaktinde tur

29

İşbu vücûd şehrine her dem giresim gelür
İçindeki sultânun yüzin göresim gelür

İşidürem sözini göremezem yüzini
Yüzini görmekliğe canum veresim gelür

3 Ol sultân halvetinün yidi hücresi vardur
Yidisinden içerü cevlân urasım gelür

Her kapuda bir kişi yüz bin çerisi vardur
Işk kılıcın kuşanup cümle kırasım gelür

Erenlerün sohbeti arturur ma'rifeti
Câhilleri sohbetden her dem süresim gelür

6 Leylî-i Mecnûn benem şeydâ-yı Rahman benem
Leylî yüzin görmeğe Mecnûn olasım gelür

Dost oldı bize mihmân bunca yıl bunca zaman
Gerçek İsmâil-leyin kurbân olasım gelür

Miskîn Yûnus'un nefsi dört tabîat içinde
Işk-ıla can sırrına pinhan varasım gelür

30

Benüm gönlüm gözüm ışkdan toludur
Dilüm söyler yarı yüzüm suludur

Öd ağacı bigi yanar vücûdum
Dütünüm görene seher yilidür

3 Çukal cevşen bu ışk odma döymez
Okı câna batar katı yalıdur

Okuraın şâhumı kendü dilümce
Şahum eydür bana her dem gelidur

Seni sevenlerün ola mı aklı
Bir dem usluyısa her dem delidür

6 Yunus sen toprak ol eren yolında
Erenler menzili arşdan ulıdur

31

Sensin benüm canum cânı sensüz karârum yok-durur
Uçmakda sen olmaz-ısan vallah nazarum yok-durur

Baksam seni görür gözüm söyler isem sensin sözüm
Seni gözetmekten dahı yigrek şikârum yok-durur

3 Çün ben beni unutmışam şöyle ki sana gitmişem
Ne kalde ne halde-y-ısam bir dem karârum yok-durur

Eger beni Cercis'leyin yetmiş kez öldürür isen
Dönem girü sana varam zirâ ki ârum yok-durur

Yûnus dahı âşık sana göster didârunı ana
Yârum dahı sensin benüm ayruk nigârum yok-durur

32

Eydivirem ne kılduğın benüm ile ol dil-pezîr
Her dem yeni şive-y-ile beni yeni kılur esîr

Her kancaru bakar-ısam oldur gözüme görinen
Ne havsala ola bende yahud ana lâyık basîr

3 Niçe ömrüm olur-ısa azadluğum muhal-durur
Sayyâdun elinde-durur tuzâğa tutılan nahcîr

Âkılâne hoşdur nefes niteliğin sorma anun
Niçe nişan eydivirem ol misli yokdur bî-nazîr

Va'de kesildi kamuya ki yarın göreler anı
Benüm yarınum bugündür bunda görindi ol kadîr

6 Yûnus'un cümle bakımı gark oldı dost dîdârına
Hiç kalmadı ansuz ara tolu görindi cümle yir

33

Eger gerçek âşık-ısan boynundağı menşur nedür
Hak yolına sâdık-ısan yanlış sanu tezvîr nedür

Sınayınca gönlün bütin fâsiddür cümle tâatün
Geçmeyince ibâdetün Hak'dan sana ma'zûr nedür

3 Çünki adun oldı fülân hep dirliğün oldı yalan
Disün bize ma'nî bilen hakîkatde mestûr nedür

Terk eylegil ten tertibin gider senden benlik adın
İçün imâret olmadın taşundağı ma'mûr nedür

Eydürsin kim gözüm görür da'vîyi ma'nîye irür
Gündüzin gün şu'le virür gice yanan bu nûr nedür

6 Günde birün gide-durur konşun sefer ide-durur
Ecel bir bir yuda-durur bu dünyaya mağrûr nedür

Hiç yoğ iken oldun diri aç yüzüni yolca yüri
Anlamazsın sen bu sırı bellü haber manzûr nedir

Mü'min isen gelgil berü cebbâr ola burc u bâru
Fahr idelüm erenleri ma'lûm ola münkür nedür

9 Bunda belî diyen kişi anda tamâm olur işi
Bizden nişan isteyene ol Hallâc-ı Mansûr nedür

Yûnus imdi söyle hakı Allah oldı sana sâki
Gider gönlündeki şeki elündeki menkūr nedür

34

Âşıklar ortasında sûfilik satmayalar
İhlâs ile bu ışka riyâyı katmayalar

Ya bildüğünden eyit ya bir bilürden işit
Teslîmün ucun dutup hiç sözi-uzatmayalar

3 Kur'ân'ı viribidi gönüle evüm didi
Gönül ev ıssın bilmez âdemden tutmayalar

Mumsuz baldur şerîat tortsuz yağdur tarîkat
Dost-ıçün balı yağa pes niçün katmayalar

Kıymetin tutar-ısan neye değer işbu dem
Erenlerün ma'nîsin almaya satmayalar

6 Evvel Ādem yanıldı uçmakda buğday yidi
İşi Hak'dan bilenler şeytandan tutmayalar

Şirin hulklar eylegil tatlu sözler söylegil
Sohbetlerde Yûnus'ı hergiz unutmayalar

35

İşidün iy ulular âhır zamân olısar
Sağ müsülman seyrekdür ol da gümân olısar

Danişmend okur dutmaz derviş yolın gözetmez
Bu halk öğüt eşitmez sağır hemân olısar

3 Gitdi beğler mürveti binmişler birer atı
Yidüği yoksul eti içdüği kan olısar

Ya'ni az kopdı erden el çekmezden murdardan
Deccâl kopısar yirden anlar uyan olısar

Birbirne yavuz sana itdüğüm kalur sana
Yarın mahşer gününde işi yayan olısar

6 İy Yûnus imdi senün ışk-ıla geçsün günün
Sevdüğün kişi senün cânuna cân olısar

36

İy dün gün Hakk'ı isteyen bilmez misin Hak kandadur
Her kandasam anda hâzır kanda bakarsam andadur

İstemegil Hakk'ı ırak gönlündedür Hakk'a durak
Sen senliğün elden bırak tenden içerü cândadur

3 Gir gönüle bul andadur benliğün defterini dür
Ol hâs güher bil andadur sanam kim ol ummandadur

Ol ummanda yüz bin gevher bir zerreden oldı kemter
Ol cana zevâl mi irer zevâl canı hayvandadur

Her kanda ki gözin baka Çalap hazırdur mutlaka
Şol can ki tapmadı Hakk'a assısı yok ziyandadur

6 Eylegil sûretün ören can sırrıdur ana iren
Bâtın gözidür dost gören zâhir gözi yabandadur

Kim ki gaflet içre geçer canı zevâl suyın içer
Derviş gönli arşda uçar çünki mekânı andadur

Yûnus Emre gözün aç bak iki cihan toludur Hak
Gümânı sıdk odma yak şöyle-eşkere nihandadur

Birdem sanasın kış gibi şol zemherî olmuş gibi
Birdem beşâretden toğar hoş bâğ-ıla bustân olur

3 Birdem gelür söyleyemez bir sözi şerh eyleyemez
Birdem dilinden dür döker derdlülere dermân olur

Birdem çıkar arş üzere birdem iner taht-es-serâ
Birdem sanasun katredür birdem taşar ummân olur

Birdem cehâletde kalur hiç nesneyi bilmez olur
Birdem talar hikmetlere Câlînus u Lokmân olur

6 Birdem div olur ya perî virâneler olur yiri
Birdem uçar Belkîs ile sultân-ı ins ü cân olur

Birdem varur mescidlere yüz sürer anda yirlere
Birdem varur deyre girer İncil okur rühbân olur

Birdem gelür İsî gibi ölmişleri diri kılur
Birdem girer kibr ivine Fir'avn-ıla Hâmân olur

9 Birdem döner Cebrâil'e rahmet saçar her mahfile
Birdem gelür güm-râh olur miskin Yûnus hayrân olur

41

Bu dem yüzüm süre duram herdem ayum yeni toğar
Her dem bayram-durur bana yayum kışum yeni-bahar

Benüm ayum ışığına bulutlar gölge kılmaya
Hiç gidilmez doluluğı nûrı yirden göğe ağar

3 Anun nûrı karanuyı sürer gönül hücresinden
Bes karanulık nûr-ıla bir hücreye nite sığar

Ben ayumı yirde gördüm ne isterem gök yüzinde
Benüm yüzüm yirde gerek bana rahmet yirden yağar

Sözüm ay gün içün değül sevenlere bir söz yeter
Sevdüğüm söylemez isem sevmek derdi beni boğar

6 N'ola Yûnus sevdi-y-ise çokdur Hakk'ı seviciler
Sevenleri köyer didi anun içün boynın eğer

42

Dost senün ışkun okı key katı taşdan geçer
Işkuna düşen kişi can-ıla başdan geçer

Düni güni zâr olur ışkun-ıla yâr olur
Endîşesi sen olan cümle teşvişden geçer

3 Işkuna düşenlerin yüreği yanar olur
Kendüyi sana veren dükeli işden geçer

Bu dünyanun sevgüsi ağulı aşa benzer
Âhırın sanan kişi ağulı aşdan geçer

Başında aklı olan ücrete amel itmez
Hûri-y-ile aldanmaz göz ile kaşdan geçer

6 Gerçek âşık ol ola can virmeğe ol ive
Dost-ıla bazar içün nice bin başdan geçer

Âriflere bu dünya hayâl ü düş gibidür
Kendüyi sana viren hayâl ü düşden geçer

Yûnus'un gönli gözi toludur Hak sevgüsi
Uzlet ihtiyâr iden yad u bilişden geçer

43

Işk-ıla gelen erenler içer ağuyı nûş ider
Topuğa çıkmayan çaylar deniz ile savaş ider

Biz bu yoldan üşenmedük erenlerden usanmaduk
Kimseyi yavuz sanmaduk her ne ider kolmaş ider

3 Kolmaşa virdük sözini söz ile dökdük yüzini
Yaban canavarı gibi bilenler andan şeş ider

Maksûdumuz dîdâr idi şeyhümüz girçek er idi
Evvel dahı ol var idi âhır dahı var olısar

Evvel âhır oldur ebed hem dillerde «küfven ahad»
Evliyâ geçdi dünyadan bir saat kime kalısar

6 Alun evliyâ elini toğru varun Hak yolını
Ma'ni budur bellü beyân bildüm diyen bilmeyiser

Yûnus imdi bildüm dime miskinliği elden koma
Kimde miskinlik var-ısa Hak dîdârın ol göriser

39

Tanrı-y-içün canum canı cefâ-y-ısa tapdur yeter
Senün fırâkundan beter azâb dahı var mı beter

Işkun odı yüreğümde yanduğına âlem tanuk
Kanda bir od yanar-ısa nişânı var dütün düter

3 Işkun çeri saldı benüm gönlüm ivi iklîmine
Cânumı esîr eyledün n'ider bana yağı Tatar

Ecel salam ıklimlere vasyet kılam âşıklara
Ma'şûkadan diyem sakın oynar âşık gönlin atar

Aceb bu benüm derdüme ne-y-içün derman bulımmaz
Kim bulısar dermân ana kişiyi kim beri dutar

6 Resmi-durur sultanlarun kulları günâh eyleyicek
Yâ edebler ol kulını ya mezâda virür satar

Yûnus şikâyet eyleme yardan cefâ gördüm diyü
Cümle âşıklar hâceti ma'şûkı katında biter

40

Hak bir gönül virdi bana ha dimedin hayrân olur
Birdem gelür şâdî olur birdem gelür giryân olur

37

İy dost ne bunca kîl ü kal maksud hod bir haber-durur
Ya bunda cüst ü cû nedür görene bir nazar-durur

Tağlar aşup berye çeküp iy uzak sefer idenler
İstedüğün sende-y-iken bu ne aceb sefer-durur

3 Hiç kılmagıl ırak sefer ömür geçer ecel irer
Dost sendedür halvet sever bu galebe haşer-durur

Gel ırak isteme anı cânundan içerü cânı
Senünle biledür anı görmeyen bî-basar-durur

Sen uyursın ol uyanuk eksüğüni kılur artuk
Dahı nice bulam tanuk dâim senünle yar-durur

6 Mescid ü medrese sende sen dört yana perâkende
Ne kaldun sen bu erkânda işün katı düşvâr-durur

Bu tevhîd tonını geyen varlığın yoklığa sayan
İşbu yolda kâim turan bellü bilün ol er-durur

Ol işler tamâm olıcak ol dirliği dirilicek
Gözün hicâbın silicek yir gök tolu dîdar-durur

9 Miskin Yûnus anı gördi gönli vü cânı sevindi
Kamusını yire saldı ma'şûkına intizar-durur

38

Bu dünyâya gönül viren son-ucı pişmân olısar
Dünyâ benüm didükleri hep ana düşmân olısar

İy dostım düşman dutan gaybet yalan söz söyleme
Bunda gammâzlık eyleyen anda yiri dar olısar

3 Çünki olısar yiri dar kazançlu kazancı kadar
Mü'minlere geldi haber âşıklar dîdâr göriser

Bu sohbete gelmeyenler Hak nefesi almayanlar
Sürün anı bundan gitsün turur-ısa çok iş ider

Câhlldür mâ'nîden almaz oturur kararı gelmez
Öleceğini hiç sanmaz yüz bin yıllık teşviş ider

6 Tağ ne kadar yüksek ise yol anun üstinden aşar
Yûnus Emre'm yolsuzlara yol gösterdi vü hoş ider

44

Bu dünyanun meseli bir ulu şara benzer
Velî bizüm ömrümüz bir tiz bazara benzer

Her kim bu şara geldi bir lahza karar kıldı
Girü dönüp gitmeği gelmez sefere benzer

3 Bu şarun evvel dadı şehd ü şekerden şirîn
Âhır acısını gör şol zehr-i mâra-benzer

Evvel gönül almağı hûblara nisbet ider
Âhır yüz döndürmeği acûz mekkâra benzer

Bu şarun hayâlleri dürlü dürlü halleri
Aldamış gafilleri câdu ayyâra benzer

6 Bu şarda hayâllerün haddi vü şümârı yok
Bu hayâle aldanan otlar davara benzer

Kendü mikdârın bilen bildi kendü hâlini
Velî dahı ışk-ıla evvel bahara benzer

Biçâre Yûnus'ı gör derd ile hayrân olmış
Anun her bir nefesi şehd ü şekere benzer

45

İşidün iy yarenler ışk bir güneşe benzer
Işkı olmayan gönül misâl-i taşa benzer

Taş gönülde ne biter dilinde ağu düter
Nice yumşak söylese sözi savaşa benzer

3 Işkı var gönül yanar yumşanur muma döner
Taş gönüller kararmış sarp katı kışa benzer

Ol sultan kapusında hazreti tapusında
Âşıklarun ılduzı her dem çavuşa benzer

Geç Yûnus endîşeden gerekse bu bîşeden
Ere ışk gerek öndin andan dervîşe benzer

46

Bilürmisiz iy yarenler girçek erenler kandadur
Kanda baksam anda hazır kanda istesem andadur

Işksuzlara benüm sözüm benzer kaya yankusına
Bir zerre ışkı olmayan bellü bilün yabandadur

3 Yalancılık eylemegil ışka yalan söylemegil
Bunda yalan söyleyenün anda yiri zindandadur

İy kendüzüni bilmeyen söz ma'nîsini bulmayan
Hak varlığın ister isen ilm içinde Kur'ân'dadur

Allah benüm didüğine virmiş virür ışk varlığın
Kimde ki var bir zerre ışk Çalab varlığı andadur

6 Niceler eydür Yûnus'a kocaldun sen ışkı kogıl
Işk bize yinile değdi henüz dahı turvandadur

47

Evliyâya münkirler Hak yolına âsıdur
Ol yola âsı olan gönüllerün pasıdur

Tartduk bu ışk cefâsın ta irince ma'şûka
Zira ki ol dost benüm derdimün devâsıdur

3 Henüz bu yir olmadın gökler yaradılmadın
Evliyâlar vatanı Pâdişah kal'asıdur

Mevlânâ Hudâvendgâr bize nazar kılalı
Anun görklü nazarı gönlümüz aynasıdur

Geyiklü'nün ol Hasan söz eyitmiş kendüden
Kudret dilidür söyler kendünün söz nesidür

6 Miskin ol bire miskin gide senden kibr ü kin
Rüzgâr gelür geçer pes kime ne kalasıdur

Okıyuban yazmadın yanıluban azmadın
Yûnus bu ışk sözini kim bildi bilesidür

48

Miskin âdem oğlanı nefse zebûn olmışdur
Hayvan canavar gibi otlamağa kalmışdur

Hergiz ölümin sanmaz ölesi günin anmaz
Bu dünyâdan usanmaz gaflet ögin almışdur

3 Oğlanlar öğüt almaz yiğitler tevbe kılmaz
Kocalar tâat kılmaz sarp rûzgâr olmışdur

Beğler azdı yolından bilmez yoksul hâlinden
Çıkdı rahmet gölinden nefs göline talmışdur

Yûnus sözi âlimden zinhâr olma zâlimden
Korkadurun ölümden cümle toğan ölmişdür

49

İy dost senün ışkun odı ciğerüm pâre baş kılur
Işkundan yanar yüreğüm yanduğum bana hoş gelür

Işkun odına yanduğum ağlamak oldı güldüğüm
Dost sana zâri kılduğum münkirlere savaş gelür

3 Söyler isem sözüm savaş söylemezsem ciğerüm baş
Cihan tolu-durur kallâş her birinden bir taş gelür

Gör nice taşlar atılur dost içün başlar tutılur
Gelür gönüle batılur hâlümüze haldaş gelür

Bizüm hâlümüzden bilen kimdür ışka münkir olan
Bizüm sevdüğümüz Hak'dur bu halka göz ü kaş gelür

6 Niçe niçe selâtinler zebûn olur ışk elinde
Her kim bu yola düşerse ol bu yola yavaş gelür

İrenler buna kalmadı vardı yolına turmadı
Hakk'ı gerçek sevenlere cümle âlem kardaş gelür

Miskin Yûnus bil sözüni dosta açup şol gözüni
Kangı burcdan bakar-ısan ol sultâna güneş gelür

50

Yir yüzinde gezer idüm uğradum milketler yatur
Kimi ulu kimi kiçi key kuşağı berkler yatur

Kimi yiğit kimi koca kimi vezir kimi hoca
Gündüzleri olmış gice buncılayın çoklar yatur

3 Toğrı varurdı yolları kalem tutardı elleri
Bülbüle benzer dilleri danışman yiğitler yatur

Ulu kiçi ağlaşmışlar server yiğitler düşmişler
Baş ucında yay sımışlar kuruluban oklar yatur

Atları izi tozılu önleri tabıl-bazılu
İle güne hükmi yazlu şu muhteşem beğler yatur

6 Gice gündüz oğlancıklar söyler iken bülbül gibi
Ayrılmışlar anaları sinlerini bekler yatur

Elleridür kınalı hep karavaşları şeker-leb
Kargu gibi uzun boylu gül yüzlü hatunlar yatur

El bağlamışdur kamusı Hak Çalab'dandur umusı
Nökerli kızdur kimisi alınmadın çoklar yatur

9 Yûnus bilmez kendü halin Çalab'dur söyledür dilin
Bir nicesi yeni gelin ak teleme yüzler yatur

51

Sabahın sinleye vardum gördüm cümle ölmiş yatur
Her biri bîçâre olmış ömrin yavı kılmış yatur

Vardum bunların katına bakdum ecel heybetine
Nice yiğit murâdına irememiş ölmiş yatur

3 Yimiş kurd kuş bunı keler niçelerin bağrın deler
Şol ufacık nâ-resteler gül gibice solmış yatur

Duzağa düşmiş tenleri Hakk'a ulaşmış canları
Görmez misin sen bunları növbet bize gelmiş yatur

Esilmiş incü dişleri dökilmiş saru saçları
Kamu bitmiş teşvişleri emr ü nehde irmiş yatur

6 Gitmiş gözinün karası hiç işi yoktur turası
Kefen bizinün pâresi sünüğe sarılmış yatur

Yûnus gerçek âşık-ısan mülke sûret bezemegil
Mülke sûret bezeyenler kara toprak olmış yatur

52

İlim ilim bilmekdür ilim kendün bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin yâ nice okımakdur

Okımakdan ma'nâ ne kişi Hakk'ı bilmekdür
Çün okıdun bilmezsin ha bir kurı emekdür

3 Okıdum bildüm dime çok tâat kıldum dime
Eri Hak bilmez isen abes yire yilmekdür

Dört kitabun ma'nası bellüdür bir elifde
Sen elifi bilmezsin bu nice okımakdur

Yigirmi dokuz hece okısan ucdan uca
Sen elif dirsin hoca ma'nası ne dimekdür

6 Yûnus Emre dir hoca gerekse var bin hacca
Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür

53

Niteki bu gönlüm evi ışk elünden taşa-gelür
Niçe yüksek yürür isem ışk başumdan aşa-gelür

Niçe ki eydürem râzum söylemeyem kimesneye
Gider bu sabr u karârum dost ögüme düşe-gelür

3 Hey nice sabr eyleyiser dost yüzini gören kişi
Ol hakîkat gördüm diyen kendüzinden şaşa-gelür

Ma'şûkanun tecellisi dürlü dürlü renkler olur
Bir şivede yüz bin gönlüm hemîşe coşa-gelür

Ol dost-ıla benüm işüm bulud-ıla güneş-leyin
Bir dem hicâbı sürilür bir dem hicâb başa-gelür

6 Aceb gine Miskin Yûnus ışkdan artuk sevdi meger
Zîra ki bu ışkdan yigrek hiç yok-durur başa gelür

54

İy pâdişâh iy pâdişâh her dem işin düze-durur
Dünya anun bustânıdur sevdüğini üze-durur

Yavuzlık eyleme sakın ecel sana senden yakın
Niçelerün aslın kökin yurd eyleyüp boza-durur

3 Sen anda varursın anda çok yarağ eylegil bunda
Canlar bâki değül tende di bir kaç gün geze-durur

Sorucı gelür yir yırtup sorar Tanrı'n kimdür diyü
İşbu canum anı tuyup sünüklerüm sıza-durur

İy Tanrı'yı bir bilenler can Hakk'a kurban kılanlar
Ölü değüldür bu canlar ışk gölinde yüze-durur

6 Ben gördüm erenler uçdı ışk kadehin tolu içdi
Hak katında nazı geçdi şöyle yüzi yire durur

Erenlerün kulı-y-ısan ölümün ana-dur Yûnus
Niçe-erenler geldi geçdi növbet şimdi bize-durur

55

Hocam âşık olanlarun işi âh-ıla zâr olur
Hasretinden ol ma'şûkun gözi yaşı bınar olur

Düni güni kılur zârı ya'ni görmek diler yârı
İşitmezler bu haberi ışksuzlar bî-haber olur

3 Âşık isen dîdârına koma bu güni yarına
Girenler ışk bâzârına kendüzinden bîzâr olur

Terk eyle sen benliğüni anun ışkında kıl taleb
Bu ışk içinde olanun kan bahâsı dîdar olur

Kanı gerçek âşık kanı gelün isteyelüm anı
Bî-çâre Yûnusun cânı dost yolına îsâr olur

56

Ol âlem fahri Muhammed nebiler serveridür
Vir salavât ışk-ıla ol günâhlar eridür

Hak anı öğdi yaratdı sevdi habibüm didi
Yir yüzinde cümle çiçek Mustafâ'nun teridür

3 Cebrâ'il da'vet kılınca Mi'râca Muhammed'i
Mi'râcında diledüği ümmetinün varıdur

Sen ana ümmet olı-gör o seni mahrum komaz
Her kim anun ümmetidür sekiz cennet yiridür

Her kim onun sünnetiyle farzmı kāim tutar
Ne diyem ki âkıbet sorı hisâbdan beridür

6 Suçlu suçsuz günâhkâr şefâat andan umar
Ol cehennemde yananlar münkirün inkârıdur

Yûnus Emrem işbu sözi cân içinden söyledi
Söyleyen bî-çâre Yûnus Tapduk Emrem sırrıdur

58

Yine seyr eyledi gönlüm dostun cemâlin arzular
Hicre katlanmaz gönül dostun cemâlin arzular

Her kim uğrarsa bu derde bulur himmeti erde
Açılıviricek perde dostun cemâlin arzular

3 Kim ki gerçek mürîd ola bil bağlayup gelsün yola
Şol yürekdeki derd ola dostun cemâlin arzular

Dostum beni delü kıldı aklumı fikrümi aldı
Hayâli gözümde kaldı dostun cemâlin arzular

Evvel dirdi gönlüm bana atlar tonlar gerek bana
Mevlâm bir derd virdi bana dostun cemâlin arzular

6 Yûnus'un sözi irince iniler cânın virince
Tâ ölüp sine girince dostun cemâlin arzular

Z

59

Keleci bilen kişinün yüzüni ağ ide bir söz
Sözi bişirüp diyenün işini sağ ide bir söz

Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı
Söz ola ağulu aşı bal ile yağ ide bir söz

3 Kelecilerün bişirgil yaramazını şeşirgil
Sözün us-ıla düşürgil dimegil çağ ide bir söz

Gel ahî iy şehriyârî sözümüzi dinle bâri
Hezâr gevher ü dinârı kara toprağ ide bir söz

Kişi bile söz demini dimeye sözün kemini
Bu cihân cehennemini sekiz uçmağ ide bir söz

6 Yüri yüri yolun-ıla gâfil olma bilün-ile
Key sakın ki dilün-ile cânuna dâğ ide bir söz

Yûnus imdi söz yatından söyle sözi gayetinden
Key sakın o şeh katından seni ırağ ide bir söz

60

Hak cihâna tolıdur kimseler Hakk'ı bilmez
Anı sen senden iste ol senden ayru olmaz

Dünyaya inanursın rızka benümdür dirsin
Niçün yalan söylersin hiç sen didüğün olmaz

3 Ahret yavlak ırakdur toğrulık key yarakdur
Ayrulık sarp firakdur hiç giden girü gelmez

Dünyaya gelen göçer bir bir şerbetin içer
Bu bir köpridür geçer câhiller anı bilmez

Gelün tanışuk idelüm işün kolayın tutalum
Sevelüm sevilelüm dünya kimseye kalmaz

6 Yûnus sözin anlar-ısan ma'nîsini dinler-isen
Sana eyü dirlik gerek bunda kimsene kalmaz

61

Nidem ben bu gönül ile benüm ile bir dem durmaz
Ol dost yüzin gördi yine ögütleyüp ögin dirmez

Tanrı-y-içün iy uslular gönlüm bana bulıvirün
Vardı dost-ıla buluşdı bana girü boyun virmez

3 Bunun gibi gönül ile nice dirlik iltebilem
Bırakdı beni yabana bir gün gelüp hâlüm sormaz

Gönül bana yoldaş-iken zühd ü tâat kılur-ıdum
Yıkıldı bu tertiblerüm gönülsüzem elüm irmez

Gönül içerü dost-ıla ben kapuda feryâd ü zâr
Bin yıl zâri kılur-ısam işbu nedür diyü sormaz

6 Eydür isem eyâ gönül kanı farz u kanı sünnet
Eydür ki yok teşviş yine bu sevüye amel irmez

İnileyin eydür-isem gör boynunda borc kalmasun
Kakır buşar söger bana eydür ki iy Hakk'ı görmez

Ağız ağızdan kutludur ola ki sözünüz duta
Ben yüz bin yıl söyler-isem sözüm kulağına girmez

9 Gönlüm dahı cânum dahı el-bir itdi şol ikisi
Yüz bin Yûnus'dan ferâgat dost yüzinden gözin ırmaz

62

İy bana eyü diyen benem kamudan yavuz
Alnumı ay bilürem bu gözlerümi yılduz

Bu vücûdum şehrinde buçuk yolluk assum yok
Amelüm mahallesi ser-be-ser kalmış ıssuz

3 Hücrede vü bucakda Hakk'a lâyık amel yok
Kimde derd ü firak var kimlerde eserlü söz

Halk hep ayağın durur ben severem oturam
Geçdüm sadır yirine döşek kalın yirüm düz

Bunun gibi sâluslık çünkim elüme girdi
Ayruk ne-işüme yarar derd u firâk vâh u sûz

6 Olmaz sözi dimezem ben ma'rifet ehline
Zirâ disem inanmaz ağaçda bitdi karpuz

Ben bir kitâb okıdum kalem anı yazmadı
Mürekkeb eyler-isem yitmeye yidi deniz

Ben oruç namâz içün süci içdüm esridüm
Tesbîh u seccâdeyçün dinledüm çeşte kopuz

9 Yûnus'un bu sözinden sen ma'nî anlar-ısan
Konya menâresini göresin bir çuvalduz

63

Niçeler bu dünyada günâhını yuyamaz
Ömri geçer yok yire iy dirîğâ tuyamaz

Bir niçe kişilerün gaflet gözin bağlamış
Hak yolına dir-isen bir yufkaya kıyamaz

3 Bu dünya bir gelindür yeşil kızıl donanmış
Kişi yeni geline bakubanı toyamaz

İy niçe arslanları alur akdarur ölüm
Azrâil pençesine bir yohsulca döyemez

Var imdi miskin Yûnus uryan olup gir yola
Yüz çukallu gelürse yalıncağı soyamaz

64

Senünle dirliğüm senden ırılmaz
Hayat senünledür sensüz dirilmez

Benüm dâim yönüm senden yanadur
Sana varan yolum sensüz varılmaz

3 Sensin gözlerüm içre bile bakan
Bile sen bakmasan yolum görülmez

Sen ayru ben seni kanda bulayım
Sensüz bu hak nefes ömrüm sürilmez

Sefer kılsam bana yoldaş olursın
Karâr itsem gine sensüz durılmaz

6 Varlığum sendedür ben bir âletven
Sun' ıssı sunmasa âlet kurılmaz

Âlet ü harekât kamu senündür
Anunçun işine kimse kırılmaz

Birlikden öte hiç şerîkün yokdur
Kim noksan irgüre hükmün yuyılmaz

9 Âlem halkı zebûn emrün içinde
Kimdür ki kullığa boynı burılmaz

Bu benven didüğüm eger ben isem
Niçün bu benliğe elüm urılmaz

Yarenler salâdur kapu açukdur
Bu kapuya gelen mahrum sürilmez

12 Yûnus bu tevhîde gark oldı gitdi
Girü gelmekliğe aklı dirilmez

65

Ben dervişem diyen kişi işbu yola âr gerekmez
Dervîş olan kişilerün gönlü gindür dar gerekmez

Derviş gönülsüz gerekdür söğene dilsüz gerekdür
Döğene elsüz gerekdür halka berâber gerekmez

3 Halka benzetmeye işin süre gönlinden teşvîşin
Yüz bini birdür dervîşün arada ağyâr gerekmez

Eğer derviş isen derviş cümle âlem sana biliş
Fodulluğı hulka değiş arada ağyâr gerekmez

Derviş olan kişilerün miskinlikdür sermâyesi
Miskinlikden özge bize mâl ü mülk ü şar gerekmez

6 Er elini aldun-ısa ere gönül virdün ise
İkrâr ile geldün ise pes ere inkâr gerekmez

Yûnus sen gördün bir eri arturma gördüğün biri
Şudur budur diyübeni derviş târümar gerekmez

66

Yine geldi ışk elçisi yine doldı meydânumuz
Yine teferrüc-gâh oldı sağdan sola dörd yanumuz

Yine mahfiller düzüldi yine badyalar kuruldı
Yine kadehler sunuldı esrük oldı bu cânumuz

3 Ev içi ışk-ıla toldı ulu kişi âşık oldı
Canlarumuz hayrân oldı dağıldı perişânumuz

Bir niçemüz Hak'dan aldı bir niçemüz Hak'dan toldı
Kimümüz Süleymân oldı ışk tahtına binenümüz

Bir niçemüz Leylî oldı bir niçemüz Mecnûn oldı
Bir niçemüz Ferhâd oldı ışkdan haber tuyanumuz

6 Meydânumuz meydân oldı canlarumuz hayrân oldı
Her dem arşa seyrân oldı hazret oldı revânumuz

Düşmiş-idük Hak kaldurdı birliğin bize bildürdi
İçümüze ışk toldurdı dürüst oldı imânumuz

Sorar-ısan ışk kandadur kanda istersen andadur
Hem gönülde hem candadur hiç kalmadı gümânumuz

9 Yûnus ışkun vasfın söyler gerçeklere haber eyler
Mahrumlarun canı göynür eşker oldı pinhânumuz

S

67

Işk erine dünyada ne harîr ü ne palas
Zîrâ kim gönli anun kibr-ile dutmadı pas

İş amel ile biter lâyık olursa yiter
Gerekse uryan yüri gerek ise gey atlas

3 Diler-isen iresin ferâgat menziline
Var kanâat dârında nefsi boğazından as

Nefs-i cüz'î varlığın akl-ı külle ulaşdur
Varlığun yoğa degşür kalmasun sende heves

Bu kamu tâatlarun başı miskinlik imiş
Gel imdi miskin Yûnus tama'un yayını yas

Ş

68

Bilenlere sormak gerek bu tendeki cân neyimiş
Cân hod Hakkun kudretidür tamardağı kan neyimiş

Fikir yumış oğlanıdur endîşe kaygu kanıdur
Bu âh u vâh ışk tonıdur tahta oturan han neyimiş

3 Şükür anun birliğine yoğ-iken uş var eyledi
Çünki asıldan biz yoğuz mülk ü hânumân neyimiş

Çalab viribidi bizi var dünyayı görün diyü
Bu dünya hod bâki değül mülke Süleymân neyimiş

Sorun Taptuklu Yûnus'a bu dünyadan ne anladı
Bu dünyanun karârı yok sen neyimiş ben neyimiş

69

Cânum erenler yolı inceden inceyimiş
Süleymân'a yol kesen şol bir karınca-y-ımış

Gönlüm eydür varayın sana girü geleyin
Gönlüm uyduğı bana dostı bulunca-y-ımış

3 Götürmedi kimsene kimsenenün gücini
Güç götürürin diyen eli irince-y-imiş

Âşıkun gözi yaşı dün ü gün turmaz akar
Âşık kan ağladuğı ma'şûk sorınca-y-ımış

Eydürler-idi bana âşık âvâre olur
Geldi başuma gördüm ol söz yirince-y-imiş

6 Dört kitâbun ma'nîsin okıdum tahsîl itdüm
Işka gelicek gördüm bir uzun hece-y-imiş

Ben dervişem diyenler harâmı yimeyenler
Harâmun yinmedüği ele girince-y-imiş

Eydürler fülân öldi mülkiyle malı kaldı
Ol malun irkildüği ıssı ölince-y-imiş

9 İki kişi söyleşür Yûnus'ı görsem diyü
Biri eydür ben gördüm bir âşık koca-y-ımış

70

Hakkı bulmak isteyenler eylesün nefsini dervîş
Çalap bize mürşid virmiş dervîş olu-bilsem dervîş

Nefis yolından geçmezin ışk şarâbını içmezin
Gönülüm kara açmazın dervîş olu-bilsem dervîş

3 Hakka yakın olam mı ki rahmetine talam mı ki
İremedin ölem mi ki dervîş olu-bilsem dervîş

Bir acâib sevdâ düşdi gönlüm karâr kılmaz benüm
Bildüm işüm cümle hatâ dervîş olu-bilsem dervîş

Dosta bilişene irsem dostun yolına yürisem
Âr-ıla nâmusı kosam dervîş olu-bilsem dervîş

6 Bir gün işüm temâm ola hep itdüğüm gümân ola
Meğer Hak'dan emân ola dervîş olu-bilsem dervîş

Eğer virürlerse emân kullığum olmadı temâm
İy bî-çâre Yûnus hemân dervîş olu-bilsem dervîş

G

71

Ol ben sevdüğüm nigâr nidem ol benden fârig
Ne virüp hoş görünem iki cihândan fârig

Kimden kime varayın ahvâlüm söylemeğe
Sözüm kime diyeyin sözden lisândan fârig

3 Cihânda kim giriser bu işün arasına
Ya kim hükm-idebile sultân u hândan fârig

Gerekse zâhid olam bin yıl ibâdet kılam
Gerekse kâfir olam küfr ü îmândan fârig

Gerekse ehl-i millet farîzasın bekleyem
Gerekse şöhret kovam şöhret ü dinden fârig

6 Gerekse illiyyinde yüz bin kez minber uram
Gerekse şirk besleyem sıdk u gümândan fârig

Nice ticâret ile kesb gösterem ben ana
Şöyle tüvangerdür ol assı ziyândan fârig

Nicesi kullığ ile sevilibilem ana
Hâs u âm anı sever ol hep sevenden fârig

9 Anun gibi ma'şûka kim gönül virdi-y-ise
Tertibden geçmek gerek ol andan bundan fârig

Yûnus sen sever-isen hakîkat ma'şûkayı
Dervişlik ile gel ol kevn ü mekândan fârig

K

(Kaf)

72

Şükür Hakk'a kim ışk bize eyitdi dost yüzine bak
Açdum ben de gönlüm gözin sultânumı gördüm mutlak

Çünki gördüm ben Hakk'umı Hakk ile oldum ben biliş
Her kancaru bakdum-ısa hep görünendür cümle Hak

3 Açuk duvacuk kapusı dostları içün ol Hakk'un
Dostı olmak diler-isen dostlardan okı bir sebak

Hicâbdasın bugün seni göstermezler belli sana
Hicâb didüğümi anla dünyelikdür gözden bırak

Sen seni bilemeyince eren nazar kılmayınca
Senlik benlik ara yirden gidermezsen oldı duzak

6 Yidi deniz ü dört ırmak seni mismil eylemeye
Çünki işün o Hakk-ıla olmadı-ysa kaldun ırak

Evliyâdur Hak kapusı Yûnus-durur kapucısı
Işk-ıla geldi bu yola ışkı idindi hem turak

73

İy çok kitablar okıyan sen kim tutarsın bana dak
Sırrı ayân ister isen gel ışkdan okı bir sebak

Sen okıdun ilmün yüzin ilme amel gerek güzin
Aç gönülden batın gözin âşık ma'şûk hâline bak

3 Bakgıl âşık ne işdedür ma'şûk da ol cünbişdedür
İkisi bir sağışdadur iki sanup bakma ırak

İkilikden geçemedün hâli hâlden seçemedün
Dostdan yana uçamadun fakılık oldı sana fak

Cübbe vü hırka taht u tâc virse gerekdür ışka bac
Dört yüz mürid ü elli hâc terkeyledi Abdürrezzak

6 Anun gibi din ulusı haç öpdi çaldı nakusı
Sen dahı var bütüni sı gel bu vücûdun oda yak

Ger sen sana geldün-ise sûret terkin urdun-ısa
Sıfat nedür bildün-ise ne kim der isen bana hak

Bilmeyesin bed-nâm u nâm bir ola sana hâs u âm
Bildün-ise ilmi tamâm gel imdi okı bir varak

9 Âşık ma'şûk birdür bile ışkdan gelür bu söz dile
Bîçâre Yûnus ne bile ne kara okıdı ne ak

74

Kerem it bir beri bak nikabı yüzden bırak
Ayun on dördi misin balk urur yüzde yanak

Şol ağzundan keleci yüz bin şükrâne-y-ile
Destûr gelsün taşraya söylesün dil ü dudak

3 Otuz iki mirvârı mercâna dizmiş gibi
Kıymeti dürden olmış yaraşur incüden ak

Sıfatun arılığı bulgur u nohud gibi
İki kaşun ay alnun genc-aya virür sabak

Gören pervâne-leyin nice oda düşmesün
Gözlerinün bakışı cân alur iki çırak

6 Işkun zemzemesinden âşık boynı zencirlü
Âzâdlık istemezler şöyle kaldılar dutsak

Kangı bir nesneni ki dil nice şerh eylesün
İlâhî sen beklegil yavuz gözlerden ırak

Boynun yuvuk boynından hiç fark eylemezin
Gümâna viren beni küpeli iki kulak

9 Yûnus Hak tecellîsin senün yüzünde gördi
Çâre yok ayrılmağa çün sende göründi Hak

75

İşidün iy yarenler kıymetlü nesnedür ışk
Değmelere bitinmez hürmetlü nesnedür ışk

Hem cefâdur hem safâ Hamza'yı atdı Kaf'a
Işk iledür Mustafâ devletlü nesnedür ışk

3 Tağa düşer kül eyler gönüllere yol eyler
Sultanları kul eyler hikmetlü nesnedür ışk

Kime kim ışk urdı ok gussa-y-ıla kaygu yok
Feryâd-ıla âhı çok firkatlü nesnedür ışk

Denizleri kaynadur mevce gelür oynadur
Kayaları söyledür kuvvetlü nesnedür ışk

6 Âkılleri şaşurur deryâlara düşürür
Nice ciğer bişirür key odlu nesnedür ışk

Miskin Yûnus neylesün derdin kime söylesün
Varsun dostı toylasun lezzetlü nesnedür ışk

76

Ma'nî evine talduk vücûdı seyran kılduk
İki cihan seyrini cümle vücudda bulduk

Bu çizginen gökleri taht-es-serâ yirleri
Yitmiş bin hicâbları cümle vücudda bulduk

3 Yidi yir yidi göki tağları denizleri
Uçmağ-ıla tamuyı cümle vücudda bulduk

Gice ile gündüzi gökde yidi ılduzı
Levhde yazılu sözi cümle vücudda bulduk

Mûsî ağduğı Tûr'ı Kuds'de Beyt-ül-ma'mûrı
İsrâfil urduğ sûrı cümle vücudda bulduk

6 Tevrât ile İncil'i Furkan ile Zebûr'ı
Bunlardağı beyânı cümle vücudda bulduk

Yûnus'un sözleri hak cümlemüz didük saddak
Kanda istersen anda Hak cümle vücudda bulduk

77

Muhammed'e bir gice Çalab'dan indi Burak
Cebrâ'il eydür hocam mi'râca kıgırdı Hak

Aç kendüne cinânun Behişt ü dîdâr senün
Seni okur Sübhânun ne yatursın kıl yarak

3 Urdı Mirâc kasdına yüridi abdestine
Secde kıldı dostına dimedi yakın ırak

Gitdi yik Hazreti getürdi Burak atı
Nûrdan idi hil'ati gözi gevher yüzi ak

Kadem bir taşa basdı taş kopdı bile vardı
Kâf yâ mübârek didi şöyle kaldı mu'allak

6 Taş eydür gelesini bir kadem basasım
Resul eydür gelürem buyurur-ısa ol Hak

Göklere haber oldı yir gök şâdılık toldı
Eydürler Ahmed geldi bezendi sekiz uçmak

Gör Muhammed neyledi gökleri seyr eyledi
Ümmetini toyladı arşa hemin varıcak

9 Çün geçdi felekleri ün geldi kim gel beri
Kaldurdum perdeleri heman cemâlüme bak

Didârum sana ayan gösterem bellü beyan
İn Burak'dan ol yayan arşuma bas bir ayak

Ferişteler geldiler Burak'dan indürdiler
Na'lini döndürdiler ol dem yüridi yayak

12 Üveys yirinden turdı arşda na'lin döndürdi
Muhammed anı gördi visâle döndi firak

Çün dost dosta kavuşdı yüz bin kelâm danışdı
Ümmeti-yçün çalışdı oldur resûl-i mutlak

Mi'râc'dan döndi yine girü geldi evine
Geldi gördi henüz kim döşeciği ısıcak

15 Niçe bin yıllık yola bir demde vara gele
Yûnus eydür kim ola Muhammed'dür o mutlak

Ümmete ümmet diyen ümmet kaydını yiyen
Eger ümmeti isen di İslâm dîni'ne hak

K, N

(Kâf)

78

Niderüz dirlik suyın biz can yağmâya virdük
Gevheri sarraflara ma'den yağmaya virdük

Benem ol bâzirgân kim hiç assı gözetmedüm
Çünki assıdan da geçdük ziyân yağmâya virdük

3 Bu yolun ârifleri geçürmezler mata'ı
Şöyle uryân giderüz cihân yağmâya virdük

Küfrile imân dahı hicâbımış bu yolda
Safâlaşduk küfr ile îmân yağmâya virdük

Sen ü ben olıcağız iş ikilikde kalur
Çıkduk iklik evinden sen ben yağmâya virdük

6 Yüzbin yıllık ömr ile henüz kuşlık olmadın
Geçdük bitmez sağınçdan yeksân yağmâya virdük

Pâyanlu devr-i zamân nice eğlesün Yunus'ı
Pâyansuz devre irdük devrân yağmâya virdük

79

Ger uluya irdün-ise sûret nakşı nendür senün
Ma'nîye yol buldun-ısa işbu dünyâ nendür senün

Sen dünyenün terkin urgıl gelüp ışk odına girgil
İlerki menzile irgil girü kalmak nendür senün

3 Bu vücûdun sermâyesi od u su vü toprak u yil
Her biri aslına gider gâfil olmak nendür senün

Büt-hâne vü şarab-hâne mescid oldı gerçek câna
Bir pulun varmaz ziyâna yalancılık nendür senün

Çünki ahrete kavîsin ko bu yalancı da'vîsin
Mal ü hazine sevisi âşık-ısan nendür senün

6 Benümdür diyü dirersin Hak'dan da'vî mi idersin
Pâdişeh suçuna bakmaz güm-râh olmak nendür senün

Dün ü gün kaygular yirsin n'idiyeyin yoksulın dirsin
Ol cömerddür rızkun virür kaygu yimek nendür senün

Yigil yidürgil bîçâre kesilürse Tanrı vire
Bir gün tenün yire gire girü kalan nendür senün

9 Yûnus ol ışk badyasından sen igen esrük olmışsın
Bîhad iken irdün Hakk'a ayuk olmak nendür senün

80

Müsülmânam diyen kişi şartı nedür bilse gerek
Tanrınun buyruğın tutup beş vakt namaz kılsa gerek

Tanla turup başun kaldur ellerüni suya daldur
Nefsün düşmandurur öldür nefs hemîşe ölse gerek

3 Öyle namâzın kılasın her ne dilersen bulasın
Tamudan azâd olasın kullar azâd olsa gerek

Ol ikindiyi kılanlar arı dirlik dirilenler
Olardur Hakk'a irenler her dem anlar irse gerek

Ahşam-durur üç farîda tağca günâhun eride
Eyü amellerün sinde şem u çırak olsa gerek

6 Her kim bu sözden almadı beş vakt namâzı kılmadı
Bilün müsülmân olmadı ol tamuya girse gerek

Görmez misin Mustafâ'yı nice bekledi vefâyı
Ümmet içün ol safâyı ümmet ana irse gerek

Bekler-isen din gayretin virmegil nefse murâdın
Yûnus Nebi salavâtın ışk-ıla degürse gerek

81

Ne keleci viribirsem dilüm seni söyleyecek
Kanda yürürsem yürürem senden yana kaçar dilek

Hakdur seni sevmezlere cânsuz sûretdür dir isem
Anun-içun cânlulara senün gibi ma'şûk gerek

3 Sevildün cümle âleme henüz nikab içindesin
Bir dem perdesüz yürisen iki cihan olur helâk

Div ü peri ins ü melek sever seni her mahlûkat
Hayrân olup ileyünde durmuş-durur hûr ü melek

Nûşdur senün elün ile zehr-i katil içer-isem
Bilmezin ne ma'nîsi var ol olur canuma tiryek

6 Şehd ü şekker ger yir-isem sensüz ağudur cânuma
Çün cânumun sensin dâdı kanda bulam senden yigrek

Yüz bin eger cevr ü cefâ uğrar-ısa sûretüme
Hiç eksilmez şâdılığum cümlesin yur seni sevmek

Ne var eger Yûnus dağı ışk içinde zerre-y-ise
Işk adıyla kaim-durur yir ile gök çarh-ı felek

82

Kim dervişlik ister-ise diyem ana n'itmek gerek
Şerbeti elinden koyup ağuyı nûş itmek gerek

Gelmek gerek terbiyete cümle bildüklerin koya
Mürebbisi ne dir-ise bes ol anı dutmak gerek

3 Tuta sabr u kanâati tahammül eyleye katı
Terk eyleye sûretüni bildüğin unutmak gerek

Dünyadan gönlini çeke eli-y-ile arpa eke
Unma yarı kül kata güneşde kurutmak gerek

Diyem ana nice ide nefsi dileğin bu yolda
Kaçan kim iftar eyleye üç günde bir itmek gerek

6 Böyledür derviş dirliği koya cümle ayyarlığı
Andan bulısar erlüği kahırlar çok yutmak gerek

Bakma dünya sevüsine aldanma halk gövüsine
Dönüp dîdâr arzusına ol Hakk'a yüz tutmak gerek

Yûnus imdi nedür dirsin ya kimün kaydını yirsin
Bir kişi bu sözi disün ana güci yitmek gerek

83

Bu dünyaya gelen kişi âhır yine gitse gerek
Müsafirdür vatanıma bir gün sefer itse gerek

Va'de kılduk ol dost-ıla biz bu cihâna gelmedin
Pes ne kadar eğlenevüz ol va'demüz yitse gerek

3 Biz de varavuz ol ile kaçan ki va'demüz gele
Kişi varacağı yire gönlini berkitse gerek

Gönül nice berkitmeye dost iline giden yola
Âşık kişiler canını bu yola harc itse gerek

Can neye ulaşur-ısa akıl da ana harc olur
Gönül neyi sever ise dil anı şerh itse gerek

6 Aceb midür âşık kişi ma'şûkını zikr iderse
Işk başından aşıcağız gönlini zâr itse gerek

Yûnus imdi sever-isen andan haber virgil bize
Âşıkun oldur nişânı ma'şûkın eyitse gerek

84

Bu dünyâya gelen kişi âhir yine gitse gerek
Eğer eyü eğer yavuz alup bile gitse gerek

Kimse bilmez ölüm nice turmaz alur irte gice
Yiğit oğlan karı koca boynın eğüp yatsa gerek

3 Kanı velîler nebîler geldi geçdi cümle bular
Ağız açup kara yirler birin birin yutsa gerek

Kazanduğun bol gümüşler cânuna cezâ virmişler
Yarın anda her birisi akreb olup soksa gerek

Güvenmegil kardaşuna yanunda sevdük konşuna
Ecel gelicek başuna hısım kardaş nitse gerek

6 An iy Yûnus Rahmânunı dosta ulaşdur cânunı
Ne beslersin bu tenüni ecel okı yitse gerek

L

85

Ma'nî eri bu yolda melûl olası değül
Ma'nî tuyan gönüller hergiz ölesi değül

Ten fânîdür cân ölmez gidenler girü gelmez
Ölür ise ten ölür cânlar ölesi değül

3 Gevher seven gönüller yüz bin yol ider ise
Hak'dan nasib olmasa nasîb olası değül

Sakıngıl yârun gönlin sırçadur sımayasın
Sırça sınduktan girü bütün olası değül

Çeşmelerde bardağun toldurmadın kor-ısan
Bin yıl anda turursa kendü tolası değül

6 Şol Hızır'la şol İlyâs âb-ı hayât içdiler
Bu birkaç gün içinde bunlar ölesi değül

Yaratdı Hak dünyayı Muhammed dostlığına
Dünyaya gelen gider bâki kalası değül

Yûnus gözün görürken yarağun eyle bugün
Gelmedi anda varan girü gelesi değül

86

Yavlak aceb geldi bana, dünyâ içinde işbu hal
Gice konuk olan kişi gine sabah göçer fi'l-hâl

Eger girçek konuğ-ısan aç gözün uyanuğ-ısan
Sen bu söze tanuğ-ısan girü kalur mülk ile mâl

3 Malum biregüler yir sen anda hisâbını vir
Senün-durur bir adım yir gör ki nice urılur kal

Gözün görürken yi yidür yokdur diyü itme özür
Bu dünyada hâsıl nedür yi iç bazar eyle vir al

Ben diyeyin sözün hakkın işit unutma key sakın
Uş kıyâmet geldi yakın gönlünden geçmesün hayâl

6 Andan İsrâfil sûr ura ölenler yirinden tura
Geçe devrân-ı rûzigâr eyle yazmış Celle Celâl

Sultân u kullar bir ola anda katı hâller ola
Dahı ayruksı sırr ola kurtuluşun anda muhâl

Bunda korkmaz-ısan Yûnus anda korkudurlar seni
Eger dirliğün hakk-ısa sırâtı geçesin sehel

87

Ata belinden bir zamân anasına düşdi gönül
Hak'dan bize destûr oldı hazîneye düşdi gönül

Anda beni cân eyledi et ü sünük kan eyledi
Dört on güni diyiceğez degritmeğe düşdi gönül

3 Yürür-idüm anda pinhân Hak buyruğı virmez aman
Vatanumdan ayırdılar bu dünyâya düşdi gönül

Beni beşiğe urdılar elüm ayağûm sardılar
Öndin acısın virdiler tuz içine düşdi gönül

Günde iki kez çözerler başına akça dizerler
Ağzuma emcek virdiler nefs kabzına düşdi gönül

6 Bu nesneyi terk eyledüm yürimeğe azm eyledüm
On iki sünüğin yazarlar elden ele düşdi gönül

Oğlan iken sultân kopar kim elin kim yüzin öper
Akıl bana yoldaş oldı sultanlığa düşdi gönül

Bu çağ-ıla sakal biter görenün gülregi dutar
Güzeller katında biter sev-sevüye düşdi gönül

9 Hayırdan şerri çok sever işlemeğe becid iver
Nefsinün dileğin kovar nefs evine düşdi gönül

Kırk yaşında sûret döner kara sakala ak iner
Bakup şeybetin göricek yoldurmağa düşdi gönül

Yola gider başaramaz yigitliğe eli varmaz
Bu nesneleri koyuban yuvanmağa düşdi gönül

12 Oğul eydür bunadı-ölmez kız eydür yirinden turmaz
Hiç kendü hâlinden bilmez hâlden hâle düşdi gönül

Öliceğez şükr ideler sinden yana iledeler
Allah adın zikr ideler çok şüküre düşdi gönül

Su getüreler yumağa kefen saralar komağa
Ağaç ata bindüreler teneşire düşdi gönül

15 Eger var-ısa amelün gin olısar sinün senün
Eger yoğ-ısa amelün oddan şarâb içdi gönül

Yûnus anlayu var hâlün şuna uğrayısar yolun
Bunda elün irer iken hayr işlere düşdi gönül

88

Işksuzlara virme ögüt ögüdünden alur degül
Işksuz kişi hayvân olur hayvan ögüt bilür degül

Eksük olman ehillerden kaça görün câhillerden
Tanrı bîzâr bahillerden bahil dîdâr görür degül

3 Boz yapalak devlengice emek yime irte gice
Anun eşi gözsepekdür salup ördek alur degül

Şah balaban şâhin toğan zîhî ögmiş anı ögen
Toğan za'îf olur-ısa toğanlıkdan kalur degül

Kara taşa su koyarsan elli yıl ısladur-ısan
Heman taş gine bayagı hünerlü taş olur degül

6 Ol iki cihan güneşi zâhir dünyâsın degşürdi
Câhil anı öldi sanur ol hod ölmez ölür degül

Yûnus olma câhillerden ırak olma ehillerden
Câhil ne var mü'min ise câhillıkdan kalur degül

89

Eyâ gönül açgıl gözün fikrin yavlak uzatmagıl
Bakgıl kendü dirliğüne kimse aybın gözetmegil

Şöyle dirilgil halk-ıla öliceğiz söyleşeler
Bâkı dirlik budur canum yavuz ad-ıla gitmegil

3 Diler-isen bu dünyayı âhirete degşüresin
Dün ü gün kılgıl tâatı ayağ uzatup yatmagıl

Gördün ki bir derviş gelür yüz ur anun kademine
Senden şey'ullah idicek kaşun karağun çatmagıl

Söyledüğün keleciyi işitdüğün gibi söyle
Kendüzünden zîreklenüp bir kaç söz dahı katmagıl

6 Dünya çerb ü şîrin-durur âdem gerekdür yiyesi
Kem nesneye tama' idüp kösüp kömürüp yutmagıl

Nefse uyup biş barmağun bir kezden iltme ağzuna
Kes birisin vir miskine gerek ola unutmagıl

Yûnus kim öldürür seni viren alur yine canı
Yarın göresin sen anı er nazarından gitmegil

90

Bir nazarda kalmayalum gel dosta gidelüm gönül
Hasret ile ölmeyelüm gel dosta gidelüm gönül

Gel gidelüm can turmadın sûret terkini urmadın
Araya düşman girmedin gel dosta gidelüm gönül

3 Gel gidelüm kalma ırak dost içün kılalum yarak
Şeyhün katındadur durak gel dosta gidelüm gönül

Terk idelüm il ü şarı dost içün kılalum zârı
Ele getürelüm yârı gel dosta gidelüm gönül

Bu dünyâya kalmayalum fânidür aldanmayalum
Bir iken ayrılmayalum gel dosta gidelüm gönül

6 Biz bu cihandan göçelüm ol dost iline uçalum
Arzu hevâdan geçelüm gel dosta gidelüm gönül

Kulağuz olgıl sen bana gönilelüm dostdan yana
Bakmayalum önden sona gel dosta gidelüm gönül

Bu dünya olmaz pâyidâr aç gözüni canun uyar
Olgıl bana yoldaş u yâr gel dosta gidelüm gönül

9 Ölüm haberi gelmedin ecel yakamuz almadın
Azrâil hamle kılmadın gel dosta gidelüm gönül

Girçek erene varalum Hakk'un haberin soralum
Yûnus Emre'yi alalum gel dosta gidelüm gönül

91

Canlar fidâ yolına bu can kayusı değül
Sen can gereksin bana cihan kayusı değül

Candan içerü cansın sen bir âb-ı hayvansın
Bize din ü imansın iman kayusı değül

3 Yudum yaramı sildüm yaram kimdendür bildüm
Bana yârum kayusı yaram kayusı değül

Işkun beni fâş itdi saklayam dirdüm velî
Çün seni ayân gördüm pinhan kayusı değül

Dermân ola mı bana derdüm benüm kim ona
Derdlü varayım sana derman kayusı değül

Işkun okı demreni dokınur yüreğüme
Işk içün ben öleyin demren kayusı değül

Can u gönüli n'itdüm ışkun odına atdum
Sıdkı dahı unutdum güman kayusı değül

9 Işkun burcından uçdum cevlân uruban geçdüm
Ben dost-ıla buluşdum cevlân kayusı değül

Bahrummâna dalmışam anda sadef bulmışam
Cevher alup gelmişem umman kayusı değül

Turduğum yir Tûr ola bakduğum dîdâr ola
Ne hâcet Mûsî bana sen ben kayusı değül

12 Bu Yûnus'ı andılar kervan göçdi didîler
Ben menzile irişdüm kervan kayusı değül

92

Tehî görme kimseyi hiç kimsene boş değül
Eksüklig-ile nazar erenlere hoş değül

Gönlüni derviş eyle dost-ıla biliş eyle
Işk eri şol ma'nîde derviş içi boş değül

3 Derviş bilür dervişi Hak yolına turmışı
Dervişler hümâ kuşı çaylak u baykuş değül

Dervişlik aslı candan geçdi iki cihandan
Haber virür sultandan bellidür yad kuş değül

İy Yûnus Hakk'ı bilen söylemez hergiz yalan
İkilik ile gelen toğrı yol bulmış değül

93

Bir kez gönül yıkdun-ısa bu kılduğun namaz değül
Yitmiş iki millet dahı elin yüzin yumaz değül

Kanı erenler geldi geçdi bunlar yurdı kaldı göçdi
Pervâz urup Hakk'a uçdı hümâ kuşıdur kaz değül

3 Yol oldur ki toğrı vara göz oldur ki Hakk'ı göre
Er oldur alçakda tura yüceden bakan göz değül

Toğrı yola gitdün ise er eteğin tutdun-ısa
Bir hayır da itdün ise birine bindür az değül

Yûnus bu sözleri çatar sanki balı yağa katar
Halka mata'ların satar yüki gevherdür tuz değül

94

Nola gelsen şimden girü fesâdı terk itsen gönül
Gâh ağlasan günâhuna gâh kanâat itsen gönül

İşün gücün fesâd-ıla yakdı beni hırs od-ıla
İltsen yarı bir uğurdan yanar oda atsan gönül

3 Niçe bir ben sana uyam özümi belâya koyam
N'ola gelsen sen de benüm öğüdümi dutsan gönül

Dünyâ halkun düşmânıdur maksûd ol cânlar cânıdur
Bilün ki dünyâ fânidür dünyâyı terk itsen gönül

Yûnus miskin kalmaz câna virür cânını kurbâna
Gelsen sığınsan Sübhân'a toğrı yola gitsen gönül

M

95

Bu ile garib geldüm ben bu ilden bîzârem
Bu tutsaklık tuzağın demi geldi üzerem

Ben andan bunda geldüm ben anı bunda buldum
Mansûr'am dâra geldüm uş kül oldum tozaram

3 Çün ışkun kitâbını okıdum tahsîl itdüm
Ne hâcet kim karayı ağ üstine yazaram

Dört kitâbun-ma'nîsi bellüdür bir elifde
Bi didürmenüz bana ben bu yoldan azaram

Bir çeşmeden akan su acı datlı olmaya
Edebdür bize yirmek bir lüleden sızaram

6 Yitmiş iki millete suçum bu ki hak didüm
Korku hiyânetedür pes ne-y-içün kızaram

Şerîat oğlanları nice yol eyde bize
Hakîkat denizinde bahri oldum yüzerem

Dost bana gelsün dimiş benüm kaydumı yimiş
Yüzümün karasından teberrükler düzerem

9 Yûnus bu kuş dilidür bunı Süleyman bilür
Gerçek âşık bu yolda ne kılasın sezerem

96

Nite kim ben beni bildüm yakîn bil kim Hakk'ı buldum
Korkum anı buluncaydı şimdi korkudan kurtuldum

Hiç ayruk ben korkımazam ya bir zerre kayurmazam
Ben imdi kimden korkayım korkduğum ıla vâr oldum

3 Azrâil gelmez yanuma sorucı gelmez sinüme
Bunlar benden ne soralar anı sorduran ben oldum

Ya ben anca kaçan olam ol buyurduğın buyuram
Ol geldi gönlümüz toldı ben ana bir divân oldum

Işklular bizden alalar ışksuzlar hod ne bileler
Kimler ala kimler vire ben bir ulu dükkân oldum

6 Yûnus'a Hak açdı kapu Yûnus Hakk'a kıldı tapu
Bâki devlet benümkiymiş ben kul iken sultân oldum

97

Haber eylen âşıklara ışka gönül viren benem
Işk bahrısı olubanı denizlere talan benem

Yir gök tolu bu ışk-durur ışkdan yiğreği yok-durur
Işka bahâ kim yitüre ma'den-i kân olan benem

3 Deniz yüzinden su alup sunı-virürem göklere
Bulut-layın seyrân idüp arşa yakın varan benem

Yıldırım olup şakıyan gökde melâik dokuyan
Bulutlara hüküm süren yağmur olup yağan benem

Gördüm göğün meleklerin her biri bir işde-y-imiş
Hak Çalabun zikrin ider İncil benem Kur'an benem

6 Gördüm diyen değül gören bildüm diyen değül bilen
Bilen oldur gösteren ol ışka yesir olan benem

Kalem çalınıcak görgil haber böyle-durur bilgil
Kalû belâ kelecisin bunda haber viren benem

Delü oldum adum Yûnus ışk oldı bana kulavuz
Hazrete değin yalunuz yüz sürüyi varan benem

98

Ne dirsem buyruğum yürür elümde ferman dutaram
Ne idersem hükmüm revân çün hükm-i sultân dutaram

İns ile bu cinn ü perî divler benüm hükmümdedür
Tahtum benim yil götürür mühr-i Süleymân dutaram

3 İblîs ü Âdem kim olur ya aza ya-hud azdura
Cümle benem eyü yavuz kamusın benden dutaram

Dünya benüm rızkum-durur kavmı benüm kavmum-durur
Her dem benüm yargum urur yarguyı hândan dutaram

Senün gibi cân vâr iken Âb-ı Hayvân isteyeni
Karanulığa gireni ben anı hayvân dutaram

6 Ansuz olursam ölürem anunla diri yürürem
Siz sanmanuz ki dirliği hemîşe cândan dutaram

Dinüm îmânum oldurur ansuz olursam dünyada
Ne büte haça taparam ne dîn ü îman dutaram

Yûnus eydür hiç şek değül ol benvenin ben olvanın
Ben ne dirsem ol dost dutar dost didüğin ben dutaram

99

Cânum ben andan bunda ezelî âşık geldüm
Işkı kulavuz tutup ol yola düşüp geldüm

Değülem kal ü kiylden ya yitmiş iki dilden
Yad yok bana bu ilde anda bilişüp geldüm

3 Geçdüm hod-bin ilinden el çekdüm dükeliden
Ol ikilik bâbından birliğe bitüp geldüm

Dört kişidür yoldaşum vefâdâr u râz-daşum
Üçile hoşdur başım birine başup geldüm

Ol dördün birisi cân biri din biri îmân
Biri nefsümdür düşman anda savaşup geldüm

6 Bir kılı kırk yardılar birin yol gösterdiler
Bu mülke gönderdiler ol yola düşüp geldüm

Işk şerbetinden içdüm on sekiz ırmak geçdüm
Denizler bendin deşdüm ummandan taşup geldüm

Ben andan geldüm bunda girü varuram anda
Ben anda varasumı anda tanışup geldüm

9 Azrâil ne kişidür kasd idesi cânuma
Ben emânet ıssı-yla anda bitrişüp geldüm

İmdi Yûnus'a ne gam âşık melâmet bed-nâm
Küfrüm îmâna şol dem anda degşürüp geldüm

100

Sensin kerîm sensin rahîm Allah sana sundum elüm
Senden artuk yokdur emüm Allah sana sundum elüm

Ecel geldi va'de irdi bu ömrün kadehi toldı
Kimdür ki içmedin kaldı Allah sana sundum elüm

3 Gözlerüm üşde süzüldi cânum gevdeden üzüldi
Dilüm tetiği bozuldı Allah sana sundum elüm

Uş biçildi kefen donum hazrete yöneltdüm yönüm
Aceb nice ola hâlüm Allah sana sundum elüm

Urdılar suyum ılıdı kavum kardaş cümle geldi
Esen kalsun kavum kardaş Allah sana sundum elüm

6 Geldi salacam sarılur dört yana salâ virilür
İl namâzuma dirilür Allah sana sundum elüm

Salacamı götürdiler makbereme yitürdiler
Halka olup oturdılar Allah sana sundum elüm

Çün cenâzeden şeşdiler üstüme toprak aşdılar
Hep koyubanı kaçdılar Allah sana sundum elüm

9 Yidi tamu sekiz uçmak her birinün vardur yolı
Her bir yolda yüz bin çarsû Allah sana sundum elüm

Geldi Münker ile Nekir her birisi sordı bir dil
İlâhî sen cevâb virgil Allah sana sundum elüm

Görün aceb oldı zaman gönülden eylenüz figan
Ölür çün anadan toğan Allah sana sundum elüm

12 Yûnus tap uzatdun sözi Allahuna dutgıl yüzi
Dîdardan ayurma bizi Allah sana sundum elüm

101

Benüm bunda kararum yok ben gine gitmeğe geldüm
Bazirgânam metâum çok alana satmağa geldüm

Ben gelmedüm da'vi-y-içün benüm işüm sevi-y-içün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmağa geldüm

3 Dost esrüği delüliğün âşıklar bilür neliğüm
Degşürüben ikiliğüm birliğe yitmeğe geldüm

O pâdişah ben kulıyam dost bağçesi bülbüliyem
Ol hocamun bağçesine şâd olup ötmeğe geldüm

Bunda bilişmeyen canlar anda bilişemez anlar
Bilişüben ben dost-ıla hâlüm arz itmeğe geldüm

6 Yûnus eydür âşık oldum ma'şûka derdinden öldüm
Gerçek erün kapusında ömrüm harc itmeğe geldüm

102

Dost elinden ölür isem hiç gümansuz girü gelem
Ganîmet görün bu demi cân şükrâne virü-gelem

Cânın dirîğ tutan kişi dost katından ırağ düşer
Fidî kılam yüz bin cânı ıraklıkdan berü gelem

3 Cercis-leyin ol dost beni yitmiş kez öldürür ise
Bin kez dahı öl dir-ise yüz bin kez ilerü gelem

Yüz bin kez toğam uyağam dost burcında cevlân kılam
Hem bunda olam hem anda bunda anda varu-gelem

Yavı kılındum ne çâre yürürven dün gün âvâre
Soranlara cevab budur ben esrügem diyü gelem

6 Bin yıl toprakda yatursam komayam ben ene'l-Hakk'ı
Ne vakt gerek olur-ısa ışk nefesin uru-gelem

İnanmayan gel sinüme dost adını eyit kıgır
Kefen tonm pâre kılup toprağumdan turu-gelem

Bundan böyle n'olasını değme akıl şerh itmeye
Yûnus eydür âşıklara dost haberin virü-gelem

103

Hak Çalabum hak Çalabum sencileyin yok Çalabum
Günahlarumuz yarlıga iy rahmeti çok Çalabum

Ben eydürem kim iy ganî nedür bu derdün dermânı
Zinhâr esirgeme beni ışk odına yak Çalabum

3 Kullar senün sen kullarun günahları çok bunlarun
Uçmağa koy sen bunları binsünler Burak Çalabum

Ne sultân u baylardasın ne köşk ü saraylardasın
Girdün miskinler gönline idindün durak Çalabum

Ne ilmüm var ne tâatum ne gücüm var ne tâkatum
Meğer senün inâyetün kıla yüzüm ak Çalabum

6 Yarlıgagıl sen Yûnus'ı günâhlu kullarun-ıla
Eger yarlıgamaz-ısan key katı firak Çalabum

104

Andan berü gönildüm dost-ıla bile geldüm
Bu âleme çıkıcak bir aceb hâle geldüm

Ol dost açdı gözümi gösterdi kendüzimi
Gönlümdeki râzumı söyledüm dile geldüm

3 Gör ne yuvadan uçdum bu halka râzum açdum
Işk duzağına düşdüm dutıldum ele geldüm

Duzaga düşen gülmez âşıklar rahat olmaz
Kimsene dilüm bilmez bir aceb ile geldüm

Bun bunda geldüm bu dem girü elüme gidem
Sanma ki bunda beni altuna mala geldüm

6 Degülem kîl-ü kalden ya yitmişiki dilden
Hâlüm ahvalüm nedür bu mülke sora geldüm

Ne haldeyem ne bilem duzakdayam ne gülem
Bir garibce bülbülem ötmege güle geldüm

Gül Muhammed deridür bülbül de-anun yârıdur
Ol gül ile ezelî cihâna bile geldüm

9 Mescidde medresede çok ibâdet eyledüm
Işk odına yanuban andan hâsıla geldüm

Kudret sûret yapmadın ferişteler dapmadın
Âlem halkı dönmedin ilerü yola geldüm

Yine Yunus'a sordum eydür Hak nûrın gördüm
İlkyaz güneşi gibi mevc urup toga geldüm

105

Ben seni sevdügümi söyleşürler hâs u âm
Söylesenler söylessün sensüz dirligüm harâm

Kim senün lezzetünden canı dad almaz-ısa
Yürür bir cansuz sûret âlem hâlinden bî-gam

3 Ben bu dem seni gördüm nicesi sabr eyleyem
Seni bir görmeklige müştakdur cümle âlem

Seni gören kişiye ne hâcet hur u kusur
Seni sevmeyen cana tamudur cümle makam

İki cihan varlığı ger benüm olur-ısa
Sensüz bana gerekmez iş senünledür tamâm

6 Bin yıl ömrüm olursa harc idem bu kapuda
Ben gerçek âşık-ısam gerek bu yolda ölem

Bana sen gerek isen niderem kendüzümi
Ger ben sen oldum-ısa ben beni yavu kılam

Âlemlerün arzusı seni bulmak içündür
Ben seni bulmış iken sensüzin nite olam

9 Çoklar Yûnus'a dir ki nice ışk esrükligi
Nitsün ezel bezminde eyle çalındı kalem

106

Ben ol yâri sevdügümi nice bir gizleyübilem
Gönlüme sığmaz nideyin meger rûzum ile diyem

Dilüm dutup yüridügüm yadlıguma delil imiş
Yakam yadlık perdesini hicâbumı ben giderem

3 Anun-ıla ahvâlümi âlemlere bildüreyin
Çagıruban muştulayam âlemi üstüme direm

Âşıklarun gönli gözi ma'şûk dapa gitmiş olur
Ben gönlümi kul eyleyem bâşed ki ma'şûka irem

Canum kurban kılam ana ger can kabul kılur-ısa
Kaçanısa öliserem niçe bunda diri duram

6 Sükrâne canum üstine ben dost içün ölür isem
Ölmek resimdür kamuya ben ölümden kanca varam

Kamularun amelidür Münker Nekir olup gelen
Benüm amelüm dost idi amelümi duta varam

İlm ü amel sözi degül Yunus dili söyledügi
Dil ne bilür dost haberin ben dost-ıla nice birem

107

Teferrüc eyleyü vardum sabahın sinleri gördüm
Karışmış kara topraga şu nâzük tenleri gördüm

Çürimiş toprak içre ten sin içinde yatur pinhan
Boşanmış tamar akmış kan batmış kefenleri gördüm

3 Yıkılmış sinleri tolmış evleri belürsüz olmış
Kamu endişeden kalmış ne düşvar halleri gördüm

Yaylalar yaylamaz olmış kışlalar kışlamaz olmış
Bar dutmış söylemez olmış agızda dilleri gördüm

Kimisi zevk u işretde kimi sâz u beşâretde
Kimi belâ vü mihnetde dün olmış günleri gördüm

6 Sogulmış şol kara gözler belürsüz olmış ay yüzler
Kara topragun altında gül direr elleri gördüm

Kimi boyun egüp yatmış tenini topraga katmış
Anasına küsüp gitmiş boyñın buranları gördüm

Kimi zârı kılup ağlar zebâniler canın tağlar
Dutuşmış sinleri oda çıkan dütünleri gördüm

9 Yûnus bunı kanda gördi gelüp bize haber virdi
Aklım vardı bilüm sasdı nitekim şunları gördüm

108

Hakdan bana nazar oldı Hak kapusın açar oldum
Girdüm Hakk'un haznesine dürr ü gevher saçar oldum

Devlet tacı başa kondı ışk kadehi bana sundı
Canum içdi ışkdan kandı karayı-akdan seçer oldum

Esritdi ışka düşürdi ben hamıdum ışk bişürdi
Aklumı başa divşürdi hayrı şerden seçer oldum

Hayra döndi benüm işüm endişeden âzâd başum
Nefsümün başını kesdüm kanadlandum uçar oldum

Göçenler menzile yitdi vardı anda karâr itdi
Ömür geçdi kavil yetdi könüldüm uş geçer oldum

Miskin Yûnus bilişeli can u gönül virişeli
Tapduğ'uma irişeli gizlü râzum açar oldum

109

Dostdan heber geldi bana turayım andan varayım
Muştulayana cânumı vireyim andan varayım

Şol bir iki arşun bizün ne yeni var ne yakası
Kefen idüben egnüme giyeyim andan varayım

3 Cânahcı hod geliser emâneti vir diyiser
Ben emâneti ıssına vireyim andan varayım

Gitdi cânum kaldum eyle nâçâr olup girdüm yola
Dostlar şâd oldugın bile göreyim andan varayım

Münker ü Nekir geliser yir gök ün ile tolısar
Ben bunlara cevâbını vireyim andan varayım

6 Yazugum çok günah öküş yürür idüm dünyâda hoş
İtdüklerimün hisabın sorayım andan varayım

Besledügüm nâzük teni terk itmiyem dirdim anı
Kara topraga ben anı karayım andan varayım

Ben bu ömür hırmanını degdüm devşürdüm uşyine
Yûnus eydür bu dükkânı direyim andan varayım

110

Senden gelür cevr ü cefâ ben âh u vâh itmeyeyim
Düşmüşem ışkun odma yanup nice dütmeyeyim

Uş yürürem yana yana tap cigerüm döndi kana
Işkundan oldum dîvâne uyuyuban yatmayayım

3 Senün ışkun denizine düşübeni gark olayım
Kimsenem yok elüm ala koma beni batmayayım

Sekiz uçmağun hûrisi gelür ise bir araya
Hergiz mânendün olmaya seni anlara katmayayım

Yûnus Emre sen bu sözi yüzbin dir isen az ola
İşidenler âşık ola igende uzatmayayım

111

Ben bir aceb ile geldüm kimse hâlüm bilmez benüm
Ben söylerem ben dinlerem kimse dilüm bilmez benüm

Benüm dilüm kuşdilidür benüm ilüm dost ilidür
Ben bülbülem dost gülümdür bilün gülüm solmaz benüm

3 Ol dost bana gelsün dimiş sundum kadeh alsun dimiş
Aldum kadeh içdüm şarab ayruk gönlüm ölmez benüm

Ne Tûr'um var ne turağum hiç yirde yokdur karârum
Hakk'a münâcât itmege bellü yirüm olmaz benüm

Sor turduğum yiri bana gelürsen gösterem sana
Bir zerrece Hak'dan ayru gözüm nesne görmez benüm

6 Tur tağında bir tecellî gör Mûsî'ye neler kıldı
Yûnus eydür Hak katında sözüm girü kalmaz benüm

112

Her kancaru döner isem ışk-ıladur işüm benüm
Oldur gönlümde teşvişüm hem ışkdur yoldaşum benüm

Işksuzlara göynür özüm anun-çün fâş olur râzum
Göricegiz âşıkları kaynar içüm taşum benüm

3 Bu ışk bize rahmânîdür hem canumuzun canıdur
Anun içün şeytân-ıla herdem bu savaşum benüm

Benüm canum bir kuşdur kim gevdem anun kafesidür
Dostdan haber gelicegiz birgün uçar kuşum benüm

Geldüm dünyayı seyr itdüm ya bugün ya yarın gitdüm
Ben bunda eglenemezem bunda bitmez işüm benüm

6 Yûnus eydür ben âşıkam hem âşıkam hem sâdıkam
Bu ayruk âşıklar gibi yokdur ârâyişüm benüm

113

Ger râzını söyler isem kimse dilüm bilmez benüm
Eger sabır eyler isem gönlüm karâr kılmaz benüm

Iy uslular iy uslular siz eyidün ben nideyim
Ol dost yüzin göreliden aklum başa gelmez benüm

3 Bunun gibi tertib ile işüm nice başa vara
Elümden iş kaldı-y-ısa cânımdan iş kalmaz benüm

Ne delüyem ne usluyam neye benzer benüm işüm
Işk denizine gark olup gönlüm cânum toymaz benüm

Bu mahabbet odı benüm yüregümde yana-durur
Denize gark olur-ısam söynüp hatâ kılmaz benüm

6 Yıl on iki ay bu ışk güli od içinde bitüp-durur
Yandugumca artar kokum devrüm geçüp solmaz benüm

Cümle Hak'a yol vardılar sabr-ıla Hakk'a irdiler
Işkun aslı oddan-durur sabrumla hiç olmaz benüm

Niçe didüm bu gönlüme var sabır eyle dek otur
Şoldem dahı bedter olur ögüdümi almaz benüm

9 Bu Yûnus'un çün sûreti ölüp toprak olur-ısa
Bâtınumdan ışk sevgüsi bilün ki hiç gitmez benüm

N

114

Gözüm seni görmeğ-içün elüm sana irmeğ-içün
Bugün cânum yolda kodum yarın seni bulmağ-içün

Bugün cânum yolda koyam yarın ivazın viresin
Arzeyleme uçmagunı hiç arzum yok uçmağ-içün

3 Bana uçmak ne gerekmez hergiz gönlüm ana bakmaz
İşbu benüm zârılığum değül-durur bir bağ-içün

Uçmağ uçmağum didüğün mü'minleri yeltedüğün
Vardur ola birkaç hûri hevesüm yok kuçmağ-içün

Bunda dahı virdün bize ol hûrîyi cüft ü halâl
Andan dahı geçdi arzum azmüm sana kaçmağ-içün

6 Sûfîlere vir sen anı bana seni gerek seni
Hâşâ ben terk idem seni şol bir ala çardağ-içün

Yûnus hasret-durur sana hasretini göster ana
İşün zulûm değül ise dâd eylegil varmağ-içün

115

İy yâranlar iy kardaşlar ecel ire ölem bir gün
İşlerüme peşmân olup kendüzüme gelem bir gün

Yanlaruma kona elüm söz söylemez ola dilüm
Karşuma gele amelüm n'itdümise görem bir gün

3 Oğlan gider danışmana salâdur dosta düşmana
Şol dört tekbir namaz ile dahı tamâm kılam bir gün

Beş karış bez-durur tonum ılan çıyan yiye tenüm
Yıl geçe obrıla sinüm unıdulup kalam bir gün

Başuma dikeler hece ne irte bilem ne gice
Âlemler ümidi hoca sana ferman olam bir gün

6 Yûnus Emre sen bu sözi dahı tamâm itmemişsin
Tek yüriyeyin n'eyleyem üstâduma gelem birgün

116

Zinhâr virmegil gönül dünyâ payına bir gün
Dünyâya gönül viren düşe tayına bir gün

Bu dünya bir evrendür âlemleri yudıcı
Bize dahı gelüben yuda toyına bir gün

3 Gör ahi nicelerin topraklar kuçmış yatur
Bizi de anlar gibi ala koyına bir gün

Şol kuşun kim yuvası toğan katında ola
Ol anda kaçan dura gide yayına bir gün

Miskin bî-çâre Yûnus gördüm bildüm dimegil
Dut erenler eteğin düşgil suyına bir gün

117

Andan yiğrek ne vardur kişi bile kendüzin
Kendüzin bilen kişi kamulardan ol güzin

Kişi gerek çok bile ol gerek öğüt ala
Menzile irsem diyen yalvarsın hazin hazin

3 Bu yol yavlak uzakdur dünya ana duzakdur
Bu duzağa uğrayan komaya kulavuzın

Ben emîn olsam diyen ya eminlik isteyen
Geçsün bu kal-u kîlden toprağa ursun yüzin

Kim ere kullık ide ol azabdan kurtıla
Mutlak ol yarlıganur kim gördise er yüzin

6 Yûnus bir haber virür işidenler şâd olur
Gence uğrasam diyen izlesün izin izin

118

Ol dost bize gelmez ise ben dosta girü varayın
Çekeyin cevr ü cefâyı dost yüzin görü vireyin

Sermâye bir avuç toprak anı dahı aldı bu ışk
Ne sermâye var ne dükkân bazara neye varayın

3 Kurılmış dükkân ü bazar dost içine girmiş gezer
Günâhum çok gönlüm sizer ben dosta çok yalvarayın

Gönlüm eydür dost benümdür gözüm eydür dost benümdür
Gönlüm eydür göze sabr it bir dem haberin sorayın

Hak nazar kılduğı cana bir göz ile bakmak gerek
Ana kim ol nazar kıla ben anı nice yireyin

6 Tapduğ'um eydür Yûnus'a bu ışk Hakk'a irse gerek
Kamulardan ol yücedür ben ana nice ireyin

119

Şöyle hayrân eyle beni ışkun odına yanayın
Her kancaru bakar-ısam gördüğüm seni sanayın

Çün beni okır subhânum uş gönüldi gider canum
Elden çıkaruban gönlüm bunda neye egleneyin

3 Yidi tamu didükleri katlanmaya bir âhuma
Işkun gönlüm yağmaladı ben nice katlanayın

Sekiz uçmak arzuların yitmiş bin hûri gelürse
Aldamaya bu cânumı bunda nite aldanayın

Senün ışkun tuydı cânum terkin urdum bu cihânun
Hergiz bilinmez mekânun seni kanda isteyeyin

6 Herdem söylenür haberün hergiz bulınmaz eserün
Götür yüzünden perdeyi dîdâruna köyüneyin

Yidi deniz geçer isem yitmiş ırmak içer isem
Susuzluğum kanmaz benüm dost şerbetiyle kanayın

İlm-i hikmet okıyanlar ışkdan feragatdur bunlar
Mansûr oldum asun beni kon dillerde söyleneyin

9 Al gider benden benliği toldur içüme senliği
Gel sen beni bunda öldür anda varup ölmeyeyin

Yûnus Emre'mün bu sözi câna toldı avâzesi
Kördür münkirlerün gözi ben nicesi göstereyin

120

İy dost seni sevelden aklum gitdi kaldum ben
Irmakları terk idüp denizlere taldum ben

Bir zerre ışkun odı kaynadur denizleri
Düşdüm ışkun odına dutuşuban yandum ben

3 Ol canda ki ışk ola anda gussa olmaya
Bu ışk bana gelelden gussam gitdi güldüm ben

Bülbül de âşık olmış kızıl gülün yüzine
Gördüm erenler yüzin hezâr destân oldum ben

Bu ışkı bana virdün ben n'iderem kendüzüm
İçüm taşum nur toldı dosta âşık oldum ben

6 Bir kurı ağac-idüm yol üzre düşmiş idüm
Er bana nazar kıldı tâze cüvan oldum ben

Yûnus girçek âşıksan adunı miskin kogıl
Cümlesinden ihtiyâr miskinliği buldum ben

121

Canlar cânını buldum bu cânum yağma olsun
Assı ziyandan geçdüm dükkânum yağma olsun

Ben benliğümden geçdüm gözüm hicâbın açdum
Dost vaslına irişdüm gümânum yağma olsun

3 Benden benliğüm gitdi hep mülkümi dost dutdı
Lâ-mekâna kavm oldum mekânum yağma olsun

Ta'allûkdan üzüşdüm ol dostdan yana uçdum
Işk divânına düşdüm dîvânum yağma olsun

İkilikden usandum ışk tonını tonandum
Derdün honına kandum dermânum yağma olsun

6 Varlık çün sefer kıldı dost andan bize geldi
Viran gönül nur toldı cihânum yağma olsun

Geçdüm bitmez sağınçdan usandum yaz u kışdan
Bustanlar başın buldum bustânum yağma olsun

Yûnus ne hoş dimişsin bal u şeker yimişsin
Ballar balını buldum kovanum yağma olsun

122

İlmünde gark olalı uş ben beni bilimezin
Dilile söyleyüben vasfuna iremezin

Sıfatun gelmez dile kandalığun kim bile
Sun'un söylemekliğe ben lâyık olımazın

3 Hem evvelsin hem âhir kamu yirlerde hâzır
Hiç makam yokdur sensüz ben niçün görimezin

Görmedin delü oldum yanıldum günah kıldum
Ussum aklum aldurdum esridüm ayılmazın

Çünkim beni esritdün can u gönül iletdün
Ayırma beni senden bulışdum ayrılmazın

6 Bana canı sen virdün Azrâil'e buyurdun
Senden artuk kimseye emânet virimezin

İy Yûnus'ı varadan götür hicâb aradan
Sâdıkam yolında ben yalan da'vi kılmazın

123

Bu ömrüm yok yire harc itmişem ben
Canumı gör ne oda atmışam ben

Kimesne kimseye itmemiş ola
Anı kim kendüme ben itmişem ben

3 Amelüm rahtını dirdüm götürdüm
Kamu assum ziyâna satmışam ben

Cihanda bir sınuk saksıdan ötrü
Günehlerüm yabana atmışam ben

Amelüm ne ki varsa hep riyâdur
Acebdür ihlâsı unutmuşam ben

6 Giceye iresini kimse bilmez
Tûl-i emel başın uzatmışam ben

Dükeli ömrümi harcına sürdüm
Ziyandan bellüdür ne utmışam ben

Biçâre Yûnus'un çokdur günâhı
Anun dergâhına yüz tutmışam ben

124

Âşıklara ne diyem ışk haberinden şirin
Işkıla dinleyene eydeyin birin birin

Dahı yir gök yoğ iken var-idi ışk bünyâdı
Işk kadîmdür ezelî ışk getürdi ne varın

3 Evvel ezel bezminde kim dost yüzin gördiyse
Anun canıdur âşık sor andan ışk haberin

Işkı hiç bir nesneye mesel bağlasam olmaz
Dünyada âhiretde ne dutısar ışk yirin

Hayf-durur ışksuzlara ışkdan haber söylemek
Kim gerçek âşık ise râzumı ana dirin

6 Emânetdür sakıngıl ışk haberini zinhâr
Oturup değme yirde söyleme ışk esrarın

Sarraflarun katında kalde şöyle-durur
Kadrin bilmez kişiye göstermedi gevherin

Yûnus'un havsalası ışkıla tolmış-durur
Derdin saklayımadı gensüz söyler ışk sırrın

125

Eğer ışkı seversen cân olasın
Kamu derdine hem dermân olasın

Eğer dünyâ seversen mübtelâsın
Ma'ânî sırrına kandan iresin

3 Cihan köhne saraydur sen beğisin
Niçe bir ağuya barmak banasın

Kanadsuz kuşlayın kaldun yabanda
Kanadlu kuşlara kanda iresin

Sana erden asâ gerek bu yola
Tayanursan asâya tayanasın

6 Sözi bu Yûnus'un güzelleredür
Eğer âşık olursan uyanasın

126

Ol vaktin bir olasın ikilikden kalasın
Cansuz gel bu kapuya bâki dirlik bulasın

Can tuta gelür isen ger cânum var dir isen
Canı şümâr idersen sağıncile kalasın

3 Bunda ne sağınç şümâr ya bunda kim kalur var
Çün böyle düşdi sefer gerek yolda ölesin

Derd ile ölmeyince dermâna irmeyesin
Bir can yolda kor isen bin bin canlar bulasın

Kalma fâni sağınca kasd ile bakma gence
Yüzbin cihanda bâtın hazinesin bulasın

6 Dadarsan ışk dadundan geçesin zâhirinden
Ayrulığun odından ol vakit kurtılasın

İy Yûnus kanı aklun gensüzin söyler dilün
Pâyânı yok bu yolın sen kanda tolanasın

127

Daşdun yine deli gönül sular gibi çağlar mısın
Akdun yine kanlu yaşum yollarumı bağlar mısın

N'idem elüm irmez yâre bulınmaz derdüme çâre
Oldum ilümden âvâre beni bunda eğler misin

3 Yavı kıldum ben yoldaşı onulmaz bağrımun başı
Gözlerümün kanlu yaşı ırmağ olup çağlar mısın

Ben toprak oldum yoluna sen aşuru gözedürsin
Şu karşuma göğüs gerüp taş bağırlu tağlar mısın

Haramî gibi yoluma arkurı inen karlu tağ
Ben yârumdan ayru düşdüm sen yolumı bağlar mısın

6 Karlu tağlarun başında salkım salkım olan bulut
Saçun çözüp benüm içün yaşın yaşın ağlar mısın

Esridi Yûnus'un canı yoldaymı illerüm kanı
Yûnus düşde gördi seni sayru mısın sağlar mışın

128

Aceb şu yirde var m'ola şöyle garib bencileyin
Bağrı başlu gözi yaşlu şöyle garib bencileyin

Gezerem Rûm ile Şam'ı Yukaru illeri kamu
Çok istedüm bulımadum şöyle garib bencileyin

3 Kimseler garib olmasun hasret odına yanmasun
Hocam kimseler olmasun şöyle garib bencileyin

Söyler dilüm ağlar gözüm gariblere köynür özüm
Meğer ki gökde yılduzum şöyle garib bencileyin

Niçe bu derd ile yanam ecel ire bir gün ölem
Meğer ki sinümde bulam şöyle garib bencileyin

6 Bir garib ölmiş diyeler üç günden sonra tuyalar
Soğuk suyıla yuyalar şöyle garib bencileyin

Hey Emrem Yûnus bî-çâre bulınmaz derdüne çâre
Var imdi gez şardan şara şöyle garib bencileyin

129

İlâhî bir ışk vir bana kandalığum bilmeyeyin
Yavu kılayın ben beni isteyüben bulmayayın

Şöyle hayrân eyle beni bilmeyeyin dünden güni
İsteyeyin dâim seni ayruk nakşa kalmayayın

3 Al gider benden benliği doldur içüme senliği
Dirliğünde öldür beni varup anda ölmeyeyin

Gelürse göynüğüm dile kim söğe bana kim güle
Bâri yanaym derd ile hâlüm dile gelmeyeyin

Uş yürürem yana yana cigerüm gark oldı kana
Tap ışk eser itdi cana nice zârı kılmayayın

6 Senün kokun tuydı cânum terkini urdı cihânun
Hergiz belürmez makamun seni kanda isteyeyin

Bülbül olaym öteyin dost bağçesinde yatayın
Gül oluban açılayın ayruk dahı solmayayın

Mansûr'laym dâra beni ayan göster anda seni
Kurban kılayın bu canı ışka münkir olmayaym

9 Işk-durur derdün dermânı ışk yolında kodum cânı
Yûnus Emre eydür bunı bir dem ışksuz olmayayın

130

Anup kıyâmet günini ağlaşalum ol gün içün
Ol gün melâmet günidür ağlaşalum ol gün içün

Ol günde yirler yarıla cümle ölenler dirile
Cümle günâhlar sorıla ağlaşalum ol gün içün

3 Ol günde gök çatlayısar insan nice katlanısar
Ol günde kim korkmayısar ağlaşalum ol gün içün

Âh ol günün korkuları koca kılur ma'sûmları
Nice olur mücrimleri ağlaşalum ol gün içün

Ol gün katı efgan ola irkek dişi uryân ola
Cümle ciger biryân ola ağlaşalum ol gün içün

6 İy Yûnus Emre gir yola hâl bilmezüz kardaş n'ola
Meğer derman Hak'dan ola ağlaşalum ol gün içün

131

Hey yâranlar hey kardaşlar nic'ideyin n'ideyin ben
Sen benüm kulum değülsin dir olursa n'ideyin ben

Zelîl magbun kala başum anda hiç dinmeye yaşum
Mahşer güni içüm taşum nâr olursa n'ideyin ben

3 Suç anıcak köynür özüm kan yaş ile tolar gözüm
Yarın Hak katında yüzüm kar'olursa n'ideyin ben

Fesâd ile tolu içüm hey hoca bağışla suçum
Ki cehennem benüm içün yir olursa n'ideyin ben

Ben fesâd içinde kaldum Yûnus eydür artdı derdüm
Sine varıcağaz kabrüm dar olursa n'ideyin ben

132

Allah evi ziyâretdür ben anda varmak isterin
Muhammed'ün güzel nurın gözümle görmek isterin

Hacılar deve katarlar kum denizine yatarlar
Taşı şeytana atarlar ben anı urmak isterin

Yidi tolanan bârısın görmez cehennem sûrısın
Divşürüp nefsüm çerisin ben anı kırmak isterin

Aceb Allah'un işine yazmış kubbenün başına
Hacerü'l-Esved taşma yüzümi sürmek isterin

Yûnus eydür sözüm hakdur hiç ırızkum mâlum yokdur
Çokdur günâhum çokdur boynumdan ırmak isterin

133

Yokdur bende amel tâ'at ben n'ideyin n'eyleyeyin
Kopucak rûz-i kıyâmet ben n'ideyin n'eyleyeyin

Dost bana su'âl idicek aklum başumdan gidicek
Hicâb deri gark idicek ben n'ideyin n'eyleyeyin

3 Helâline ola hisâb harâmına ola azâb
Âsîye olıcak ikab ben n'ideyin n'eyleyeyin

Yetmiş bin zebânî yide tamuyı haşr de ilede
Mücrimlere heybet ide ben n'ideyin n'eyleyeyin

Bir kez cehennem silkine âsîlere ide kîne
Yâ Rab iricek ol güne ben n'ideyin n'eyleyeyin

6 Âşıklar maksûda ire ârifler dost yüzin göre
Şöyle mücrim yüzi kara ben n'ideyin n'eyleyin

Yûnus Emre derdün katı hayra geçmez bir tâ'ati
Olmazsa Hak inâyeti ben n'ideyin n'eyleyeyin

134

İy benüm kutsuz nefsüm kanda varasın bir gün
Ecel avlayup yudar ele giresin bir gün

Gelüp göğsüne kona dutuşup cânun vana
Bir kadeh şerbet suna içüp kanasın bir gün

3 Görmeğe gelenleri hâtırun soranları
Sevgüli yâranları görmez olasın bir gün

Yâranlarun geleler seni ta'cîlleyeler
Soyalar tonlarunı uryan olasın bir gün

Tap timar eyle tene yarak eyle bu câna
Şol yılana çıyana nasîb olasın bir gün

6 Münkir ü Nekîr gele hâllerün düşvâr ola
Arabça su'âl sora cevâb viresin bir gün

Yûnus Emrem n'idesin kaçup kanda gidesin
Erenler sohbetine gelmez olasın bir gün

135

Azrâil alur cânumuz kurur tamarda kanumuz
Yuyıcağaz kefenümüz saranlara selâm olsun

Gider olduk dostumuza iremedük kasdumuza
Namâz içün üstümüze turanlara selâm olsun

3 Sözdür söylenür araya kimse döymez bu yaraya
İltüp bizi makbereye koyanlara selâm olsun

Âşık oldur Hakk'ı seve Hak derdüne kıla devâ
Bizüm içün hayır du'â kılanlara selâm olsun

Âşık Yûnus söyler sözi kan yaş ile toldı gözi
Bilmeyenler bilsün bizi bilenlere selâm olsun

136

Çalab nurdan yaratmış canını Muhammed'ün
Âleme rahmet saçmış adını Muhammed'ün

Dostum dimiş yaratmış hem anun kaydın yimiş
Ümmetden yana komış yönini Muhammed'ün

3 Muhammed bir denizdür âlemi tutup-durur
Yetmişbin peygamberler gölinde Muhammed'ün

Dünya malın dutmamış hiç emânet artmamış
Terzi Bicüp dikmemiş tonını Muhammed'ün

Tanrı arslanı Alî sagında Muhammed'ün
Hasen ile Hüseyn'i solında Muhammed'ün

6 Yılda yitmişbin hacı her biri niyyet ider
Varur ziyâret ider nûrını Muhammed'ün

Yunus Dede'm ışkludur eksiklüdür miskindür
Her kim yimez mahrumdur honını Muhammed'ün

V

(u, ü)

137

İy yâranlar iy kardaşlar korkaram ben ölem diyü
Öldüğümi kayırmazam itdüğümi bulam diyü

Birgün görinür gözüme aybum uralar yüzüme
Endişeden deli-olmışam n'idem ben ne kılam diyü

3 Eğer gerçek kul imişsem ana kullık kılayıdum
Ağlayadum bu dünyâda yarın anda gülem diyü

Hemin geldüm bu dünyâya nefsüme kullık eyleyü
Eyü amel işlemedüm azabdan kurtılam diyü

İy bî-çâre miskin Yûnus günâhun çok n'eyleyesin
Sığındum ol Allâhuma didi hem afv kılam diyü

138

Düşdi önüme hubb-ül-vatan gidem hey dost diyü diyü
Anda varan kalur heman kalam hey dost diyü diyü

Gele şol Azrâil duta assı kılmaz ana ata
Binem şol ağaçdan ata gidem hey dost diyü diyü

3 **Halvetlerde meşgul olam dâim açılam gül olam**
Dost bağında bülbül olam ötem hey dost diyü diyü

Şol bir biş on arşun bizi kefen ideler eğnüme
Dikem şol dünyâ tonların geyem hey dost diyü diyü

Mecnûn oluban yüriyem yüce tağları büriyem
Mum olubanı eriyem yanam hey dost diyü diyü

6 **Günler giçe yıl çevrile üstüme sinlem obrıla**
Ten çüriye toprak ola tozam hey dost diyü diyü

Yûnus Emre var yolına münkirler girmez yolına
Bahrî olup dost göline talam hey dost diyü diyü

H

(h, a, e)

139

Hak'dan gelen şerbeti içdük el-hamdü lillâh
Şol kudret denizini geçdük el-hamdü lillâh

Şol karşuğı tağları mişeleri bağları
Sağlık safâlıkıla aşduk el-hamdü lillâh

3 **Kurıyıduk yaş olduk kanatlanduk kuş olduk**
Birbirmüze iş olduk uçduk el-hamdü lillâh

Varduğumuz illere şol safâ gönüllere
Halka Tapduk ma'nâsın saçduk el-hamdü lillâh

Beri gel barışalum yad isen bilişelüm
Atumuz eyerlendi eşdük el-hamdü lillâh

6 **İndük Rum'ı kışladuk çok hayr ü şer işledük**
Uş bahar geldi girü göçdük el-hamdü lillâh

Dirildük bınar olduk irkildük ırmağ olduk
Akduk denize tolduk taşduk el-hamdü lillâh

Tapduğ'un tapusında kul olduk kapusında
Yûnus miskin çiğidük bişdük el-hamdü lillâh

140

Âşık oldum erene irmeğile
Hakkı buldum er yüzin görmeğile

Ere irdüm erde buldum maksûdum
Bulımadum taşradan sormağıla

3 Her yire bakdum-ise er oturur
Gönlin aldum yüz yire sürmeğile

Hak'dan irer dürlü nasib canlara
Olmaz-imiş Kâ'be'ye varmağıla

Kâ'be senün işiğündür bilmiş ol
Bulımazsın yol çeküp ar'mağıla

6 Bınar-ıdum erenler kıldı nazar
Deniz oldum dört yana ırmağıla

Ün geldi Yûnus dur durdum örü
Gözüm açdı kulağum burmağıla

141

Miskinlikde buldılar kimde erlik var-ise
Nerdüvandan yitdiler yüksekden bakar-ise

Gönül yüksekde gezer dem-be-dem yoldan azar
Taş yüzine su sızar içinde ne var-ise

3 Ak sakallu pir koca bilimez hâli nice
Emek yimesün hacca bir gönül yıkar-ise

Sağır işitmez sözi gice sanur gündüzi
Kördür münkirin gözi âlem münevver-ise

Gönül Çalab'un tahtı gönüle Çalab bakdı
İki cihan bedbahtı kim gönül yıkar-ise

6 Sen sana ne sanursan ayruğa da anı san
Dört kitabun ma'nâsı budur eğer var-ise

Bildük gelenler geçmiş konanlar girü göçmiş
Işk şarabından içmiş kim ma'nâ tuyar-ise

Yûnus yoldan azuban yüksek yirde turmasun
Sinle sırat görmeye sevdüği didâr-ise

142

İstedüğümi buldum eşkere cân içinde
Taşra isteyen kendü kendü nihân içinde

Kadimdür hiç ırılmaz ansuz kimse dirilmez
Adım adım yir ölçer hükmi revân içinde

3 Dutun diyü çağırur uğrı dahı çağırur
Bu ne acâyib uğrı bu çağıran içinde

Siyâset meydanında galebeden bakan ol
Siyâset kendü olmış girmiş meydân içinde

Dartmış kudret kılıcın çalmış nefsün boynını
Nefsini depelemiş elleri kan içinde

6 Sayrü olmış iniler Kur'an ünini dinler
Kur'an okıyan kendü kendü Kur'an içinde

Bu tılısmı bağlayan cümle dilde söyleyen
Yire göğe sığmayan gelmiş cihân içinde

Uğrı olmış uğrılar girü kendüsi çakar
Şahne kendüsi olmuş kendü zindân içinde

9 Dürlü dürlü imâret köşk ü saray yapan ol
Kara nikab dutunmış girmiş külhân içinde

Başdan ayağa değin Hakdur ki seni dutmış
Hak'dan ayru ne vardur kalma gümân içinde

Birisen birliğe gel ikiyi bırak elden
Bütün ma'nâ bulasın sıdk u îmân içinde

12 Girdüm gönül şehrine taldum anun bahrına
Işkıla gideriken iz buldum cân içinde

Bu izümi izledüm sağum solum gözledüm
Çok acâyibler gördüm yokdur cihân içinde

Yûnus senün sözlerün ma'nâdur bilenlere
Söyleniser sözlerün devr-i zamân içinde

143

İy kopuz ile çeşte aslun nedür ne işde
Sana suâl soraram eydivir bana uşda

Eydür ki aslum ağaç koyın kirişi bir kaç
Gel işretüm dinle geç aklı komaya leşde

3 Eydürler bana harâm ben uğrılık değülem
Çünki aslum mismildür ne var-imiş kirişde

Bana kiriş didiler ışka giriş didiler
Benüm adum ışk virdi ben durmazam kolmaşda

Şâdılığıla geldüm işbu âleme toldum
Mürvetlere düzüldüm kodılar işbu düşde

6 Ağaç deri dirildi kirişile bir oldı
Işk denizine taldı behane yok bu işde

Mevlânâ sohbetinde sâz ile işret oldı
Ârif ma'nâya taldı çün biledür ferişte

Ferişteyi anmakdan bilesin murad nedür
Gice gündüz biledür senünile her işde

9 Ol ferіştehler adı Kirâmen Kâtibin'dür
Yazmakdan usanmazlar armazlar yaz u kışda

Birisi sağ omzunda birisi sol omzunda
Birisi hayrun yazar birisi şer cünbişde

Kâğıtları dükenmez ne hod mürekkebleri
Aşınmaz kalemleri kaimlerdür ol işde

12 Hem meyhâneye varur hem büthâneye girür
Bunlar saklarlar seni sen gafilsin bu işde

Yûnus imdi sübhânı vasf eylegil gönülde
Ayru degül ârifden bu kopuz ile çeşde

144

Uş yine nazar oldı bu bizüm cânumuza
Muhammed bünyâd urdı dîn ü îmânumuza

Peygamberler serveri din direği Muhammed
Gör ne gevherler komış bu bizüm kânumuza

3 Hay gel amel idelüm elümüz irer iken
Ecel irer ansuzın irmezüz sanumuza

İy dirîğâ n'idelüm bizde amel olmazsa
Hışm idüp yapışalar bu kefen tonumuza

Sorucılar geleler sorı hisab alalar
Karanu sin içinde otura yanumuza

6 Ölüm hakdur bilürsin niçün gafil olursın
Azrâil kasd idiser günâhlu cânumuza

Miskin Yûnus bu sözi kendüzinden eyitmez
Hak Çalab viribidi sabak lisânumuza

145

Bir imâret göster bana kim sonı virân olmaya
Kazan şol malı kim senden dökilüp girü kalmaya

Dökilüp kalısar malun ayruklar ala helâlün
Senden girü kalan malun sana assısı olmaya

3 Ol mal ki ol Halilîdür hayırlara yilter seni
Ol mal ki ol Karûn'undur ıssı hiç râhat olmaya

İsrâfil sûrmı ura tağlar depeler sürüle
Bir karınca cevâbını bin Süleyman virimeye

Bu dünyâ hep ıssuz kala altunı malı dökile
Sebil olubanı yata hergiz ıssı bulunmaya

6 Hey Yûnus Emre ölince var yüri toğru yolunca
Dünyâsını terk idenler yarın hazretde ölmeye

146

Sana direm iy velî tur irte namazına
Eğer değülsen öli tur irte namazına

Ezan okur müezzin çağırur Allah adın
Yıkma dînün bünyâdın tur irte namazına

3 Ağar pervâza kuşlar tesbîh okur ağaçlar
Himmet alan kardaşlar tur irte namazına

Namazı kıl zikr eyle elün götür şükr eyle
Öleceğin fikr eyle tur irte namazına

Namaz kıl yarağ olsun ahretde gerek olsun
Sinlende çırağ olsun tur irte namazına

6 Namaz kıl imâm-ıla yatmagıl gümân-ıla
Gidesin îmân-ıla tur irte namazına

Çıka gide can dahı şöyle kala ten dahı
Derviş Yûnus sen dahı tur irte namazına

147

Ol dost içün ağlar-ısam gözüm yaşını kim sile
Ya bunca âh u zârile bu gözyaşı becid gele

İy yaranlar iy kardaşlar kime diyem ahvâlümi
Ya şu benüm bu derdümün dermânını kim ne bile

Âlem dermân olurısa sensüz derman olmayısar
Sensüz derman nice ola çün gönülde dost sevile

Ölüp sine girürisem etüm tenüm çürimeye
Ayrılmayam sevdüğümden çün giderin sevgiyile

Ahd-ı sâbık dinilmedin henüz «Elest» buyrulmadın
Ol benidüm ben ol-idi bes bu nicesi kesile

Yâranlarum eydür bana seni niçün göremedük
Fürkate düşdi sûretüm bir menzilden bir menzile

Ol dost ile benüm işüm ölüp dahi bitmeyiser
Ben nice ola kim bite çün gönülde dost sevile

Yarın mahşer kopıcağaz kamu kul nefsüm diyiser
Ben Yûnus'ı hiç anmayam Tapduğ'ı getürem dile

148

Anma mısın şol güni sen gözün nesne görmez ola
Düşe sûretün toprağa dilün haber virmez ola

Çün Azrâil ine tuta assı kılmaz ana ata
Kimse dövmez o heybete halkdan meded irmez ola

Oğlan gider danışmana salâdur dosta düşmâna
Sonra gelmek peşimâna sana assı kılmaz ola

Evvel gele şol yuyıcı ardınca şol su koyıcı
İledüp kefen sarıcı bunlar hâlün bilmez ola

Ağaç ata bindüreler sinden yana göndereler
Yir altına indüreler kimse ayruk görmez ola

Üç güne dek oturalar hep işini bitüreler
Ol dem dile getüreler ayruk kimse anmaz ola

Yûnus miskin bu öğüdi sen sana virsen yiğ idi
Bu şimdiki mahlûkāta öğüt assı kılmaz ola

149

Kimün ne zehresi vardur sana kılınc yorıtmağa
Cümle âlem elündedür kim ne bilür el katmağa

Viren alan sen olıcak kim cünbiş eyleyebile
Her kandasa kudret senün pîr ü yiğit oynatmağa

Cümle hazneler senündür kime dilersen viresin
Kimün ne zehresi vardur destursuz el uzatmağa

İki cihânun varlığın kudret eli dutup-durur
Yol yok-durur hiç kimseye sensüz bir adım atmağa

Cümle âlemün üstine hayr u şerri saçan sensin
Hışm u rahmet havâledür kendü aslına katmağa

Tevfik inâyet olmasa kim sebeb eyleyübile
Her kandasa kudret senün her işe el uzatmağa

İblîs ü Âdem kim olur bunda fuzullık eyleye
Yirlü yirine sen kodun kul geldi kullık kılmağa

İy yaranlar siz bu sözi dinlen gönül kulağıyla
Can dudağı hâlis gerek ışk şarabını datmağa

Bu dirliği tuyan cânun hiç fikri bunda değüldür
Yûnus dilin yumış-durur bu tevhîdi eyitmeğe

150

Her kime kim dervişlik bağışlana
Kalpı gide pâk ola gümişlene

Nefesinden misk ile anber düte
Budağundan il ü şar yimişlene

Yaprağı derdlüyiçün dermân ola
Gölgesinde çok hayırlar işlene

Âşıkun gözi yaşı hem göl ola
Ayağından saz bitüp kamışlana

Cümle şâir dost bağçesi bülbüli
Yûnus Emre arada durraçlana

151

Aklum başuma gelmedi ışk şarâbın datmayınca
Kandalığum bilimedüm girçek ere yetmeyince

Kendü bilişiyle kişi hiç irişe mi menzile
Allâh'a iremez kalur er eteğin dutmayınca

Var din îman gerek ise eyü diril bu dünyada
Yarın anda bitmez işün bugün bunda bitmeyince

Çün bülbül âşıkdur güle nazar Hak'dan olur kula
Bir keleci gelmez dile gönüllerde yanmayınca

Gönüllerde bu râzumı sağınmaz dirdüm sözümi
Âşık ne katlanur söze ışk metâ'un satmayınca

Bî-çâre Yûnus'un sözin key âşık gerek anlaya
O kuş dilidür n'evlesün öğütlemez ötmeyince

152

Bir şâha kul olmak gerek hergiz ma'zûl olmaz ola
Bir ışık yastanmak gerek kimse elden almaz ola

Bir kuş olup uçmak gerek bir kenara geçmek gerek
Bir şerbetden içmek gerek içenler ayılmaz ola

Çevik bahrî olmak gerek bir denize talmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek hergiz sarraf bilmez ola

Bir bağçeye girmek gerek hoş teferrüç kılmak gerek
Bir taze gül kokmak gerek ol gül hergiz solmaz ola

Kişi âşık olmak gerek ma'şûkını bilmek gerek
Işk odına yanmak gerek ayruk oda yanmaz ola

Kişi Hakk'ı bilmek gerek Hak haberin almak gerek
Bundayiken ölmek gerek varup anda ölmez ola

Yûnus imdi var dek otur yüzüni hazrete götür
Özün gibi bir er getür hiç cihâna gelmez ola

153

Bir söz diyeyin sana dinle cânun var ise
Kim tama'lık eyleme aklun sana yâr ise

Ma'nada getürmişler kardaşdan yâr yiğrekdür
Oğuldan dahi datlu eğer toğrı yâr ise

Gördün yârun eğridür nen var ise vir kurtul
Uslulardan öğütdür işitdüğün var ise

Ansuz sözün gör nedür çok söz hayvan yükidür
Ârife bir söz yeter tende gevher var ise

Etmek yiyüp tuz basmak ol nâ-merdler işidür
Etmek anı komaya tuzun hakkı var ise

Eylük erün yârıdur ölürse-uçmak yiridür
Senden sonra söylenür ne dirliğün var ise

Yûnus miskin delüdür hem sözinden bellüdür
Ayıblaman yârenler eksüklüği var ise

154

Hak kelâmında öğdüği hûrîler indi sohbete
Mü'min kulına virdüği hûrîler indi sohbete

Hep hûrîler zikr itdiler vatanın anup gitdiler
Bizi derde bırakdılar hûrîler indi sohbete

Aklar komışlar başına yaşı karışmaz yaşına
Sordum şol ömrüm kuşına hûrîler indi sohbete

Tesbîhleri çini taşdan gördüm aklum gitdi başdan
Gözler görmez oldı yaşdan hûrîler indi sohbete

Sohbetleri sâkin sâkin Allah'a olmuşlar yakın
İmânun şeytandan sakın hûrîler indi sohbete

Sohbetleri yavaş yavaş dillerinden gelmez savaş
İmân Kur'ân ile yoldaş hûrîler indi sohbete

Anlardur cennetde yatan Muhammed eteğin tutan
Bize şefâ'atçi olan hûrîler indi sohbete

Yûnus Emrem eydür görsem makâmına dahı irsem
Hakkun dîdârını görsem hûrîler indi sohbete

155

İbrâhim Peygamber Halîl nazar kılmış ana Celîl
Kalduk beryelerde zelîl gel varalum Muhammed'e

Berye kumlarını çeken varuban ziyâret iden
Arafât'a inüp çıkan gel varalum Muhammed'e

Şam'dan yana bir kapusı nûrdan yalabur yapusı
Şefâ'at umar hepisi gel varalum Muhammed'e

Mekke'nün ortası kara hem nazar itdüm dört Yâra
Âşık oldum Peygamber'e gel varalum Muhammed'e

Âb-ı Zemzem suyın içen çok tevbe istigfâr iden
Ol Habîb'ün nûrın gören gel varalum Muhammed'e

Muhammed yatur nûrile çevresi tolu hûrile
Varan doyısar nûrile gel varalum Muhammed'e

Bu Yûnus eydür ma'bûdum fenâ dünyâdan el yudum
İki cihanda muradum gel varalum Muhammed'e

156

San'atün yiğreği çün namaz imiş hoş pîşe
Namaz kılan kişide olmaz yavuz endîşe

Tanlacak turı gelgil elüni suya urgıl
Üç kez salâvat virgil andan bakgıl güneşe

Allah buyruğın dutgıl namâzun kılup gitgil
Namâzun kılmayınca zinhâr varmagıl işe

Evünde helâlüne beş vakt namâz öğretgil
Öğüdün dutmaz ise yazuğı yokdur boşa

Namâz kılmaz kişinün kazanduğı hep harâm
Bin kızılı var ise birisi gelmez işe

Namâz kılmayana sen müsülmandur dimegil
Hergiz müsülman olmaz bağrı dönmişdür taşa

Yûnus imdi namâzun komagıl sen kıla gör
Ansuzın ecel irer ömür yetişür başa

157

Bir acâyib ışk geldi bende bu hâl üstine
Göğsümi taht idindi oturdı can üstine

Sen sultansın ben kulam sen gülsin ben bülbülem
Hükmün âleme yiter ne kim var kul üstine

Evvel bahâr olıcak ağaçlar tonanıcak
Gör nice medh iderler bülbüller gül üstine

Görürsin âşıkları gezerler halk içinde
Kişi var görmez gözi oturmış yol üstine

Sözler eyitdüm diyü Yûnus nükte eytmegil
Dahi yiğrek eydür var el vardur el üstine

158

Yine yaz günleri geldi söyle bülbülcüğüm söyle
Cümle çiçekler zeyn oldı söyle bülbülcüğüm söyle

Kış çıkıcak irdi bahâr cânunı gafletden uyar
Cennete döndi her diyâr söyle bülbülcüğüm söyle

Yeşil ton geydi ağaçlar pervâz urup uçar kuşlar
Nefesün canlar bağışlar söyle bülbülcüğüm söyle

Işk ile eylegil cûşı gider gönlünden teşvîşi
Çıkuban gülzâra karşı söyle bülbülcüğüm söyle

Kuru dikende gül biter hasretinden gine yiter
Dertli mi oldun benden beter söyle bülbülcüğüm söyle

Bülbül âşıkdur güle âşıkun hâlin kim bile
Güle karşu hoş ışk ile söyle bülbülcüğüm söyle

Kudret haznesi açıldı âleme rahmet saçıldı
Hulle tonları biçildi söyle bülbülcüğüm söyle

Şeyhüm andadur ben bunda cânum karar kılmaz tende
Zârılığum dün ü günde söyle bülbülcüğüm söyle

Kanadun açabilürsin açuban uçabilürsin
Deryâlar geçebilürsin söyle bülbülcüğüm söyle

Yuvandan yavrun aldılar seni divâne kıldılar
Zaman böyle olur didiler söyle bülbülcüğüm söyle

Geçdi ya ömrümün varı kor gidersin bu gülzârı
Yûnus'un mûnisi yâri söyle bülbülcüğüm söyle

159

İçümde bir derd oldı diyeyin dervişlere
Dervişlerün kademi kutludur her işlere

Her kimün ki derdi vardur derman isteyü gider
Benüm dermânum sensin bağrumdagı başlara

Işkdan sabak alursın hem key katı bilürsin
Nite revâ görürsin hidmeti dervişlere

Işkunun cefâsından dünin günin ağlaram
Akan bunar ne misal gözden inen yaşlara

Câna duzak kuralum şâyed ışk ele gire
Işkı niçe olurlar soralum dutmuşlara

Şöyle hevâyî gelür duzak ilmin kim bilür
Nice duzak kuralum bu konmaduk kuşlara

Yûnus gönlün alam sen kime söyleyesin
Sorar-ısan sor indi sen anı bilmişlere

160

Durdum vardum sinlere du'â kıldum bunlara
Gördüm kefenler yatur bulaşuban kanlara

Kimi kız kimi gelin dünyâdan çekmiş elin
Gördüm ölenler hâlin diyem işidenlere

Yatur şeyh ü dânişmend çürümiş sünük ü ten
Yoldaş olursa iman ya ne gussa bunlara

Yatur yiğid ü koca ne-irte bilür ne gice
Ne kapu var ne baca girmiş gûristanlara

Gördüm oğlancukları uçmakdadur canları
Ne soru var ne hisâb girmiş gülistanlara

Âşık Yûnus gör n'ider, dünyadan göçmiş gider
Çağıru namazadur salâdur gelenlere

161

Dostdan haber kim getürdi sorun seher yillerine
Hak Çalabum bititmesün ayrulığın kullarına

Vay bu ayrılık firâkı dünyâ kime kaldı bâkî
Hak Çalabum olmış sâkî kadeh sunar kullarına

Ol kadehün içi toh anı içen olur deli
Ol hocanun tâlibleri bil bağlamış yollarına

Hocamun tâlibi çok'dur hiç bundan kemteri yokdur
Şunun mürşidi hak'dur uymaz nâsun allarına

Nefsine muhâlif kişi turmaz akar gözi yaşı
Bunda nefse uyan kişi talmaz Kevser göllerine

Kevser havzına talanlar ölmezden öndin ölenler
Nefsini düşmen bilenler konar Tûbâ tallarına

Tûbâ talından uçanlar yüce makâmlar geçenler
«Şarâben tahûr» içenler banmaz dünyâ ballarına

Bu ma'nîden kimse almaz anda varan yine gelmez
Bu dünyâya kimse kalmaz gelen göçer illerine

İy miskin Yûnus n'eylesün derdini kime söylesün
Bir dem tecribe eylesün bu dünyânun hâllerine

Y

(ı, i)

162

Kime kim dost gereğise eydeyin ne kılasını
Terk eyleye kendüzini hiç anmaya n'olasını

Resmî-durur âşıklarun dost yolında kurban olmak
Minnet dutar cümle âşık cânını ışk alasını

Her kim âşık olmadıysa kurtılmadı mekr elinden
Kamusından ışk ayırur dünyâ ahret belâsını

Lâyık değüldür değme can dost yolına harc olmağa
Ümit dutar cümle âşık dosta kurban olasını

Dostdan yana giden kişi kendüzinden geçmek gerek
Dost yagmalar can şarını alup gönül kal'asını

Dost yolına könilene girü dönmek olmayısar
Bilme misin bu kamusı senden girü kalasını

Sûret gözi ne göriser dost meclisi kanda-durur
Can kulağıdur işiden bu âşıklar nâlesini

Bu dünyâda dostdan artuk Yûnus nesneyi sevmedi
Bilmez misin gayretsüze dost u düşman gülesini

163

Çalab viribiye sana bir gün ecel serhengini
Gele görine gözüne azdura benzün rengini

Eyde sana emâneti ıssı diler tapşurayın
Ala senden emâneti ide senünle cengini

Emâneti senden ala gevdeni kuru boş sala
Vebâller boynunda kala nefsün ura gül-bangini

Malun u varun iy paşa hısmun kavimün üleşe
İledeler seni haşa göresin sinün tengini

Seni sinünde koyalar menzil mübârek diyeler
Üstine tiz tiz yumalar dünyânun hâk ü sengini

Karanu yirde olasın amelün ile kalasın
Ah idüben çok çalasın âhır pişmanluk çengini

Yûnus imdi tevbeye gel can sendeyken eyle amel
Işk-ıla gel kuşanıgör bu dervişlik pelhengini

164

Bir su'âlüm var sana iy dervişler ecesi
Meşâyih ne buyurur yol haberi nicesi

Virgil suâle cevab dutalum olsun savâb
Şu'le kime gösterür ışk evinün bacası

Evvel kapu şerîat emr ü nehyi bildürür
Yuya günahlarunı herbir Kur'an hecesi

İkincisi tarîkat kulluğa bil bağlaya
Yolı toğru varanı yarlıgaya hocası

Üçüncisi ma'rifet can gönül gözin açar
Bak ma'nâ sarayına arşa değin yücesi

Dördüncisi hakıkat ere eksük bakmaya
Bayram ola gündüzi Kadir ola gicesi

Bu şerîat güc olur tarîkat yokuş olur
Ma'rifet sarplık-durur hakîkatdur yücesi

Dervişün dört yanında dört ulu kapu gerek
Kancaru bakar-ısa gündüz ola gicesi

Ana iren dervişe iki cihan keşf olur
Anun sıfatın öğer ol hocalar hocası

Dört hâl içinde derviş gerek siyâset çeke
Menzile irmez kalur yol eri yuvacası

Kırk kişi bir ağacı tağdan gücin indüre
Ya bunca mürid muhib sırât nice geçesi

Küfrün atarken sakın îmânun urmayasın
Yoksa sırsın güveci sebil olur güveci

Dört kapudur kırk makam yüzaltmış menzili var
Anı irene açılur vilâyet derecesi

Âşık Yûnus bu sözi muhâl diyü söylemez
Ma'nâ yüzin gösterür ol şâirler kocası

165

Kaçan ol mahbûb-i cihan benüm gözüme tuş oldı
Gönlüm cânum virdüm ana ışkı bana yoldaş oldı

Gönlüm eydür benem kulı cânum eydür benem kulı
Hiç bilmezem kimündür ol ara yirde savaş oldı

Bu ikisi arasında bildüm devlet benüm imiş
Hiç danışığum yoğiken başum anunla hoş oldı

Anı seven âşıklarun söyler isem sıfâtını
Anun ışkı urganunda koyundan da yavaş oldı

Bir dem anunla dirliğüm bin ömrümden iyü imiş
Andan ayru geçen günüm yüreğümde bir baş oldı

Her kancaru bakar-ısam oldur gözüme tuş olan
Önüm ardum sağum solum gencyaz oldı ger kış oldı

Hızr u İlyas değül iken ölmez dirliğe sataşdum
Hergiz yimez içmez iken içüm toptolu aş oldı

Cümle âlemün gönlinde vardur anun mahabbeti
Anı candan sevmeyenün bil kim imânı taş oldı

Senün ışkun odı meğer sıçramaya kimesneye
Bir zerre değdi Yûnus'a cihan içinde fâş oldı

166

Bencileyin gören kişi ben sevdüğümün yüzini
Delü ola tağa düşe yavu kula kendüzini

Ben nicesi diyübilem cemâli tertîbin anun
Kim can dudağıdur dadan anun kılıncı tozını

Her nereye varur-ısa ol şirin hulu dilberüm
Yitmişiki millete ol geçürür dürlü nâzını

Kişi neyi severise dilinde sözi ol olur
Gensüz söyleyesüm gelür dâimâ anun sözini

Kişi kendüliğiyile dosta lâyık olmaz-imiş
Mahabbet burcında ol kor âşıklarun ılduzını

Derdsüzlere benüm sözüm benzer kaya yankusına
Haldaşı bilür kişinün gönlinde gizlü râzını

Bu Yûnus'un gördüğini eğer zühre göreyidi
Çengini elden bırağup unudayıdı sâzını

167

Dostdan haber sorar-ısan güzâf değüldür dost işi
Bellü bilün hiç nesnedür bu cihanda dostsuz kişi

Her kim ki dost yüzin göre dost dost diyü canın vire
Ol vaktın ol dosta ire unıda cümle teşvişi

Kim yol bulısardur ana ol kıgırur andan yana
Devlet irdi andan bana hâcet degül hümâ kuşı

Dost işi aceb iş-durur can denize talmış-durur
Cansuzlara bir düş-durur gel yorasın sen bu düşi

Dost ışkından âlem toldı herbir âşık andan oldı
Işksuz biten çiçek soldı ışkıledür dostlık hoşı

Nice diyeyin ben anı kabûl itmez yüzbin canı
Ana lâyık kıymet kanı yokdur anun deki tuşı

Işkı seve âşık gerek ne olısar ışkdan yiğrek
Işkdur yire göke direk kalanı hep söz öküşi

Yûnus imdi sen beniken âşıklara ne sen ve ben
Yoklıkdamış dostı seven komaz ayruksı bakışı

168

Ol çalabumun ışkı bağrumı baş eyledi
Aldı benüm gönlümi sırrumı fâş eyledi

Hergiz gitmez gönülden hiç eksük olmaz dilden
Çalab kendü nûrını gözüme tuş eyledi

Can gözi anı gördi dil andan haber virdi
Can içinde oturdı gönlümi arş eyledi

Bir kadeh sundı câna can içdi kana kana
Tolu geldi peymâne cânı serhoş eyledi

Esrük oldı cânumuz dür döker lisânumuz
Ol Çalabumun ışkı beni serhoş eyledi

Ben kaçan derviş olam tâ ki ana iş olam
Yüzbin benüm gibiyi ışk hırka-pûş eyledi

Yûnus imdi avınur dostı gördi sevinür
Erenler mahfilinde ışka cünbiş eyledi

169

Toldur bize sun kadehi ışk şarabından iy sâki
Ol denizden içür bize k'andan içer şeyh ü fakı

Sohbetümüz ilâhidür sözümüz kevser suyıdur
Şâhumuz şahlar şâhıdur çalgumuzdur dost firākı

Kim ki bir dem sohbet ola müftî müderris mât ola
Bir ilâhî devlet ola andan içen oldı bâki

Hırkayıla tac yol virmez fereciyle âlim olmaz
Din diyânet olmayıcak okısan yüzbin varakı

Okıdun yidi Mushafı hâ tâat gösterür safî
Çünki amel eylemedün gerekse var yüz yıl okı

Bin kez hacca vardun-ısa bin kez gazâ kıldun-ısa
Bir kez gönül kırdun-ısa gerekse var yollar dokı

Gönül mi yiğ Kâ'be mi yiğ eyit bana aklı iren
Gönül yiğ-durur zîre kim gönüldedür dost turağı

Gönüllerin konşılarun ısmarladı Hak Resûl'e
Mi'râc gicesi dostile bu keleci oldı bâki

Yûnus işün budur (hemin) dutgıl gönüller eteğin
Dilersen bâki olasın gönüller oldılar bâki

170

Sana ibret gerek ise gel göresin bu sinleri
Ger taş-ısan eriyesin bakup göricek bunları

Şunlar ki çokdur malları gör nice oldı halleri
Sonucı bir gönlek geymiş anun da yokdur yenleri

3 Kanı mülke benüm diyen köşk ü saray beğenmeyen
Şimdi bir evde yaturlar taşlar olmış üstünleri

Bunlar eve girmeyeler zühd ü tâat kılmayalar
Bu begligi bulmayalar zîrâ geçdi devranları

Kanı ol şîrîn sözlüler kanı ol güneş yüzlüler
Şöyle gayip olmış bunlar hiç belürmez nişanları

6 Bunlar bir vakt begler idi kapucılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin beg kangıdur ya kulları

Ne kapu vardur giresi ne yimek vardur yiyesi
Ne ışık vardur göresi dün olmışdur gündüzleri

Birgün senün dahı Yûnus benven didüklerün kala
Seni dahı böyle ide nitekim itdi bunları

171

Ben bunda seyr ider iken aceb sırra irdüm ahî
Bir siz dahi sizde görün dostı bende gördüm ahî

Ben de bakdum bende gördüm benüm ile ben olanı
Sûretüme cân vireni kimdüğüni bildüm ahî

İsteyüben bulımazam ol ben isem ya ben kanı
Seçemedüm andan beni bir kezden ol oldum ahî

Sûret toprakdur diyeni gönlüm kabûl itmez anı
Bu toprağun cevherini hazrete irgürdüm ahî

Münkir kişi tuymaz bunı dertlülerün sezer cânı
Ben ışk bağı bülbüliyem ol bağçeden geldüm ahî

Ma'şûk benümledür bile ayru değül kıldan kıla
Irak sefer bizden kala dostı yakın bildüm ahî

Değme bir yol kandan bana tağılmayam değme yana
Kutlu oldı seferüm hoş menzile irdüm ahî

Mansûr idüm ben ezelde anun içün geldüm bunda
Yak külümi savur göğe ben «Ene'l-Hak» oldum ahî

Ne oda yanam tağılam ne dâra çıkam boğulam
İşüm bitince yüriyem teferrüce geldüm ahî

Mün'im oldum yohsul iken benüm oldı kevn ü mekân
Yirden göke magrib maşrık yire göke toldum ahî

Nitekim ben beni bildüm bu oldı kim Hakk'ı buldum
Korkum anı bulıncadı korkudan kurtuldum ahi

Yûnus kim öldürür seni viren alur gine cânı
Bu canlara hükm ideni kim idüğin bildüm ahî

172

Menzili-ırak bu yolun bu yola kim varası
Müşkili çok bu yolun bunı kim başarası

Bu yola yarak gerek çok eksük gerek gerek
Key demür yürek gerek bu sarp yola varası

İnce sırat köprüsi sıfat imiş bu yolda
Dosta giden kişinün toğrılıkdur çâresi

Kimde kim toğrılık var Hak Çalab anı sever
İki cihâne yarar ol erün sermâyesi.

Toğrılık mancınığı istigfâr taşıyıla
Toğru vardı atıldı yıkıldı nefs kal'ası

İman aldangucları bilün çokdur bu yolda
Nefsine uyanlarun gitmez yüzi karası

Yüzbin riyâ çerisi bilün vardur bu yolda
Nefs öldürmiş er gerek ol çeriyi kırası

Yûnus imdi salâdur gel gidelüm yoklığa
Gözlerün lâyık ise dost dîdârın göresi

173

Niçe bir besleyesin bu kaddile kameti
Düşdün dünyâ zevkına unutdun kıyâmeti

Dürlş kazan yi yidür bir gönül ele getür
Yüz Kâbe'den yiğrekdür bir gönül ziyâreti

Uslu değül delüdür halka sâlûsluk satan
Nefsin Müsülmân itsün var ise kerâmeti

Yüzbin peygamber gele hiç şefâat olmaya
Vay eğer olmaz ise Allâh'un inâyeti

Nefsin Müsülmân iden Hak yolın toğru varur
Yarın ana olısar Muhammed şefâati

Yûnus imdi sen dahi girçeklerden olıgör
Girçek erenler imiş cümlenün ziyâreti

174

Erenler bir denizdür âşık gerek talası
Bahrî gerek denizden girüp gevher alası

Gine biz bahrî olduk denizden gevher alduk
Sarrâf gerek gevherün kıymetini bilesi

Yüri var ebsem ol-a ne simsârlık satarsın
Alî gibi er gerek işbu sırra iresi

Muhammed Hakk'ı bildi Hakk'ı kendüde gördi
Cümle yirde Hak hâzır göz gerekdür göresi

Bile rızkunı Hak'dan «Nahnu kasemnâ» pinhan
Nefsin bilmiş er gerek göz hicâbın silesi

Didüm işbu nefesi âşıklar hükmiyile
Bahıllıksız er gerek bir karara turası

Âlimler kitâb düzer karayı aka yazar
Gönüllerde yazılur bu kitabun sûresi

Yüri hey sûfi zerrak ne sâlûslık satarsın
Hak'dan artuk kim ola kula dilek viresi

Hak turağı gönülde âyâtı var Kur'an'da
Arşdan yukaru canda ışk burcunun kulesi

Şöyle delü olmışam bilmezin dünden güni
Yüreğümde işledi ışk okınun yarası

Gel imdi miskin Yûnus dut erenler eteğin
Cümlesi miskinlikde yoğluğ imiş çâresi

175

Işkun aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanaram düni güni bana seni gerek seni

Ne varlığa sevinürem ne yokluğa yirinürem
Işkun ile avınuram bana seni gerek seni

Işkun âşıklar öldürür ışk denizine taldurur
Tecellîyile toldurur bana seni gerek seni

Işkun şarâbından içem Mecnûn olup tağa düşem
Sensin dün ü gün endîşem bana seni gerek seni

Sûfîlere sohbet gerek ahîlere ahret gerek
Mecnunlara Leylî gerek bana seni gerek seni

Eğer beni öldüreler külüm göğe savuralar
Toprağum anda çağıra bana seni gerek seni

Yûnus'durur benüm adum gün geldükçe artar odum
İki cihanda maksûdum bana seni gerek seni

176

Ömrüm beni sen aldadun ah n'ideyin ömrüm seni
Beni deprenimez kodun ah n'ideyin ömrüm seni

Benüm derdüm hep sen idün cânum içinde cân idün
Hem sen bana sultân idün ah n'ideyin ömrüm seni

Gönlüm sana eğler idüm gül diyüben yiyler idüm
Garibseyüp ağlar idüm ah n'ideyin ömrüm seni

Gider imiş bunda gelen dünya işi cümle yalan
Ağlar ömrin yavı kılan ah n'ideyin ömrüm seni

Hayrum şerrüm yazılısar ömrüm ipi üzülliser
Gidüp sûret bozulısar ah n'ideyin ömrüm seni

Bari koyuban kaçmasan göçginci gibi geçmesen
Ölüm şarabın içmesen ah n'ideyin ömrüm seni

Bir gün ola sensüz kalam kurda kuşa öyün olam
Çüriyüben toprak olam ah n'ideyin ömrüm seni

Miskin Yûnus bilmez misin yohsa nazar kılmaz mısın
Ölenleri anmaz mısın ah n'ideyin ömrüm seni

177

Kime gönül virür isem benüm ile yâr olmadı
Hâlüm bilüp derdüm sorup bana vefâdâr olmadı

Hak'dan meğer takdîr idi âşık oldı gönlüm sana
Hiç kimseler bencileyin ışka giriftâr olmadı

Işkdan şikâyetüm yokdur kendü tâli'ümden-durur
Kendü yolın aramayan âdem değül er olmadı

Işk bir ulu hil'at-durur bir niçeye virür Çalab
Bir niçeler kaldı mahrûm ışkdan haberdâr olmadı

Işk bir uludan nazardur âşık canlar erenlerdür
Işka düşmeyen gönüller viran-durur şar olmadı

İbrâhim'e Nemrûd odın ışkdur gülistân eyleyen
Işkdan nazar ericeğez gülzâr oldı nâr olmadı

Hak yaratdı yiri göki ol Ahmed'ün dostlığına
«Levlâk» ana delîl oldı ansuz yir gök var olmadı

Işkda kahırlar çok olur âşıklara gayret gerek
Yûnus âşık oldun-ısa âşıklarda âr olmadı

178

Geldi geçdi ömrüm benüm şol yil esüp geçmiş gibi
Hele bana şöyle geldi şol göz yumup açmış gibi

İşbu söze Hak tanukdur bu can gevdeye konukdur
Bir gün ola çıka gide kafesden kuş uçmış gibi

Miskîn âdem oğlanım benzetmişler ekinciye
Kimi biter kimi yiter yire tohum saçmış gibi

Bu dünyada bir nesneye yanar içüm köynür özüm
Yiğid iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi

Bir hastaya vardun ise bir içim (su) virdün ise
Yarın anda karşu gele Hak şarâbın içmiş gibi

Bir miskini gördün ise bir eskice virdün ise
Yarın anda sana gele Hak libâsın biçmiş gibi

Yûnus Emre bu dünyada iki kişi kalur dirler
Meğer Hızır İlyâs ola âb-ı hayât içmiş gibi

179

Halâl kıldı ma'şûka âşık kendü kanını
Ma'şûk nakşından okur ışk eri Kur'ânını

Yârdan ayru olınca asılup ölmek yiğdür
Âşık kendü bıragur boynına urganını

Gitmez âşık gözinden hergiz ma'şûk hayâli
Nitekim Zelhâ virür Yûsuf'un nişânını

Dirlik budur âşıka ma'şûk yolında öle
Sorarlar ise eydem âşıkun burhânını

Belkıs ile Süleyman ışka düşdi bir zaman
İsteyüp bulmadılar bu derdün dermânını

Gökdeki Hârut Mârut ışk içün indi yire
Zühre yüzin göricek unutdı Rahmânını

Güzâf görmen siz ışkı kime uğradıyısa
Sultânı iltür başdan yitürür hanmânını

Ferhad bu ışk yolında başın külünge dutdı
Husrev Şîrin derdinden dosta virdi cânını

Leylî'yle Mecnûn işi aceb gelür bu halka
Abdü'r-Rezzak terk itdi ışk içün îmânını

Zemâne vefâları cefâ gelür Yûnus'a
Bir toğrı yâr bulıcak fidî kılur cânını

180

Müsülmanlar kim görmişdür âşık tevbe itdüğini
Ya kim işitdi denize od düşüben dütdüğini

Şâhum senün ışkun odı düşdi gönül deryâsına
Aceblerler kaynayuban ma'rifetler yetdüğini

Yüzbin İsî'yile Mûsî ışkunda ser-gerdan gezer
Aceblerler beni dahı ışk nehengi yutduğını

Yüzgeçlük öğrenmeyen kul ko girmesün bu denize
Işk deryâsı dipsüz-durur aceblemen batduğını

Sarrâflığı öğrenmeyen bu gevheri boncuk sanur
Varur virür yok nesneye bilmez neye satduğını

Her kim ol dost dîdârını bunda ayan görmez-ise
Yarın ol ser-gerdan geze hiç bilmeye n'itdüğini

Uşda Yûnus miskin eydür Tapduğ'umuz dost yüzidür
Bunı anlamayan bilmez ma'nâ neye gitdüğini

181

Severem ben seni candan içeri
Yolum ötmez bu erkândan içeri

Nireye bakarisam toptolusun
Seni kanda koyam benden içeri

O bir dilber-durur yokdur nişânı
Nişân olur mı nişandan içeri

Beni sorma bana bende değülven
Sûretüm boş yürür tondan içeri

Beni benden alana irmez elüm
Kadem kim basa sultandan içeri

Tecellîden nasîb irdi kimine
Kiminün maksûdı bundan içeri

Kime dîdar güninden şu'le değse
Anun şu'lesi var günden içeri

Senün ışkun beni benden alupdur
Ne şirin derd bu dermandan içeri

Şeriat tarikat yoldur varana
Hakıkat ma'rifet andan içeri

Süleyman kuş dilün bilür didiler
Süleyman var Süleyman'dan içeri

Unutdum din diyânet kaldı benden
Bu ne mezheb-durur dinden içeri

Dinün terk idenün küfürdür işi
Bu ne küfürdür îmandan içeri

Geçer iken Yûnus şeş oldı dosta
Ki kaldı kapuda andan içeri

182

Bakduğum yüzde gördüm Tapduğumun nûrını
Maksûdum bugün bildüm n'iderem ben yarını

Yarınum bugün bana hoş bayram dügün bana
Düşde gelür ün bana işidün ahbârını

3 Dostun haberi bile nefsün sana yâr eyle
Bak dosta yarağ eyle bu vücûdun şarını

Vücûda gelmeyince kimse Hakk'ı bilmedi
Bu vücuddan gösterdi dost bize dîdârını

Erin dîdârın gördüm güman terkini vurdum
Dost bağçesine girdüm görmege gülzârını

6 Dostun yüzi gül bana âşıkam bülbül ana
Kaykımazam dört yana çün buldum ışk erini

«Elestü bi rabbiküm» Hak'dan nidâ gelicek
Mü'minler «belî» diyüp itdiler ikrârını

Yûnus küfür elinden şikâyete geldiler
İy sultânum gerçek er kes gider zünnârını

183

Yort iy gönül sen bir zaman âsûde fâriğ koş yüri
Korkma kayurma kimseden gussa vü gamdan boş yüri

Hakıkate bakar isen nefsün sana düşman yiter
Var imdi ol nefsün ile urış savaş tokış yüri

Nefsdür eri yolda koyan yolda kalur nefse uyan
Ne işün var kimseyile nefsüne kakı buş yüri

Diler-isen bu dünyânun şerrinden olasın emîn
Terk eyle bu kibr u kîni hırkaya gir derviş yüri

İster-isen bu dünyâda ebedî sarhoş olasın
Işk kadehün tolu getür yıl on-iki ay sarhoş yüri

Kimse bağına girmegil kimse gülini dirmegil
Var kendü ma'şûkun ile bağçede ol alış yüri

Gönüllerde iğ olmagıl mahfillerde çiğ olmagıl
Çiğ nesnenün ne dadı var gel ışk odına biş yüri

Yûnus imdi hoş söylersin dinleyene şerh eylersin
Halka nasihat satınca er ol yolınca koş yüri

184

Ben yürürem yana yana ışk boyadı beni kana
Ne âkılem ne divâne gel gör beni ışk n'eyledi

Geh eserem yeller gibi geh tozaram yollar gibi
Geh akaram seller gibi gel gör beni ışk n'eyledi

Akar sulayın çağlaram derdlü ciğerüm dağlaram
Şeyhüm anuban ağlaram gel gör beni ışk n'eyledi

Ya elüm al kaldur beni ya vasluna irdür beni
Çok ağlatdun güldür beni gel gör beni ışk n'eyledi

Ben yürürem ilden ile şeyh soraram dilden dile
Gurbetde hâlüm kim bile gel gör beni ışk n'eyledi

Mecnûn oluban yürürem ol yârı düşde görürem
Uyanup melûl oluram gel gör beni ışk n'eyledi

Miskin Yûnus bî-çâreyem başdan ayağa yâreyem
Dost ilinden âvâreyem gel gör beni ışk n'eyledi

185

Bu ışk denizine talan hâcet değül ana gemi
Yâhûd kanda bulalum biz bu sohbet ile bu demi

Dünyâlığum yokdur dime bu gussâyı öküş yime
Ma'şûkı ger sevdün-ise gider gönlündeki gamı

Ben sevdüğüm ma'şûkayı sen dahi bir görseyidün
Virmeyedün bu öğüdi fidi kılaydun bu canı

Âşık kişi bilmez öğüt zira assı kılmaz öğüt
Unudur ol kibr ü kîni terk eyler gider dükkânı

Girçek âşık olanlarun yüzinde nişânı olur
Dünün günün turmaz akar gözleri yaşmun kanı

Bu cümle âlem sevdüği şu dîn ile îman-durur
Işksuz gerekmez vallâhi şol diniyile imanı

Yûnus yüzün kaldırmagıl âşıklarun ayağından
Eyle fidî yüzbin canı andan bulasın Sübhân'ı

186

Yok yire geçürdüm güni ah n'ideyim ömrüm seni
Senünle olmadum ganî ah n'ideyim ömrüm seni

Geldüm ü geçdüm bilmedüm ağlayup gussâ yimedüm
Senden ayrulam dimedüm ah n'ideyim ömrüm seni

Hayrum şerrüm yazılısar ömrüm ipi üzilliser
Sûret benden bozılısar ah n'ideyim ömrüm seni

Gidüp girü gelmeyesin gelüp beni bulmayasın
Bu benliği sermayesin ah n'ideyim ömrüm seni

Kanı sana güvendüğüm sevinüben özendüğüm
Kaldı küllî kazanduğum ah n'ideyim ömrüm seni

Miskin Yûnus gidisersin uzak sefer idisersin
Hasret ile kalısarsın ah n'ideyim ömrüm seni

187

Niçe yıllar ömür sürdüm anca ağlayuban güldüm
İşde ecel sana geldüm esenledüm dünyam seni

Sürdüm ömrümi geçürdüm cânum hazrete uçurdum
Ecel şerbetin içürdüm esenledüm dünyam seni

Yürürdüm sağ selâmet takdîr eyledi melâmet
Ecel kıldı hoş melâlet esenledüm dünyam seni

Gelen geçermiş n'idelüm gelün ahrete gidelüm
Bu fenâyı terk idelüm esenledüm dünyam seni

Hayr u şer itdüğün işler ol görünen dürlü düşler
Bitdi bu kamu teftîşler esenledüm dünyam seni

Dün ü gün iderdüm zikir kılurdum Hakk'a şükür
Ecel irdi bizi okur esenledüm dünyam seni

Ben bir dervîşidüm dostum Hak'dan yana oldı kasdum
Ecel duzağına basdum esenledüm dünyam seni

Yâranlarum, kardaşlarum Hakk'a lâyık yoldaşlarum
Esen kalsun râzdaşlarum esenledüm dünyam seni

İy Yûnus Emre bî-çâre özün dutgıl toğru yâre
Ölüme yoğimiş çâre esenledüm dünyam seni

188

Şükür minnet ol Allah'a gönlümüzi şâd eyledi

Ol ışkınun bir zerresi bırakdı Mansûr gönline
Taşdı «Ene'l-Hak» diyüben çağırdı feryâd eyledi

Güle güle geldi dâra eylediler yara yara
Âşık idi ma'şûkına hoş dâdın dâd eyledi

Ol huyı hoş hem bûyı hoş hem güli hem reyhanı hoş
Allah ana dostum didi adın Muhammed eyledi

Yûnus senün ma'şûkunı sevdi yaratdı ol Ganî
Boyu elif kaşları nun gözlerini sâd eyledi

189

Ezeliden var-ıdı canumda bu ışk odı
Eşkere itmezidüm bilürdüm kim dost kodı

Dört kitabı okıyan bulmadı ışka çâre
Ne begler ne sultanlar ne müderris ne kadı

3 Yir gök oynar ırılmaz yeller eser deprenmez
Âkıbet şol canun kim ışkun ola bünyâdı

Ben râzıyam bu yolda günde bin kez yanarsam
Şekerden dahı tatlu şîrîndür ışkun dadı

Işk anadan doğmadı kimseye kul olmadı
Hükmine kıldı eser cümle biliş ü yâdı

6 Işka mecnun olanlar assı ziyandan fârıg
Korkmaz ıssı sovukdan pes ne biliser odı

Ezelde benüm fikrüm Enel Hak idi zikrüm
Henüz dahı toğmadın ol Mansûr-ı Bagdâdî

Işk çengine düşenün melâmetlıkdur işi
Anun içün bednamdur miskin Yunus'un adı

Münâcat

190

Yâ İlâhî ger suâl itsen bana
Bu-durur anda cevâbum uş sana

Ben bana zulm eyledüm itdüm günâh
N'eyledüm n'itdüm sana iy pâdişâh

Gelmedin hakkumda benüm kem didün
Toğmadın âsî beni-Âdem didün

Sen ezelde beni âsî yazasın
Toldurasın âleme âvâzesin

Her ne dilersen hakumda işledün
Ne tuşa turdum-ısa sen tuşladun

Ben mi düzdüm beni sen düzdün beni
Pür ayıb nişe getürdün iy Ganî

Gözüm açup gördüğüm zindân içi
Nefs ü hevâ pür tolu şeytân içi

Habs içinde ölmeyeyin diyü aç
Mismil ü murdâr yidüm bir iki kaç

Nesne eksüldi mi mülkünden senün
Geçdi mi hükmüm ya hükmünden senün

Rızkunı yiyüp seni aç mı kodum
Ya yiyüp öynüni muhtaç mı kodum

Geçmedi mi intikamun öldürüp
Çürüdüp gözümi toprak doldurup

Kıl bigi köpri yaparsın geç diyü
Sen seni gel duzahumdan seç diyü

Kıl bigi köpriden âdem mi geçer
Ya düşer ya tayanur yahud uçar

Kullarun köpri yaparlar hayr içün
Hayri budur kim geçeler seyr içün

Tâ gerek bünyâdı muhkem ola ol
Ol geçenler eydeler uş toğru yol

Terezi kurdun hevâset dartmağa
Kasd idersün beni oda atmağa

Terezi ana gerek bakkal ola
Ya bezirgân tâcir ü attâr ola

Sen basîrsin hod bilürsin hâlümi
Pes ne hâcet dartasın a'mâlümi

Şimdi dirsin seni oda urayım
Şerrün hayrun artuğısa göreyim

Şerri az itmek değül mi hayrı çok
Hayrı çok itmek değül mi hayrı çok

Çün günâh murdarlarun murdarıdur
Hazretün hod yaramazlar arıdur

Pes niçün murdarı açup dartasın
Sen gerek lûtf ile anı örtesin

Sen temâşâ kılasın ben hoş yanam
Hâşa l'illâh senden iy Rabbü'l-enâm

Bir avuç toprağa bunca kıl u kâl
Neye gerek iy Kerîm-i Zü'l-celâl

Çün sana değmedi Yûnus'dan ziyân
Sen bilürsin âşikârâ vü nihân

Değmesün senden dahi budur cevâb
Son sözüm «V'allâhu a'lem bi's-sevâb»

191

Münâcât-ı Muhammed

Ya Rabbi Settâru'l-uyûb senden dilerem ümmetüm
Yâ Hayy u Gaffâru'z-zünûb senden dilerem ümmetüm

Bu dem münâcât eyleyüp bin dürlü hâcât söyleyüp
Özüm melâmet eyleyüp senden dilerem ümmetüm

Yüce kıldum himmetümi kim kurtaram ümmetümi
Esirgegil ben yetimi senden dilerem ümmetüm

Atam anam istemezem dünya kaygusın yimezem
Ümmetüm elden komazam senden dilerem ümmetüm

Yüzümi yire uruban kapulara toğru turuban
Şükrâne cânum virüben senden dilerem ümmetüm

Bu dem ki toğdum anadan geçdüm bu fâni hâneden
El yumışam virâneden senden dilerem ümmetüm

Şimdi ki başum kalduram gözüm yaşile tolduram
Âhum cihâne bildürem senden dilerem ümmetüm

Ümmetüm içün gelmişem himmeti yüce kılmışam
Milk ü câna gelmemişem senden dilerem ümmetüm

Çün bu konağa konmışam himmet atına binmişem
Ümmet odına yanmışam senden dilerem ümmetüm

Gelmemişem uçmağ-içün ya hûrîler koçmağ içün
Şol bir avuç toprağ-içün senden dilerem ümmetüm

Adum Muhammed viresin derdüm yine sen bilesin
İn'âm u ihsan kılasın senden dilerem ümmetüm

Katlandum ümmet gücine bakmazam ayruk ucına
Kalmagıl ümmet suçına senden dilerem ümmetüm

Ol Tûr-i Sînâ hakkiyçün Mekke vü Mînâ hakkıyçün
Şehr-i Medîne hakkıyçün senden dilerem ümmetüm

Sensin Ahad sensin Samed ihsânuna yokdur aded
Bu Yûnus'a irgür meded senden dilerem ümmetüm

192

Cevab-ı Hudâ

Lûtf idüben eydür Hüdâ ümmetüne çekme cefâ
Bu dem sana kıldum atâ bağışladum ümmetüni

Ümmeti benden diledün himmet kılıcın biledün
Muştuluk olsun eyidün bağışladum ümmetüni

Kaldur başunı iy Habîb dertlülere sensin tabîb
Ümmetüni itme garîb bağışladum ümmetüni

Adunı Ahmed virmişem şeytânı senden sürmişem
Küffârı fidâ kılmışam bağışladum ümmetüni

Dertlülere virdüm devâ hâcetüni kıldum revâ
Beni seven seni seve bağışladum ümmetüni

Dönder yüzüni arşuma döşendi döşek ferşüme
Gel bâri dura karşuma bağışladum ümmetüni

Ümmetüni hep göçürem tizçek Sırât-ı geçürem
Kevser şarâbın içürem bağışladum ümmetüni

Niçe gözün yaş idesin hem bağrunı baş idesin
İn'âmum fâş idesin bağışladum ümmetüni

İy yir ü göğün serveri bilsün seni ins ü perî
Âhir zaman Peygamberi bağışladum ümmetüni

Lûtf idüben eydür Ganî âsîlere virdüm seni
Senden dönem sanma beni bağışladum ümmetüni

Ümmetün oda yakmayam suçın başına kakmayam
Senün sözünden çıkmayam bağışladum ümmetüni

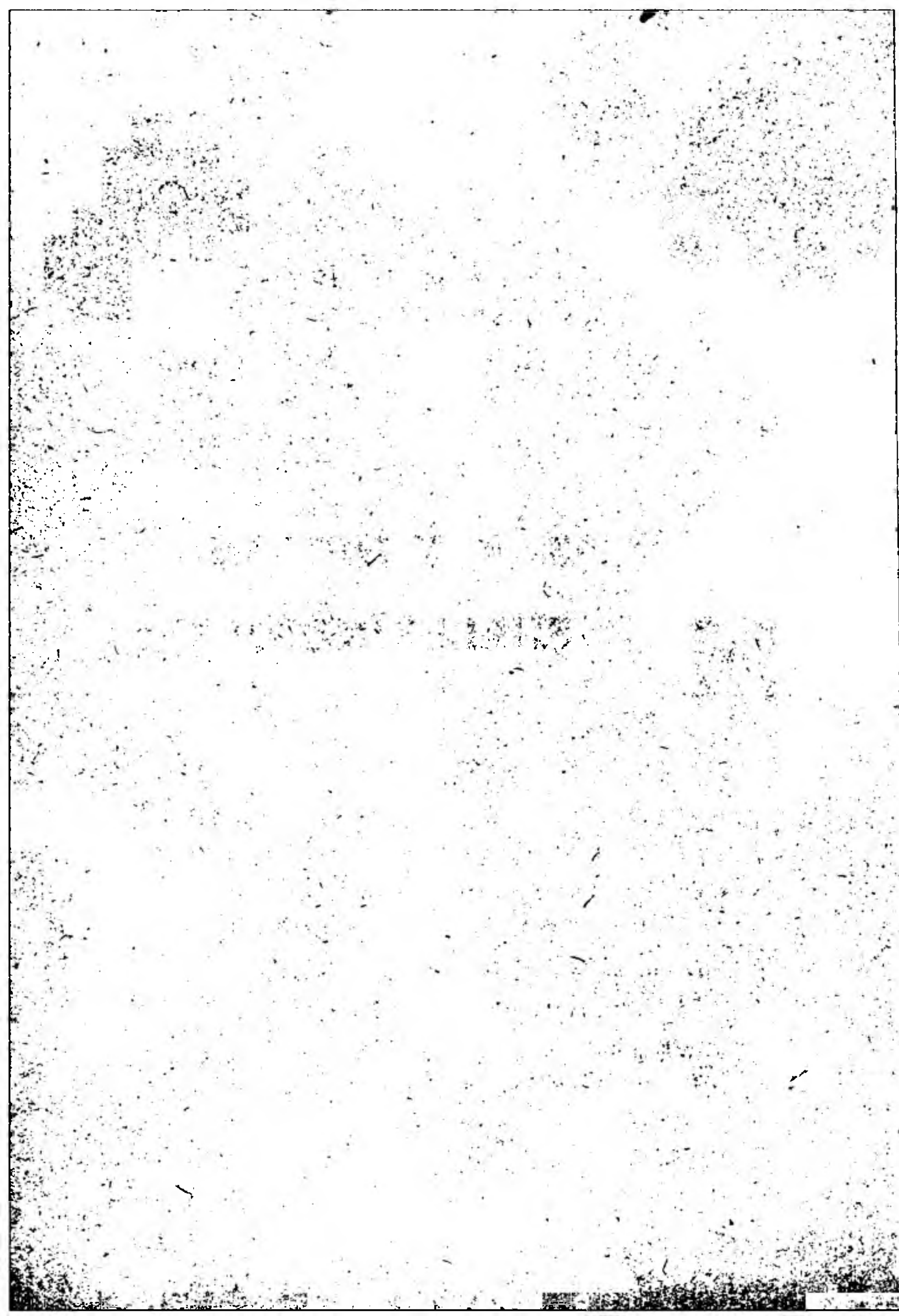
Sen yetîmler başısın yanmış ciğerler aşısın
Ümmetünün yoldaşısın bağışladum ümmetüni

Yüz bîn şükür sultânumuz yine sevindi cânumuz
Çünki didi Sübhânumuz bağışladum ümmetüni

Yûnus Emrem dir zî-safâ Peygamber'ündür Müctebâ
Çün Hak didi yâ Mustafâ bağışladum ümmetüni



ÖBÜR YUNUS'UN ŞİİRLERİNDEN



1

Hak müyesser itse varsam güzel Kâ'betullah sana
Bakuban hayranun olsam güzel Kâ'betullah sana

Kara donuna bürünür arşa beraber görünür
Sana varmayan yirinür güzel Kâ'betullah sana

3 Kara donun heybet oldı yüreğüme korku toldı
Gönlümün hasreti geldi güzel Kâ'betullah sana

Gümüşden kapı açmışlar mermerlerin döşetmişler
Altın kuşak kuşatmışlar güzel Kâ'betullah sana

Sağ yanunda altın oluk Mevlâm salsa olsam konuk
Ben ölürsem Hak uyanık güzel Kâ'betullah sana

6 Nurdan - durur başta tacı yitmiş bindür varan hacı
Oldı yüreğüme acı güzel Kâ'betullah sana

Kâ'benün çevresi dağlar dîdar görmiş sular çağlar
Âşık Yûnus durmaz ağlar güzel Kâ'betullah sana

2

Aceb bu benüm cânum azad ola mı yâ-Rab
Yoksa yidi tamuda yana kala mı yâ-Rab

Aceb bu benüm halüm yer altında ahvalüm
Varup yatacak yirüm akreb dola mı yâ-Rab

3 Can hulkuma geldükde Azrâil'i gördükde
Ya canumı aldukda âsân ola mı yâ-Rab

Allah olıcak kâzı bizden ola mı râzı
Görüp Habîb'ün bizi şefî' ola mı yâ-Rab

Yûnus kabre vardukda Münker Nekir geldükde
Bize suâl itdükde dilüm döne mi yâ-Rab

Yûnus Emre'nin olmayıp, öbür Yûnus'a (Âşık Yûnus'a) ait olan, fakat asırlar boyunca ve bugün Yûnus'un zannedilen şiirlerin en tanınmışlarından birkaçını buraya alıyoruz.

3

Canum kurban olsun senün yoluna
Adı güzel kendü güzel Muhammed
Şefâat eylesün kemter kulına
Adı güzel kendü güzel Muhammed

Mü'min olanlarun çokdur cefası
Âhiretde olur zevk u safası
On sekiz bin âlemün Mustafa'sı
Adı güzel kendü güzel Muhammed

Yidi kat gökleri seyran eyleyen
Kürsinün üstinde cevlân eyleyen
Mi'râcında ümmetini dileyen
Adı güzel kendü güzel Muhammed

Dört çâryâr anun gökçek yaridür
Anı seven günahlardan beridür
On sekiz bin âlemün sultanıdur
Adı güzel kendü güzel Muhammed

Sen hak peygambersin şeksüz gümansuz
Sana uymayanlar gider imansuz
Âşık Yûnus n'eyler dünyayı sensüz
Adı güzel kendü güzel Muhammed

4

Sordum sarı çiçeğe benzün neden sarıdur
Çiçek eydür iy derviş âhum dağlar eridür

Yine sordum çiçeğe sizde ölüm var mıdur
Çiçek eydür iy derviş ölümsüz yir var mıdur

3 Yine sordum çiçeğe kışın nerde olursız
Çiçek eydür iy derviş kışın türâb oluruz

Yine sordum çiçeğe tamuya girer misiz
Çiçek eydür iy derviş ol münkirler yiridür

Yine sordum çiçeğe uçmağa girer misiz
Çiçek eydür iy derviş uçmak âdem şehridür

6 Yine sordum çiçeğe gül sizün nenüz olur
Çiçek eydür iy derviş gül Muhammed teridür

Yine sordum çiçeğe Âdemi bilür misiz
Çiçek eydür iy derviş âdem binde biridür

Yine sordum çiçeğe kırkları bilür misiz
Çiçek eydür iy derviş kırklar Allah yârıdur

9 Yine sordum çiçeğe rengi kandan alırsız
Çiçek eydür iy derviş ay ile gün nûrıdur

Yine sordum çiçeğe boynun neden eğridür
Çiçek eydür iy derviş kalbüm Hakk'a doğrudur

Yine sordum çiçeğe atan anan var mıdur
Çiçek eydür iy derviş bu ne aceb sorudur

12 Yine sordum çiçeğe sen Kâ'be'yi gördün mi
Çiçek eydür iy derviş Kâ'be Allah evidür

Yine sordum çiçeğe bahçene girsem n'ola
Çiçek eydür iy derviş kokla beni geri dur

Yine sordum çiçeğe sen Sırat'ı gördün mi
Çiçek eydür iy derviş cümlenün ol yolıdur

15 Yine sordum çiçeğe gözün niçün yaşludur
Çiçek eydür iy derviş bağırcığum başludur

Yine sordum çiçeğe Yûnus'u bilir misin
Çiçek eydür iy derviş Yûnus kırklar yârıdur

5

Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber virürler

Üzerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber virürler

Kiminün başında biter ağaçlar
Kiminün başında sararur otlar
Kimi ma'sum kimi güzel yiğitler
Ne söylerler ne bir haber virürler

Toprağa gark olmış nazük tenleri
Söylemeden kalmış tatlu dilleri
Gelün duadan unutman bunları
Ne söylerler ne bir haber virürler

Kimisi dördinde kimi beşinde
Kimisinün tacı yokdur başında
Kimi altı kimi yidi yaşında
Ne söylerler ne bir haber virürler

Kimisi bezirgân kimisi hoca
Ecel şerbetini içmek de güç a
Kimi ak sakallu kimi pîr koca
Ne söylerler ne bir haber virürler

Yûnus dir ki gör takdirün işleri
Dökülmişdür kirpikleri kaşları
Başları ucmda hece taşları
Ne söylerler ne bir haber virürler

6

Dertlü ne ağlayup gezersin hurda
Ağladursa Mevlâm yine güldürür
Nice dertlü kondı göçti burada
Ağladursa Mevlâm yine güldürür

Bu derd benüm mûnisümdür yârümdür
Arşa çıkan benüm âh ü zârumdur
Seni ağlatan lutf ıssı kerümdür
Ağladursa Mevlâm yine güldürür

Dâim Hakk'a cemalüni dike-dur
Zikr ile Mevlâyı dilden ana-dur
Kahrı kime ise lutfı anadur
Ağladursa Mevlâm yine güldürür

Sevdâya salma şu garib başunı
Akıdur gözünden kanlu yaşunı
Kerimdür onarur kulun işini
Ağladursa Mevlâm yine güldürür

Yûnus senün gözleründe çok hâl var
Önünde uğrayup geçecek yol var
Gice gündüz dur da Mevlâ'ya yalvar
Ağladursa Mevlâm yine güldürür

7

Dolap niçün inilersin derdüm vardur inilerem
Ben Mevlâ'ya âşık oldum anun içün inilerem

Benüm adum dertlü dolap suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap anun içün inilerem

3 Beni bir dağda buldılar kolum kanadum kırdılar
Dolaba lâyık gördiler anun için inilerem

Dülügerler beni yondı her âzâm yirine kondı
Bu inildüm Hak'dan geldi anun için inilerem

Suyum alçakdan çekerem dönüp yüksekden dökerem
Görün şu ben ne çekerem anun için inilerem

6 Ben bir dağun ağacıyam ne tatluyam ne acıyam
Ben Mevlâ'ya duacıyam anun için inilerem

Derviş Yûnus eydür âhı gözyaşı döker günâhı
Hakk'a âşıkum vallâhi anun için inilerem

8

İy yârenler iy kardaşlar nic'ideyin n'ideyin ben
Sen benüm kulum değülsin dir olursa n'ideyin ben

Zelil mağbun olsa başum anda hiç dinmeye yaşum
Mahşer güni içüm taşum nâr olursa n'ideyin ben

Fesâd ile tolu içüm hey hocam bağışla suçum
Cehennemde benüm içün yir olursa n'ideyin ben

Dün ü güni gıybet sözüm her dem zinâ eyler gözüm
Yarın Hak katında yüzüm kara-olursa nideyin ben

Ben fesâd içinde kaldum Yûnus eydür artdı derdüm
Anda varacağum kabrüm dar olursa n'ideyin ben

9

Vaktünüze hazır olun ecel varur gelür bir gün
Emanetdür kuşca canun ıssı vardur alur bir gün

Niçe bin kerre kaçarsın yidi deryâlar geçersin
Pervâz uruban uçarsın ecel seni bulur bir gün

3 İşbu meclise gelmeyen anup nasihat almayan
Elifden bayı bilmeyen okır kişi olur bir gün

Tutmaz olur tutan eller çürür şol söyleyen diller
Sevüp kazanduğun mallar vârislere kalur bir gün

Yûnus Emrem bunı söyler ışkun deryâsını boylar
Şol yüce köşkler saraylar viran olur kalur bir gün

10

Adum adum ilerü beş âlemden içerü
On sekiz bin hicâbı geçdüm bir dağ içinde

Yitmiş bin hicab geçdüm gizlü perdeler açdum
Ol dost ile buluşdum gördüm bir dağ içinde

3 Gözler gibi görmedüm söz gibi söyleşmedüm
Musî'leyin münâcât itdüm bir dağ içinde

Gökler gibi gürledüm yeller gibi inledüm
Sular gibi çağladum akdum bir dağ içinde

Bir döşek döşemişler nûr ile bezemişler
Didüm bu kimin ola sordum bir dağ içinde

6 Ayrılmadum pîrümden ayrılmadum şeyhümden
Işkdan bir kadeh aldum içdüm bir dağ içinde

Vardum ileri vardum Levh'i elüme aldum
Âyetlerin okıdum yazdum bir dağ içinde

Kalbden büyük dağ olmaz ol Allah'a doyulmaz
Sohbetine kanılmaz irdüm bir dağ içinde

9 Açdum Mekke kapusın duydum ol dost kokusın
Erenlerün hepisin gördüm bir dağ içinde

Yûnus eydür gezerem dost iledür bazarum
Ol Allah'un dîdârın gördüm bir dağ içinde

11

Şol cennetün ırmakları akar Allah diyü diyü
Çıkmış İslâm bülbülleri öter Allah diyü diyü

Salınur Tûbâ dalları Kur'an okır hem dilleri
Cennet bağınun gülleri kokar Allah diyü diyü

Kimi yiyüp kimi içer hep melekler rahmet saçar
İdris nebi hulle biçer biçer Allah diyü diyü

Hep nurdandur direkleri gümüşdendür yaprakları
Uzandukça budakları biter Allah diyü diyü

Aydan arıdur yüzleri misk ü anberdür sözleri
Cennetde huri kızları gezer Allah diyü diyü

Hakk'a âşık olan kişi akar gözlerinün yaşı
Pür-nûr olur içi taşı söyler Allah diyü diyü

Ne dilersen Hak'dan dile kılavuz ol doğru yola
Bülbül âşık olmış güle öter Allah diyü diyü

Açıldı gökler kapusı rahmetle doldı hepisi
Sekiz cennetün kapusı açar Allah diyü diyü

Rıdvan-durur kapı açan hulle donlarını biçen
Kevser şarabını içen kanar Allah diyü diyü

Miskin Yûnus var yârına koma bu güni yarına
Yarın Hakk'un dîdârına varur Allah diyü diyü

12

Arayı arayı bulsam izüni
İzinün tozma sürsem yüzümi
Hak nasib eylese görsem yüzüni
Yâ Muhammed canum arzular seni

Bir mübarek sefer olsa da gitsem
Kâ'be yollarında kumlara batsam
Hub cemalün bir gez düşde seyr itsem
Yâ Muhammed canum arzular seni

Zerrece kalmadı gönlümde hîle
Sıdk ile girmişem ben bu Hak yola
Ebu-Bekir Ömer Osman da bile
Yâ Muhammed canum arzular seni

Ali ile Hasan Hüseyin anda
Sevgüsi gönülde mahabbet canda
Yarın mahşer güni olur divanda
Yâ Muhammed canum arzular seni

Arafat dağıdur bizüm dağumuz
Anda kabul olur bizüm duamuz
Medine'de yatar peygamberümüz
Yâ Muhammed canum arzular seni

Yûnus medh eyledi seni dillerde
Dillerde dillerde hem gönüllerde
Ağlayu ağlayu gurbet illerde
Yâ Muhammed canum arzular seni

13

Sen bunda garib mi geldün niçin ağlarsın bülbül hey
Yorulup iz mü yanıldun niçin ağlarsın bülbül hey

Karlı dağları mı aşdun derin ırmaklar mı geçdün
Yârundan ayrı mı düşdün niçin ağlarsın bülbül hey

3 Hey ne yavuz inilersin benüm derdüm yenilersin
Dostı görmek mi dilersin niçin ağlarsın bülbül hey

Kal'ah şehrün mi yıkıldı ya nâm u ârun mu kaldı
Gurbetde yârün mi kaldı niçin ağlarsın bülbül hey

Gülistanlarda yaylarsın taze gülleri yıylarsın
Yavlak zârılık eylersin niçin ağlarsın bülbül hey

6 Uykudan gözün uyandı uyandı kana boyandı
Yandı şol yüreğüm yandı niçin ağlarsın bülbül hey

N'oldı şu Yûnus'a n'oldı ışkun deryâsına taldı
Yine baharistan oldı niçün ağlarsın bülbül hey

14

Dağlar ile taşlar ile çağırayın Mevlâm seni
Seherlerde kuşlar ile çağırayın Mevlâm seni

Su dibinde mâhı ile sahralarda âhû ile
Abdal olup yâ-hû ile çağırayın Mevlâm seni

3 Gökyüzinde İsa ile Tûr tağında Mûsa ile
Elindeki asâ ile çağırayın Mevlâm seni

Derdi öküş Eyyûb ile gözi yaşlu Ya'kub ile
Ol Muhammed mahbûb ile çağırayın Mevlâm seni

Hamd ü şükr-i Allah ile vasf-ı «Kul-hüvallah» ile
Dâima zikrullah ile çağırayın Mevlâm seni

Bilmişem dünyâ hâlini terk itdüm kıyl ü kalini
Baş açuk ayak yalını çağırayın Mevlâm seni

Yûnus okır diller ile ol kumri bülbüller ile
Hakkı seven kullar ile çağırayın Mevlâm seni

15

Gönlüm düşdi bu sevdâya gel gör beni ışk neyledi
Başumı virdüm kavgaya gel gör beni ışk neyledi

Ben ağlaram yana yana ışk boyadı beni kana
Ne âkilem ne divane gel gör beni ışk neyledi

Mecnun oluban yürürem dostı düşümde görürem
Uyanur melûl oluram gel gör beni ışk neyledi

Işkun beni mest eyledi aldı gönlüm hast'eyledi
Öldürmeye kasd eyledi gel gör beni ışk neyledi

Gâh eserem yeller gibi gâh tozaram yollar gibi
Gâh akaram seller gibi gel gör beni ışk neyledi

Akan sulayın çağlaram dertlü yüreğüm dağlaram
Yârüm içün ben ağlaram gel gör beni ışk neyledi

Benzüm sarı gözlerüm yaş bağrum pâre ciğerüm baş
Haldan bilen dertlü kardaş gel gör beni ışk neyledi

Miskin Yûnus biçâreyem başdan ayağa yâreyem
Dost elinden âvareyem gel gör beni ışk neyledi

SÖZLÜK

Sözlüğe bugün kullanılmayan Arapça ve Farsça asıllı kelimelerle Türkçe kelimeler alınmış, açıklanması gereken deyim ve terimlerle özel isimler eklenmiştir. Arapça asıllı kelimeler (a), Farsça olanlar (f) ile gösterilmiştir.

— A —

âbâd, âbâdan (f) : bayındır, ma'mûr, şen.

Âb-ı Hayât (f.a.) : hayat suyu, ebedî dirilik verdiğine inanılan efsânevî su.

Âb-ı Hayvân (f.a.) : ebedî hayat verdiğine, insanı ölümsüz kıldığına inanılan efsânevî su. (Âb-ı hâyât)

Âb-ı Zemzem (f.a.) : Zemzem suyu, Kâbe yakınlarında tanınmış mübarek kuyunun suyu.

abdest (f) : namaz v.s. için din icâbına göre yıkanma.

Abdür-Rezzâk : San'ân şeyhi, bir Hıristiyan kızına âşık olup müslümanlığı terk, sonra yeniden avdet etmiştir.

abes (a) : boş, mânâsız, faydasız, değersiz.

âbid (a) : ibâdet eden, kul.

aceb (a) : şaşma, şaşılacak şey.

aceblemek : tuhaf bulmak, hayret etmek, hayretle karşılamak.

acûz (a) : kocakarı.

ad urunmak : ad konulmak, isim verilmek, adlanmak.

adâvet (a) : düşmanlık.

Âdem : İlk yaratılan insan ve ilk peygamber.

âdemî (a) : insana ait, insanla ilgili.

'adl (a) : doğruluk, adalet.

ağ : ak, beyaz.

ağaç at : tabut.

âgâh (f) : uyanık, bilen, vâkıf.

ağmak : çıkmak, yükselmek, yukarı çıkmak.

ağu, ağı : zehir.

ağyâr (a) : yabancılar, başkaları, gayrılar.

ahad (a) : bir, bir kimse, tek.

ahbâr (a) : haberler.

ahd (a) : söz verme.

ahd-i sâbık (a.f.) : eskiden verilmiş söz.

âhir (a) : son, en son.
ahî (a) : kardeş, fütüvvet ehli.
Ahmed (a) : Hz. Muhammed'in adlarından biri.
ahşam : akşam.
âh ü vâh (f) : ağlayıp sızlama.
âh ü zâr (f) : ağlayıp inleme.
ahvâl (a) : haller, durumlar.
ahzân (a) : hüzünler.
akça : para, akçe.
âkıbet (a) : nihayet, son.
âkıl (a) : akıllı.
akl (a) : akıl.
âkılân (a) : akıllılar.
akmak : saldırmak, hücûm etmek, yürüyüş, meyletmek.
al, âl (a) : hile.
alâ küll-i hâl (a) : şöyle böyle, olduğu kadar, olduğu üzere.
aldamak : kandırmak, yalana inandırmak, aldatmak.
aldanguç : aldatıcı.
aldayı tutmak : boyuna aldatarak oyalamak.
aleyhisselâm : selâm üzerine olsun (Hz. Peygamber ile diğer peygamberler anıldığı zaman söylenen söz.)
âlet (a) : vasıta.
alışmak : alevlenip yanmaya başlamak, ünsiyet ve ülfet etmek.
âlî (a) : yüce, ulu.
Ali (a) : Hz. Peygamber'in amcası (Ebû-Tâlib) in oğlu ve damadı, 4. halife.
âlim (a) : bilgin.
Âlim-i deyyân : (Allah'ın vasfı) yargılayan, hâkim.
Aliyy (a) : Hz. Peygamber'in amcazadesi, IV. halife (Kelime, tamlamalarda bu şekilde telâffuz edilir: Aliyy-i Murtazâ gibi)
alu : alçak, alık, aptal.
a'mâl (a) : işler, ameller.
âmm (a) : umumî, herkese ait, umûma mahsûs; halk, avam.
âm u hâs (a) : halk ve seçkinler (yüksek, aydın zümre).
âmel (a) : iş, ibâdet.
âmî (a) : avamdan, halkın aşağı tabakasından; tasavvuftan, hakikatten haberdar olmayan.
ammâ (a) : lâkin.
ân (f) : o.

ân (a) : lâhza, pek az bir zaman.
ana : ona, 3. teklik şahıs.
anca : o kadar, onca.
anda : orada, oraya.
andak : hemen, o anda.
andan : ondan.
anı (zm.) : onu.
anlar (zm.) : onlar.
ansuz (zm.) : onsuz.
ansuzın : birdenbire.
anter : Hz. Ali'nin öldürdüğü rivâyet edilen bir bahadır.
anun (zm.) : onun.
ap-arıca : tertemiz.
âr (a) : utanma.
Arafât (a) : Mekke'de, hacıların arefe günü ve gecesi kaldıkları dağ.
Arasât (a) : arsalar, Kıyamette her canlının dirilip toplanacağı meydan, mahşer yeri.
ârâyiş (f) : süs, bezek, ziynet.
araz (a) : işaret, alâmet.
arbede (a) : kavga, gürültü.
arı : temiz, pâk, saf; müberra, beri; güzel, parlak.
ârif (a) : tanıyan, irfan sahibi; maarif, marifet sahibi; bilen.
arkurı : iğri, tersine, karşı, ters, aykırı.
armak : yorulmak.
arş (a) : dokuzuncu gök. Bütün âlemi çevreleyen, âlem tasavvurunun sonu ve en yüksek noktası kabul edilen yer, tavan.
artuk : başka, gayri; fazla, artık.
arturmak : fazlalaştırmak, arttırmak.
aru : arı.
arz (a) : sunma, bildirme.
arzuman (f) : dilek, istek.
asâ (a) : değnek, sopa.
âsâyiş (f) : huzur, rahatlık, sükûn.
Ashâb (a) : Hz. Peygamber'i görmüş olanlar, sahâbeler.
Ashâb-ı suffa : Hz. Peygamber'in sofasında yatıp kalkan yoksullar.
asıl-zâde : soylu kişi.
âsitân (f) : eşik.

âsitan-ı mürşid (f.a). : İrşad eden, doğru yolu gösterenin, şeyhin eşiği.

asl (a) : kök, asıl.
assı : fayda, menfaat, kazanç, kâr.
âsûde (f) : rahat, sâkin, müsterih.
aş : yemek.

aşr, aşir (a) : bir sûrenin on âyeti. Hafızların namazdan sonra, yahut bir meclis sonunda okudukları birkaç âyet.

aşmak : geçmek.
aşurmak : geçirmek.
âşüfte (f) : perişan, dağınık âşık.
ata : baba.
atâ (a) : verme, cömertlik etme, bağışlama, ihsan.
atlas (a) : bir cins ipekli kumaş.
attâr (a) : ıtriyatçı, güzel kokulu şeyler satan.
âvâz (f) : ses.
avâze (f) : ses.
avrat (a) : kadın, zevce, eş.
ayağ (f) : büyük içki bardağı, ayaklı kadeh.
ayağın durmak : ayakta durmak.
ayân (a) : açık, belli, meydanda.
âyât (a) : âyetler.
âyet (a) : Kur'an'ın her bir cümlesi.
ayne'l-yakîn (a) : görerek inanmak, görüşle inanca ulaşmak.
ayruk : ayrı, başka, gayrı.
ayruksı : başka türlü, başka şekilde.
ayruksımak : ayrı görmek, ayrı sanmak, ayrı saymak.
ayuksuz : aklı başında olmayan, serhoş.
ayyâr (a) : hilekâr, desiseci.
azâb (a) : suçlulara ahırette verilen cezâ.
âzâd (f) : hür, serbest.
azâzîl (a) : şeytanın adı.
azdurmak : bozmak, yoldan çıkarmak.
azık : yiyecek.
azm (a) : bir şeyi yapıp yapmamaya içten niyetlenme, karar.
azm eylemek : karar vermek, niyet etmek.
azmak : şaşırmak.

Azrâil : Allah'a yakın dört melekten biri, ölüm meleği, can alıcı melek.

— B —

bâb (a) : kapı.
bâc (f) vergi.
bâd (f) : rüzgâr.
badya : ağzı geniş, topraktan yapılmış yayvan kap.
bâğ (f) : bahçe.
bağçevan (f) : bahçıvan.
bâgi (a) : tecâvüz eden, saldıran, haksızlık eden; serkeş, âsi.
bahâdur (f) : cesur, yiğit.
bahınmak : bakınmak.
bahîl (a) : cimri, hasis.
bahıllıksız (a) : nekes olmayan, var yemezlik yapmayan, cimri olmayan.
bahr (a) : deniz.
bahrî (a) : bir cins deniz ördeği; denize mensup, denizle ilgili.
bakım : görüş, bakış.
bâki (a) : dâimi, ebedî, ölümsüz.
bâl (f) : kanat.
bâlâ (f) : yüksek, yukarı, yüce; uzun (boy hakkında).
balaban : iri, doğan kuşu.
balkımak : parlamak, ışıldamak, çakmak (şimşek hakkında).
balkurmak : parlamak, parıldamak, ışıldamak, çakmak.
ban : ulu, büyük, ileri gelen, bey.
bang (f) : haykırma, yüksek ses.
banlamak : ezan okumak, seslenmek, bağırmak.
banmak : batırmak, bir şeye parmağını sokmak.
bar : kir, pas.
bar (f) : yük.
Barak (Baba) : 1307/8'de moğollar tarafından öldürülen Babaî şeyhlerinden olup Sarı Saltuk'un halifesidir.
bardak : su testisi.
bâri (f) : öyleyse, hiç olmazsa.
Bârî (a) : yaratan, yaratıcı.
bârigâh (f) : yüksek divan, izinle girilebilen yüksek yer, otağ.
bârû (f) : kale duvarı, hisar burcu, sur.
basar (a) : görme kabiliyeti, göz.
basâret (a) : göz açıklığı, derinliğine görüş.
Basîr (a) : her şeyi bilgisiyle gören Allah.
basîret (a) : tedbir, can gözüyle görüş, iç yüzüne nüfuz etme, seziş.

baş : yara, yaranın kabuklanmış olan yahut işleyen ağzı, baş veren çıban.

baş : önde gelen, öncü; reis, başkan.

başa çatmak : bir araya gelmek, baş başa vermek, bir işe girişmek.

başa varmak : sona gelmek, bitmek.

bâşed ki (f) : ola ki, belki, olur ki.

baş gözi : vücutgözü (can gözü değil).

bâtıl (a) : boş, beyhûde, gerçek olmayan, çürük.

bâtın (a) : iç yüz, öz; gizli, görünmeyen, Allah'ın adlarından.

batn (a) : soy, nesil, karın.

batn-ı hût : balığın karnı.

battâl (a) : işe yaramaz, faydasız; hareketsiz, hantal.

bay (f) : zengin.

Bâyezîd (-i Bistamî) : (öl. 874/5) Sürüşan oğlu Âdem oğlu İsâ'nın oğlu Ebu Yezîd Tayfur'dur. Tanınmış sûfilerdendir.

bayık : gerçek, açık, meydanda, âşikâr, şüphesiz.

bayımak : zengin olmak, zenginleşmek.

bayındırmak : zenginleştirmek, mâmur etmek.

bazâr (f) : çarşı, pazar, alış veriş; pazar yeri.

bazirgân (f) : tâcir, tüccar, bezirgân.

becid : acele, çabuk, derhal; devamlı, ısrarlı; ciddî, gerçek.

bedî' (a) : eşsiz, örneksiz, benzersiz, işitilmemiş, görülmemiş.

bed-baht (f) : talihsiz, bahtsız, bahtı kara, kötü bahtlı.

bed-nâm (f) : adı kötüye çıkmış, fena tanınmış, kötü adlı.

bedr (a) : dolunay.

bedter (f) : daha kötü, beter.

beg : bey.

begâyet (a.f.) : çok, ziyâdesiyle, pek fazla, aşırı, son derecede.

behremend (f) : nasibli, behreli, hisseli.

bekâ-ender-bekâ (a) : bâkilik içinde bâkilik, ebedîlikte ebedî oluş, sonsuzlukta sonsuzluk.

bekrî (a) : gece gündüz içen, alkolik, içkiye düşkün.

bel : zürriyet.

belâ, belî (a) : evet.

Belh : şimdi Afganistan sınırları içinde bulunan Mevlânâ Celâleddini Rumî'nin doğduğu şehir.

belî (a) : evet.

Belkıs : Saba' melikesi, Süleyman Peygamber zamanında yaşadığı, onun tarafından imana davet edildiği rivayet edilir.

bellü bilmek : iyi bilmek, kanaat getirmek.
belürmek : belirmek, görünmek.
benâm (f) : namlı, tanınmış, meşhur, ünlü.
bencileyin : benim gibi.
bend (f) : bağ, bağlantı, râbıta; set.
benem : benim.
benven : benim.
berât (a) : vesika, ferman.
bercîs (a) : müşteri yıldızı.
ber-dâr (f) : dar ağacına asılmış.
bere, berre (f) : kuzu.
berhurdar (f) : hayırlar elde etmiş kişi, kısmetli, mesud olan.
beriyye (a) : mahlukât, yaratıklar, insanlar, halk.
berk : sağlam, sıkı; pek, sert, katı; kuvvetli, şiddetli.
berkimek : sağlamlaşmak, pekişmek, yerleşmek, kuvvetlenmek.
berkitmek : kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak, pekitmek.
berr (a) : kara, toprak.
berü : yakın, beri; bu yana, buraya, beriye.
berye (a. aslı beriyye ve berriye) : çöl, kır, sahra.
bes (f) : yeter, kâfi, yetişir.
beşâret (a) : müjde, iyi haber, muştu, muştuluk.
beşe (peşe) : ağabey, büyük kimse, ulu, başkan, reis, yüksek dereceli kişi, ileri gelen kimse, paşa.
bevvâb (a) : kapıcı.
beyâbân (f) : çöl, kır.
beytül'l-ma'mûr : Gökte Kâ'be hizasında bulunan, Allah'a en yakın meleklerin tavaf ettiği ev.
bezek : süs, ziynet.
bezenmek : süslenmek.
bezm (f) : meclis.
bıçgu : kesecek âlet, bıçkı.
bî-aded (f.a.) : sayısız.
bî-basar (f.a.) : göremeyen, gözsüz.
bî-cân (f) : cansız.
bî-cism (f.a.) : cisimsiz, bedensiz.
bî-çâre (f) : çâresiz.
bîdâr (f) : uyanık.
bid'at (a) : sonradan çıkan şey, Hz. Peygamber'den sonra meydana çıkarılan dinî şeyler.
bî-dem (f) : nefessiz.

bî-derd (f) : dertsiz.
bî-elvân (f.a.) : renkleri olmayan, renksiz.
bî-gam (f.a.) : gamsız, kedersiz, üzüntüsüz.
bi-gâne (f) : yabancı.
bigi : gibi.
bî-gümân : şüphesiz.
bî-haber (f.a.) : habersiz.
bî-hîş (f) : kendisinden geçmiş.
bî-hod (f) : kendisinden geçmiş; bayılmış, mest.
bî-hûş (f) : kendisinden geçmiş, şaşkın, sersem.
bî-kân (f) : kaynaksız.
bî-kâr (f) : işsiz.
bî-karâr (f) : kararsız, rahatsız.
bî-kevn (f.a.) : var olmayan.
bî-kıyas (f.a.) : ölçüsüz.
bikülli (a) : büsbütün, tamamen, tamamiyle.
bile : birlikte, beraber.
bilelik : beraberlik.
bî-levn (f.a.) : renksiz.
bî-lisan (f.a.) : dilsiz.
biliş : bildik, tanıdık, âşina.
bilişmek : tanışmak, dost olmak.
billâhi (a) : Allah için (yemin)
bilü : bilgi, ilim.
bî-mekân (f.a.) : yersiz, yeri olmayan, yurtsuz.
bî-mest : mest olmayan, aklı başında olan, sarhoş olmayan.
binâ (a) : Arapçada fiillerin çatısını inceleyen dil bilgisi dalı.
bî-nazîr (f) : eşsiz, benzersiz, eşi bulunmayan.
bî-nihâyet (f) : sonsuz, nihayetsiz, tükenmez.
bî-nişan (f) : izi olmayan, belirtisi, alâmeti bulunmayan.
bir-demî (t.f.) : bir an için, bir anlık zamanda.
biregü : bir kimse, başkası, birisi.
bî-reng (f) : renksiz.
birin birin : bir bir, teker teker, birer birer.
bir kezden : birden, hep birden.
bir nice : bir çok, pek çok.
biryân (f) : kebab, kızarmış, yanmış.
bî-sıfat (f.a.) : sıfatsız.
biş : beş.
bişe (f) : orman, meşelik, sazlık.
bişürmek : olgunlaştırmak; pişirmek.

biti : mektup, yazılmış şey, ameller defteri.
bitimek : kısmet etmek, mukadder kılmak, kısmet olmak, nasib olmak.
bititmek : kısmet etmek, nasib etmek, yazmak; meydana getirmek.
bitmek : erişmek, ulaşmak, belirmek, yetişmek, meydana çıkmak.
bitrişmek : hesaplaşmak, anlaşmak, ödeşmek.
biz : bez, kumaş, çaput.
bîzâr (f) : rahatsız; bıkmış, usanmış, küskün.
bizmek : bezmek, usanmak.
boşanmak : boşalmak, boş olmak.
bozpusaruk : boz, sisli.
bucak : köşe, zaviye (tekke odası).
bûd ü vücûd (f.a.) : varlık, var oluş.
buğz (a) : kin, kalbden düşman olmak, nefret, sevmeme.
buhl (a) : cimrilik, pintilik, hasislik, el sıkılığı.
Bukrât : İskender'den yüzyıl önce yaşamış, meşhur yunan hakîmi (Hipokratis)
bulıncadı : buluncaya kadardı.
bun : sıkıntı, gam, felâket, zarûret.
bunar : pınar, kaynak.
burak (a) : Cennet bineği.
burmak : bükmek (boyun burmak).
bustan, bostan (f) : bahçe.
buşmak : kızmak, öfkelenmek.
buşu : öfke, kızgınlık.
bûy (f) : koku.
bühtan (a) : iftira, yalan.
bünyâd (f) : temel, esas, asıl.
bünyâd urulmak (f.t.) : kurulmak, yapılmak.
bürdbâr (f) : uysal, halim; tahammüllü, sabırlı.
bürhan (a) : delil, ispat, tanık.
bürrân (f) : keskin.
büt (f) : put.
büthâne (f) : putların bulunduğu yer.

— C —

Ca'fer-i Tayyâr : Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, Hz. Ali'nin kardeşi, Mûte savaşında iki kolu kesilmiş ve şehit olmuş-

tur. Peygamber onun için «Cennette meleklerle uçuyordu» buyurmuş, bu yüzden uçan mânasına gelen «Tayyâr» sıfatıyla anılır olmuştur.

câh (f) : mevki, mansıb, yer, rütbe, makam.

Câlînus : (131 - 200) Bergama'lıdır. İlkçağın büyük Yunan hekimlerindendir.

câmî (f). : kadehe mensup, içkiye düşkün, sarhoş; Ahmed Namıkî-i Câmi (öl. 1141 - 1142) tarikatından.

câm-ı ebed (f.a.) : sonsuzluk kadehi.

cânaver, cânver (f) : can taşıyan, hayvan, canlı, canavar.

câygâh (f) : yer, mevki, mahal.

Cebbâr (a) : kudret ve ululuk sahibi, Allah.

Cebbâr-ı âlem (a) : dünyayı iradesine mecbur eden, dilediğini zorla yaptırmağa muktedir olan, kudret ve ceberût (ululuk) sahibi, Allah.

celâl (a) : büyüklük, ululuk.

celîl (a) : büyük, ulu (Allah).

celle (a) : «yüce ve aziz olan» mânâsına duâ.

cemâl (a) : yüz güzelliği.

ceng (f) : savaş, vuruşma, harp, dövüş.

Cercîs (a) : İsâ Peygamber'den sonra gelen ve onun şeriatına uyan bir peygamber. Adı Kur'an'da geçmez. Yetmiş defa öldürüldüğü halde yetmiş defa dirilmiştir.

cevelân, cevlân (a) : gezinme, dolaşma, dolanma.

cevher (a) : kıymetli taş; maya, öz.

cevr (a) : haksızlık, gadir, zulüm; ezâ, cefâ, eziyet.

cevşen (a) : zırh, vaktiyle giyilen savaş elbisesi.

cezîre (a) : ada.

Cibrîl (a) : Tanrı kulu, Tanrı kudreti anlamına gelir. Tanrı katında dereceleri en yüce dört melekten en büyüğü, Cebrâ'il. Peygambere Tanrı haberini getiren ve vahye vasıta ve memur olan melek.

cim (a) : eski yazımızda bir harf.

cur'a (a) : bir yudum içilecek şey, kadehin dibinde kalan son yudum.

cüft (f) : çift, ikili, eşi olan; eş.

cümle (a) : bütün, hep.

cünbiş (f) : kımıldanma, oynama, hareket etme; eğlence, eğlenti.

cüst ü cû (f) : arayıp sorma, araştırma.

cûşa gelmek : coşmak, kaynamak, taşmak.

cüvan (f) : genc, civan, delikanlı.
cüz' (a) : kısım, parça, bölük.

— Ç —

çağada : çocukça (çağa: yeni doğmuş, daha tüyü bitmemiş).
çağıru : dâvet, dâvetiye.
çâh (f) : kuyu, çukur.
çakmak : iyice anlatmak, bildirmek, tanıtmak; aksettirmek, ifşa etmek; gammazlamak, kovlamak.
çalab, çalap : Tanrı.
çalınmak : çizmek, çizilmek, silinmek (yazı).
çâpük (f) : çabuk, tez, çevik.
çâpük-bâz (f) : çevik.
çâr (f) : dört.
çarh (f) : gök, felek.
çarh-ı felek : gök.
çarsû (f) : çarşı.
çeng (f) : kanuna benzer bir çeşit saz.
çerağ (f) : fitil, mum, kandil, çıra.
çeri : asker.
çeşte (f) : altı telli saz, tanbur (şeştâ'dan gelme).
çevgân (f) : gûy u çevgân, cirit oyununda topu çelmek için kullanılan ucu eğri değnek.
çığırmak : çağırmak, feryâd etmek.
çırak : çerağ, ışık, mum, çıra.
çöksü : bir şeyin kımıldamaması için üste konan şey, baskı, büyük çivi, mıh, kazık.
çukal : zırh.
çulha : bez dokuyucu.
çün (f) : çünkü, madem ki; ne zamanki.
çünkim : çünki.

— D —

dad : tad, lezzet, çeşni.
dâd (f) : adâlet.
dâd u sited (f) : alışveriş.

dâğ (f) : yara, yanık yarası.
dahı : dahi, bundan başka, aynı zamanda, hem de, ve.
dak tutmak : kusur bulmak, târiz etmek, itiraz etmek; ta'n etmek, kınamak.
dâim (a) : devamlı, sürekli.
dakı : dahi, da, de.
dakmak : takmak, ad takmak, ad koymak.
dalâlet (a) : doğru yoldan sapmak, sapıtmak.
dâniş (f) : bilgi, ilim.
danışman (f) ; bilgin (dânişmend'den).
dânişmend (f) : bilgin (eskiden medreselerde küçük dereceli hoca).
dapa : taraf, yön, -a doğru, -a karşı.
dar (f) : darağacı.
dâr (a) : ev, yapı, yer, yurt.
dâr-ı mihnet (a.f.) : mihnet evi, gam, keder yeri.
da'vî (a) : da'vâ, bir şeyi iddia etme.
Dâvûd : İsrailoğullarından bir peygamber ve hükümdar Süleyman Peygamberin babası. Zebûr kendisine indirilmiştir. Sesinin güzelliği ile tanınmıştır.
Deccâl (a) : kıyamete yakın çıkacağı ve bâzılarını dinden, imandan çıkaracağı rivayet edilen ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı peygamber.
degin : kadar, dek.
değme : herhangi bir, her bir, her, rasgele.
değmek : ulaşmak, erişmek, dokunmak.
değritmek : oynatmak, hareket ettirmek, dolaştırmak.
değşirilmek : değiştirilmek, çevrilmek, döndürülmek.
değşirmek, değşürmek : değişmek, değiştirmek.
değül : değil.
değürmek : Ulaştırmak, eriştirmek, yetiştirmek, duyurmak, bildirmek, değdirmek.
dek : kadar, -a kadar.
dek, tek : eş, benzer, gibi.
dek turmak : sessiz, sâkin durmak; rahat, uslu oturmak; susmak.
delim : çok, bir çok, ziyâde, fazla.
dem (f) : an, zaman, vakit; soluk, nefes.
dem-be-dem (f) : vakit vakit, dâimâ.
dem-beste (f) : susmuş, soluğu kesilmiş (nefesi bağlanmış).
dem-sâz (f) : uygun arkadaş, dost, sırdaş.

denlü : kadar.
densüz : münasebetsiz, ölçüsüz hareket eden, saygısız.
denşürmek (değşürmek) : değiştirmek.
denşürilmek (değşürilmek) : değiştirilmek.
deprenmek : kımıldamak, hareket etmek, teprenmek.
depretmek : kımıldatmak, oynatmak, hareket ettirmek.
der : ter.
derbân (f) : kapıcı.
derilmek (dirilmek) : toplanmak.
dermânde (f) : âciz, kala kalmış bî-çâre, zavallı, beceriksiz.
dergâh (f) : tekke.
dervâze (f) : büyük kapı, büyük bir binanın büyük sokak kapısı, kale ve şehir kapısı.
derviş (f) : yoksul, mütevazi kişi; tarikate girmiş kimse, benliğinden sıyrılmış.
deryâ (f) : deniz.
deryâ-yı umman (a) : dibi, kıyısı olmayan büyük deniz.
derzi (f) : terzi.
destâr (f) : sarık.
dest-gîr (f) : elden tutan, yardım eden, yardımcı.
destûr (f) : izin, müsâde, ruhsat.
devlengeç : çaylak.
devlet (a) : baht, saâdet, tâlih.
devr (a) : dönme, dönüp dolaşma.
devrân (a) : dünya, felek, zaman, talih.
devşürmek (divşürmek, dinşürmek) : dermek, toplamak, bir araya getirmek, derlemek.
deyr (a) : kilise, manastır.
Deyyân (a) : Hakkıyle mükâfatlandıran ve cezalandıran, hâkim, Allah.
dîdâr (f) : yüz, çehre.
dihbân (f) : köy bekçisi.
dikçi : dedikoducu, dinici, fısıltı ile söylenen sözü sezdirmeden dinleyip sahibine ileten.
dil (f) : gönül, yürek, kalp.
dildâd (f) : gönül veren, âşık.
dildürmek : yardırmak.
dilkü : tilki.
dil-pezîr (f) : gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği.
dirgenmek : toplanmak, birikmek, bir araya gelmek, derlenmek;

istinad etmek, dayanmak.

dirgürmek : diriltmek.

diriğ (f) : esirgeme.

dirîg dutmak : esirgemek.

dirigâ (f) : hayfâ, ne kadar yazık, eyvah, yazıklar olsun.

dirlik : yaşayış, geçim, hayat, sağlık.

dirmek : dermek, toplamak.

dirnek : dernek, toplantı.

div (f) : şeytan, cin.

dîvân (f) : büyük meclis.

dîvar (f) : duvar.

divşürmek (devşürmek) : devşirmek, toplamak, bir araya getirmek.

diyânet (a) : dindarlık.

Doksan bin Hak kelâmı : Hazret-i Muhammed'in Mi'rac'da Allah'la doksan bin söz konuştuğu, bunların otuz binini uyanık kimselere söylediği, otuz binini de sır olarak sakladığı rivayet edilir.

dokumak : vurmak, biribirine geçirmek, çakmak, isabet ettirmek.

don : elbise, kılık kıyafet.

donanmak : süslenmek, giyinip kuşanmak.

dörimek (dürimek) : meydana getirmek, türetmek; türemek, meydana gelmek.

döritmek (düritmek, düretmek) : yaratmak, bir araya getirmek, türetmek.

dört ejdehâ : dört unsur, yani; toprak, hava, su, ateş.

Dört Yâr : dört dost; Hazret-i Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali (r.a.) ye işaret eder.

döymek : tahammül etmek, dayanmak.

dûr (f) : uzak.

durak (turak) : makam, mahal, durulan, eğleşilen yer, yurt.

durmak (turmak) : ayağa kalkmak.

dürrâc (a) : kekliğe benzer bir güzel kuş, turac.

dutmak : tutmak, sâhib olmak, yapmak, yerine getirmek, uymak; farzetmek, öyle kabul etmek.

dutsak : esir.

dutuşmak : alev almak, tutuşmak.

duvacık kapısı : duâ edilen yer.

dûzah (f) : Cehennem.

dükeli : bütün, hep, cümle; hepsi, herkes.
dükkândâr (a.f.) : dükkâncı, dükkân sahibi.
dün : gece, tün.
dün-gün : gece - gündüz.
dün ü gün : gece ve gündüz.
düpdüz : dümdüz, baştanbaşa, tamamiyle.
dürimek (dörimek) : bir araya getirmek, meydana getirmek, türetmek; türemek, meydana gelmek.
düritmek (döritmek) : yaratmak, meydana getirmek, türetmek.
dürişmek : çalışmak, sebat etmek, gayret etmek.
dürr (a) : inci.
Dürr-i yetîm (f.a.) : tek, iri, baha biçilmez, eşsiz inci. Hz. Muhammed.
düşvâr (f) : güç, zor.
dütün : duman.
düzmek : tertib ve tanzim etmek, düzen vermek, sıralamak, düzenlemek, hazırlamak.
düzenmek (düzünmek) : kendini düzeltmek, düzene sokmak, süslemek.

— E —

ebed (a) : sonsuz gelecek, sonu olmayan gelecek zaman.
ebedî (a) : sonsuz, sonu olmayan.
ebleh (a) : pek akılsız, ahmak, bön.
ebsem, epsem : söz söylemeyen, susan.
epsem olmak : susmak.
Ebû Bekir (Sıddık) : ilk halife, «Çok doğru, sözünün eri» mânâsına gelen Sıddık kelimesi lâkabıdır.
edeb (a) : iyi terbiye.
efgan (f) : feryad, üzüntüyle bağırma, çığlık, figan.
Efreng (f) : Frenk, Avrupalı.
egerçi (f) : her ne kadar, ise de.
eğin : sırt, omuz.
eğlemek : geciktirmek, vakit geçirtmek; oyalamak, avutmak.
ehl, ehil (a) : kabiliyetli, usta, becerikli, mahâretli.
eksümek : eksiltmek, azalmak; azaltmak, eksiltmek.
Elest (a) : arapça «değil miyim» mânâsına gelen bir söz. Allah'ın ruhları yarattığı zaman «Elestü birabbiküm: Ben Rabbiniz değil miyim» hitabına işarettir. Âdem oğulları

da bu soruya «evet, Rabbimizsin» diye karşılık vermişler. Bu türlü şahadette bulunanlar mü'min, «lâ» yani «değilsin» diyenler kâfir olmuşlardır.

Elhamdü lillâh (a) : Allah'a hamd olsun.

elif : eski yazımızın ilk harfi.

elhakk (a) : doğrusu, hakîkaten.

elif, mim, dal : eski harflerle «emed» kelimesini teşkil eden harflerdir, son, nihâyet, encâm mânâsına gelir.

El-kalbu mine'l-kalbi (a) : Kalbden kalbe, gönülden gönüle.

em : ilâç, çâre, devâ.

emân (a) : emniyet, korkusuzluk; yardım, imkân verme.

emcek : meme.

emek yimek : gayret sarfetmek.

emr-i ma'rûf (a) : Aklın ve dinin (Şeriatin) câiz ve güzel gördüğü şey, buyruk.

ene'l-Hak (a) : Ben Hakkım.
Hallâc-ı Mansûr'un asılmasına sebep olan söz.

endîşe (f) : düşünce; şüphe, kuşku, vesvese; kaygı, fikir, hayal, merak.

epsem (ebsem) olmak : susmak.

eren : ermiş, evliyâ.

erişgen : ulaşan, yetişen, devamlı erişen (erişmeği iş edinen)

erkân (a) : rükünler, direkler, esaslar, âdet, töre.

erte, irte : yarın, sabah.

erte (irte) gice : sabah akşam, gece gündüz.

esen : sağ, sâlim, rahat, mes'ûd.

esenlemek : Vedâ etmek, vedalaşmak, esenlik dilemek.

esfel (a) : en aşağı, en alçak, en sefil.

esilmek : dökülmek.

eslemek : dinlemek, kulak asmak.

eslenmek : kulak asılmak, dinlenilmek.

esrâr (a) : bilinmeyen şeyler, sırlar.

esrimek, esirmek : mest olmak, sarhoş olmak, kendinden geçmek.

esritmek : sarhoş etmek.

esrük, esrik : sarhoş, mest, coşkun, kendinden geçmiş.

esrüklük : sarhoşluk.

eşker, eşkere : âşikâr, açık, meydanda.

eşmek : yürümek, yol almak, atı eşkin sürmek.

evgâr (f) : davar sırtındaki yara; kötürüm, yatalak, yaralı.

evliyâ (a) : kerâmet sahibi olanlar, erenler, ermişler.

evren : büyük yılan, ejderha.
eyâ (f.a.) : ey, hey.
eyitmek : söylemek, demek, anlatmak; söyletmek.
eyle : öyle, o şekilde, o tarzda.
eylenmek : edinmek, (kendisi için) eylemek, yapmak.
eyü, eyi : iyi.
Eyyûb : İsrail oğullarından bir peygamber, sabrıyla tanınmıştır. Kur'an-ı Kerîm'de adı geçer.
ezel (a) : zamanın önsüzlüğü, başlangıcı olmayan zaman.

— F —

fahr (a) : iftihar, öğünme.
Fahr-ı âlem : Âlemin övüncü, Hz. Muhammed.
fak : tuzak.
fakı, fakîh (a) : İslâm hukuku âlimi.
fâl (a) : uğur, uğurlu ve hayırlı iş.
fâni (a) : ölümlü, geçici, fenâ bulan, yok olan.
fâriğ (a) : âzâde, vaz geçmiş, bir şeyden elini çekmiş.
fârik : fâriğ, vazgeçmiş.
farîza, farîda (a) : Allah'ın emri, farz, yapılması mutlaka gereken husus.
fâsık (a) : Allah'ın emrinden çıkan, kötülük yapan, günâh işleyen.
fâsid (a) : kötü, fena, yanlış, bozuk; fesad çıkaran, kavgacı, bir işi ve bir şeyi bozan.
fâş (a) **itmek** : açıklamak, meydana çıkarmak, gizli bir hususu açığa vurmak.
Fâtiha (a) : Kur'ân-ı Kerîm'in 1. sûresi; başlangıç, açış, giriş.
fâyız, fâiz (a) : feyiz veren, bereket ve bolluk veren.
fehm (f) : anlama, anlayış, kavrama.
felek (a) : gökyüzü.
fenâ (a) : yok olma, yokluk; maddî varlıktan benlikten vazgeçip Hakk'a ulaşma.
fenâ-ender-fenâ (a.f.) : yoklukta yok oluş.
ferâgat (a) : Vazgeçmek, ehemmiyet vermemek, bırakmak, el çekmek.
fereci (a) : genişliğe, ferahlığa mensup; bilginlerin ve şeyhlerin giydikleri önü açık, yakasız, geniş kollu, uzun pardesü.

Ferhâd (f) : Doğu edebiyatlarında bir aşk hikâyesinin kahramanı ve Şîrîn'in âşıkı olan genç.
ferik (a) : bölük, topluluk, cemaat.
ferişte, ferişteh (f) : melek.
ferş (a) : yeryüzü, zemin; döşeme, döşenme, yayma, yayılma; halı, kilim gibi döşeme.
ferrâş (a) : döşeyen, hizmetçi, döşeyip süpüren hizmetkâr.
fersang (f) : fersah, adım.
fesâd (a) : fenâ, kötü, arabozucu (fâsid anlamına sıfat); fenalık, kötülük, arabozuculuk.
fetvâ, fetvî (a) : dinî bir mes'ele hakkında müftü tarafından verilen hüküm veya karar (ve bunu ihtiva eden yazı).
feyz-i cûd (a) : cömertliğin bereketi, bolluğu.
fısk (a) : Hak yolundan çıkma, Allaha isyan etme; ahlâksızlık, kötülük.
fidî (a) : bağışlama, feda, uğruna verme.
fidî kılmak (a.t.) : Fedâ etmek, bağışlamak, uğruna vermek.
figan (f) : acıyla bağırma, inleme.
fikret (a) : düşünce, fikir.
fi'l-hâl (a) : bu anda, hemen, şimdi.
firak (a) : ayrılık, ayrılma.
Fir'avn : Mısır hükümdarlarına ilk çağlarda verilen ad, Firavun. Hususiyle Mûsa peygamber çağında yaşayan Allah'lık iddiasında olan ve onunla uğraşan Mısır hükümdârı.
Firdevs-i a'lâ (a) : Yüce cennet.
firkat, fürkat (a) : ayrılma, ayrılış.
Furkân (a) : İyi ile kötü, hak ile bâtıl, helâl ile haram arasındaki farkı gösteren (Kur'an-ı Kerim).
fuzûl, fudûl (a) : lüzumsuz, fazla şey veya söz.
fuzullık, fudullık (a.t.) : sıradan, töreden dışarı iş yapma, münâsebetsizlik, fodulluk.
fülân (a) : herhangi bir kişi, belirsiz şey, filân, falan.

— G —

Gaffâru'z-Zünûb (a) : Günahları afveden, bağışlayan, günahkârlara çok acıyan (Allah).
gaflet (a) : boş bulunma, dalgınlık.

gâh (f) : bâzan, arasıra.
galebe (a) : çokluk, kalabalık.
galtan (f) : kopup yuvarlanan, tekerlenen.
gammâz (a) : fitneci, kovucu, gözetleyip araştırıp kötülük söyleyen; göz ucuyla bakan, güzel gözlü.
ganî (a) : Hiç bir şeye ihtiyacı olmayan, tam mânasıyla zengin, müstağni, Allah'ın adlarından.
ganîmet (a) : beklenmeyen kazanç, fayda.
gâret (a) : çapulculuk, yağma.
gark olmak (a.t.) : batmak, bir şeyi boğulacak derecede bol bol elde etmek.
gassâl (a) : ölü yıkayıcı, ölü yıkayan.
gayet (a) : nihayet, uç, son.
gayr (a) : ayrı, başka.
gedâ (f) : yoksul, dilenci.
geh (f) : bâzan, arasıra.
gedilmek : bir yanından eksilmek, bütünlüğü azalmak, gedik açılmak.
genc (f) : hazine, defîne.
genc-hâne (f) : hazinenin bulunduğu yer.
genc-i nihân (f) : gizli hazine.
gencyaz : ilkbahar.
genc-ay : hilâl, yeni doğan ay.
genez : kolay, uygun, kolayca.
gensüz, gensüzin : isteği olmadan, istemeyerek, ister istemez.
ger (f) : eğer.
gerdân (f) : dönen, dönücü.
gerdûn (f) : kâinat, felek; (dönen, devr eden).
geşt (f) **itmek** : gezmek, dolaşmak.
gevde : gövde, beden, vücûdun göğüs ve karın kısmı.
gevher (f) : mücevher, inci; esas, öz.
-gıl, -gil : emir teklik 2. şahıs eki (günümüzde kullanılmıyor: anmagıl, eylegil).
gılman (a) : Cennettekilere hizmet eden güzel delikanlılar, genç uşaklar.
gıybet (a) : arkasından söyleme, çekiştirme, birisi yokken aleyhinde bulunma, dedikodu yapma.
gile : şikâyet.
gin, gen : geniş, bol.
gîrdâr (f) : amel, iş, fiil.
giriftâr (f) : tutulmuş, esir, düşkün, müptelâ.

girü : geri, tekrar, sonra.
giryân (f) : ağlayan, ağlayıcı.
göçgünci : Bir yerden bir yere göçen, göçebe, göçer.
gökçek : güzel.
gönenmek : nimete, refaha kavuşmak, faydalanmak, sevinmek, mesut olmak.
gönilmek, gönülmek (könülmek) : yönelmek, teveccüh etmek, yüzünü döndürmek.
gönlek : gömlek.
görklü : güzel, iyi, mübârek.
göymek (köymek) : parlamadan içten yanmak.
göyni, göynü : yanık.
göynük, köynük : yanık, yara. Acı, hicrân.
göyünmek, köyünmek : parlamadan içten yanmak.
gözgü : ayna.
gözsüz sebek : köstebek.
gufrân (a) : suçları örtmek, bağışlamak, yarlığamak.
gulgûle (a) : çığlık, gürültü, büyük uğultu, patırtı.
gûr (f) : mezar, kabir.
gûristan (f) : Kabristân, mezarlık.
gusl (a) : din gereğince yıkanma.
gussa (a) : tasa, üzüntü, sıkıntı, kaygu.
güft (f) : söz, lâkırdı.
güftâr (f) : söz, konuşma.
güher (f) : mücevher, kıymetli taş, inci.
gül-bang (f) : yüksek ses, bir ağızdan çıkan ses; bir ağızdan yüksek sesle okunan dua veya ilâhi.
gülistân (f) : gül bahçesi.
gülüşken : çok gülüşen, birkaç kişiyle birlikte çok gülen.
gülzâr (f) : gül bahçesi.
gümân (f) : şüphe, zan.
gümrâh (f) : yolunu kaybetmiş.
gün : güneş.
güzâf (f) : boş, asılsız söz.
güzer (f) **itmek** : geçmek.
güzin (f) : seçkin, seçilmiş, seçen.

— H —

ha (e) : hangi.
Habîb (a) : sevgili, sevilen, dost, (Allah'ın isimlerinden).

hâcât (a) : hacetler, dilekler, istekler.
Hâcerü'l- Esved (a) : Kara taş, Kâbe'nin duvarındaki mukaddes taş.
hâcet (a) : lüzum, gereklilik, ihtiyaç; dilek, istek.
hâcetgâh (a) : dilek yeri, ihtiyacın bildirildiği yer.
hadd (a) : şeriatçe verilen ceza.
hadîs (a) : Hz. Peygamber'in kutsî sözleri.
hâk (f) : toprak.
Hak, Hakk (a) : Allah.
hakk (a) : doğruluk, doğru, gerçek, hakikat.
ha dimedin : hemen, derhal, «ha» demeye vakit kalmadan.
hakk el-yakîn (a) : bularak inanmak, görüşün olur hâline gelmesiyle hakıkate, inanca ulaşmak (sofîlerce yakîn'in üçüncü mertebesi, irfan ehline âit inanıştır).
hâl (a) : durum, keyfiyet, sûret; derman, tâkat, mecal.
halâyık (a) : yaratıklar, yaratılmışlar, insanlar.
haldaş : aynı durumda olan, hal arkadaşı.
Hâlık (a) : yaratan, Allah.
Hâl u kâl (a) : her şeyde devamlı değişen vasıf, davranış, (hal) ve söz. Dervişlerde görülen keyfiyyet, sülûkta neş'e.
Halîl (a) : Sâdık, samimî dost. (Esmâ-i hüsnâdandır. Hz. Peygamber için de kullanılır.) Hz. İbrahim (a.s.)
hâlis (a) : karışık değil, sâf; temiz yürekli, özü sözü doğru.
halk (a) : yaratma; insanlar, yaratıklar, ahali.
halk etmek : yaratmak.
hallâc (a) : pamuk işiyle uğraşan, pamuk atan.
Hallâc-ı Mansûr : «ene'l-Hak» dediği için asılan ünlü sofi. Bk. Mansur.
halvet (a) : yalnızlık.
Hâmân : Hz. Mûsa zamanındaki Fir'avn'un veziri.
hamır, hamr (a) : şarap, içki.
hâmûş (f) : susan, susmuş, sessiz.
Hamza : Hz. Muhammed'in kuvvetiyle tanınmış ve Uhud Savaşında şehid olmuş amcasıdır.
handân (f) : gülen, güler, gülücü.
hânedan (f) : kökten asil ve büyük âile; soy sop, aile, ocak.
hânende (f) : okuyucu, şarkı okuyan.
hânümân (f) : ev bark, ocak.
hâr (f) : hakir, aşağı, hor, zelil, bayağı.
harâm (a) : dince yapılması yasak edilmiş sey, helâl olmayan

harâmî (a) : yol kesen, hırsız, oğru, (haram yiyen).
harcı : lâyık olduğu, lâyığı, uygunu, elverişlisi.
harekât (a) : hareketler (kımıldanmalar, yer değiştirmeler).
harîf (a) : kimse, adam; iş eri, san'at sahibi; san'at arkadaşı, meslektaş.
harîr (a) : ipek.
Hârut, Mârut : İki melek adı. Büyü ile uğraştıkları için kıyamete kadar kalmak üzere Babil'de bir kuyuya baş aşağı asılmışlardır.
Hâs (a) : husûsî, özel; ileri gelenler; tasavvufta varlığından geçip gerçeğe ulaşan.
hâs u âm : herkes, ileri gelenler ve halk.
hâs-ül hâs : en güzel, en hâs, hâssın hâssı; Tasavvufta maddî varlıktan tamamiyle kurtulup ilâhî varlığa erişen, gerçeğe tam ulaşan.
haslet (a) : iyi ve güzel huy, mizaç, tabiat.
hâss-ı havâs (a) : hasların hası, gerçeğe ulaşan, Allah varlığıyla var olan.
hâşâ (a) : aslâ, hiçbir vakit, katiyyen (tenzih ve inkâr eki). hâşâ lillâh, Allah için bu iş, bu şey olmaz; Allah göstermesin, aslâ.
haşr, haşir (a) : toplanma, kalabalık hâle gelme; ölülerin dirilip bir araya gelmesi, mahşer, kıyâmet.
haşr ü neşr, haşir-neşir (a) : kıyâmette ölülerin bir araya toplanması, sonra Cennet ve Cehenneme dağılması.
hatar (a) : tehlike.
hat, hatt (a) : çizgi, yol; yazı, satır.
Hattâb (a) : oduncu (Hz. Ömer'in lâkabı).
havâle (a) : görmeği önleyen, mâni, engel, hâil (tahta perde, duvar v.s.), bir işi, bir şeyi birine bırakma, bir şeyin, bir işin yapılmasını birine ısmarlama.
havâs (a) : ileri gelenler, muhterem ve yüksek kimseler.
havf (a) : korku, korkma.
havf u recâ (a) : korku ve dilek, korkma ve dileme, korku ve umut arasında bulunma.
havsala (a) : anlayış, akıl, zihin; tahammül.
Havvâ (a) : yaratılan ilk kadın, Hz. Âdem'in zevci.
havz (a) : Havuz, su biriktirmeğe mahsus üstü açık, etrafı duvarlı yer.
hay : haydi (hitap, nidâ).

hayrân (a) : şaşırmış, şaşkın.
hayvân (a) : canlı, yaratık, hayat taşıyan.
Hayy (a) : dâima diri olan, ölmek ihtimalinden uzak bulunan (Allah).
hazret (a) : büyüklere saygı için kullanılan ünvan.
hece (a) : ağızdan bir hareketle çıkan ses topluluğu, söz.
hece : mezartaşı.
helâl (a) : kullanılması şer'an câiz olan, haram olmayan; nikâhlı kadın.
hemân (f) : aynı şekilde, öylece; derhal.
hemîşe (f) : dâimâ, boyuna, hep, devamlı şekilde.
hemrâh (f) : yoldaş, aynı yolda giden, yol arkadaşı.
hemrâz (f) : sırdaş, sır arkadaşı.
her-dem (f) : dâima, her zaman.
hergiz (f) : aslâ.
hevâ (a) : heves, istek, arzu; nefse âit şeylere istek, düşkünlük.
hevâset : nefse uymak, kötülük, hevâ vü hevesine kapılma (a. hevesâtdan).
hevl (a) : korku.
hezâr, hezârân (f) : bin; binler, binlerce.
hezâr-destan (f) : bülbül.
hıkd (a) : kin tutma, öç almak için fırsat kollama.
hırman, hırmen (f) : harman.
Hızır : ebedî hayatın sembolü, Mûsa şeriatına bağlı bir peygamber veya eren. Âb-ı Hayatı içtiği için ölmezliğe ermiştir. Kullar sıkıştığı zaman yardıma yetişir.
hicâb (a) : örtü, perde, hâil; utanma, sıkılma.
hicrân (a) : ayrılık.
hidâyet (a) : doğru yolu, hak yolunu bulma.
hikmet (a) : bir işteki sebep, gizli yön.
hilâf (a) : yalan, zıd, karşı.
hil'at (a) : eskiden devlet büyüklerinin ihsan ettikleri süslü elbise, kaftan.
himmet (a) : çalışma, gayret etme, bir işe girişmek; mânevî bakımdan birinin bir işinin olması, bir dertten kurtulması için gönülden duâ; gönül etme.
Hitâm-ül-Mürselîn : Peygamberlerin sonuncusu, sonu. Hz. Muhammed.
ho (f) : hod.
hoca, hâce (f) : bilgin; ulu kimse, reis; tâcir, zengin.

hod (f) : kendi, esasen, zâti, zâten, bizzat.
hodbîn (f) : bencil, kendisini beğenen.
hon (f) : hân, sofra, yemek.
horlık : aşağılık, aşağı olmak.
horus (f) : horoz.
hû (a) : O, Tanrı adlarından.
hû (f) : huy.
hûb (f) : güzel.
hubbü'l-vatan (a) : vatan sevgisi (vatan sevgisi imândandır, mevzu hadisinden alınma).
Hudâ (f) : Allah.
hudâvendgâr (f) : efendi, sâhib, hükümdar; Mevlânâ Celâleddin.
hulk (a) : huy, tabiat.
hulle (a) : Cennet elbisesi, belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibaret elbise.
humâr (a) : içkiden sonraki sersemlik, başağrısı.
hûn (f) : kan.
hûrî, hûr (a) : Cennet kızı, güzel.
hurrem (f) : sevinçli, şen, neş'eli, güleryüzlü.
Husrev (f) : Husrev ve Şirin hikâyesinin erkek kahramanı, padişah oğlu olup Ferhad'ın sevgilisi Şirin'i sevmiştir.
hurd u hâm (f) : ufak - tefek.
hût (a) : balık.
hüccetlü (a) : reddedilmeyecek delilli, senetli, vesikalı.
hümâ (f) : uğuruna, saadet getirdiğine inanılan bir kuş, devlet kuşu. (Türkçe'de Umay kuşu).
hüsn (a) : güzellik.
hüsn-i cemâl (a) : yüz güzelliği.
hüşyâr (f) : aklı başında, akıllı fikirli.
hüve : O, Tanrı karşılığı.
(Hüve'l-evvel hüve'l-âhir... : O ilktir, O sondur.)
hüzn-i melâl (a) : usanmadan, iç sıkıntısından doğma hüzün, üzüntü.

— I —

-ıcağaz, -iceğez (-ıcağız, -iceğiz) : zarf-fiil eki (-ınca, -ince) göriceğez : görince.
-ıcak, -icek : zarf-fiil eki (-ınca, -ince; idicek : edince).

ıkrâr, ikrâr (a) : dil ile söyleme, inancını söz ile bildirme; tasdik, kabul.

ılan : yılan.

ılımak : ısınmak.

ılduz : yıldız.

ırağ : uzak, ırak.

ırılmak : ayrılmak, uzaklaşmak.

ırmak : ayırmak, uzaklaştırmak.

-ısar, iser : gelecek zaman eki (-acak, -ecek : geliser «gelecek», kılısar «kılacak»).

ısı, isi : sahib.

ısmarlamak : tevdî etmek, emânet etmek.

ıssı : sıcak; sıcaklık,, hararet.

ışıtmak : aydınlatmak, parıldatmak.

ışk (a) : aşk, candan sevme, sevgi.

ışmar : işâret.

— İ —

i : ey.

iblîs (a) : şeytan, hilekâr.

İbrahim Edhem : (öl. 777/8) İlk sûfilerden ve sahâbeye ulaşanlardandır. Belh şehzâdesi iken malını yağmaya vermiştir. Şam'da ölmüştür.

İbrahim (Halil) : beş büyük peygamberden biri, Hz. Muhammed'in büyük atası. Nemrud'un ateşe attığı peygamber.

içre : içinde.

İdris : terzilerin pîri sayılan bir peygamber, Şit'in oğlu.

igen : çok, fazla, ziyade, pek.

ihlâs (a) : doğruluk, temizlik, samimiyet, samimi dostluk; hâlis ve temiz sevgi.

ihsân (a) : iyilik etme, bağışlama.

ikâb (a) : azab, eziyet.

iklîm (a) : bölge, aynı hava şartlarını taşıyan yer, ülke.

ikrâr (a) : inkârın zıddı, söz verip teslim olmak, söylemek, inancını sözle bildirmek.

ilâhî (a) : Allah'a mensup.

iletmek, iltmek : götürmek, bir şeyi alıp birine veya bir yere götürmek.

iley : çevre, taraf, yan; ön, huzur.
ilkyaz : bahar, ilkbahar.
illâ (a) : mutlaka.
iltmek : iletmek, götürmek, ulaştırmak.
İlyâs : Tevrat'da adı geçen Elia peygamber. Hızır'la beraber Âb-ı hayata kavuşmuştur. Denizde sıkıntıya düşenlere yardım ettiğine inanılmıştır.
imâret (a) : bayındırlık, ma'mûr olma; yoksullara yiyecek dağıtılan hayırevi.
imdi : şimdi, o halde.
İmrân (a) : Mûsâ peygamberin babasının adı.
in (f) : bu.
in'am (a) : nimet verme, lûtuf ve ihsanda bulunma.
inâyet (a) : lûtuf, ihsan, iyilik, yardım.
İncil (a) : İsa peygambere inmiş olan kitap. Hıristiyanların kutsî kitabı.
incü (f) : inci.
indi : şimdi, imdi.
ins (a) : insan cinsi, insan.
intizâr (a) : bekleme.
ir : er, vaktinden evvel.
İ'râb (a) : arapçada kelimelerin sonlarının okunuş tarzı.
irgürmek : eriştirmek, ulaştırmak.
irmek : vasıl olmak, erişmek, ulaşmak, yetişmek.
irkilmek : birikmek, toplanmak.
irte : sabah, yarın sabah, bir gün, bir gece sonra,
irte gice : sabah akşam.
irte namazı : sabah namazı.
irürmek : eriştirmek, ulaştırmak, yetiştirmek.
İsâ (bin Meryem) : Beş büyük peygamberden biri ve hıristiyanlığın kurucusu.
isâr (a) : dökme, saçma, serpme; cömertlikle verme, ikram etme.
İsî (a) : İsâ Peygamber.
İsmâ'îl : İbrâhim Peygamber'in oğlu.
İsrâfil (a) : Dört yüce mertebeli melekten biri olup kıyametin kopacağını öttüreceği boru ile bildirecektir.
istemek : aramak, arayıp sormak, izini araştırmak; talep etmek, arzu etmek.
istigfâr (a) : Allah'tan suçları örtmesini dilemek, tövbe etmek.
iş : eş.
işik : eşik.

işret (a) : yiyip içme, içki ve sohbet âlemi.
itâb (a) : azarlama, paylama, darılma.
itikâd (a) : inanma, bağlama.
itteku (a) : sakınınız sözü.
ivaz (a) : karşılık, bedel.
iv : ev.
ivmek : acele etmek.
iy : ey.
iye, eye : sahip, mâlik, efendi.
izin izin : iz sürerek.
izlemek : takip etmek, izi sıra gitmek, ardından gitmek.
izz, izzet (a) : değer, kıymet; yücelik, üstünlük, ululuk, şeref.
izzet (a) : yücelik.

— K —

Kâ'be (a) : Mekke'de müslümanların kıblesi olan mukaddes mescid.

kâbin (f) : nikâh.
kabz (a) : alma; sıkıntıya, gönül darlığına düşme.
kaçan : ne vakit, ne zaman.
kadd (a) : boy.
kad-bâlâ, kadd-i bâlâ (f) : yüksek, uzun boy.
kadem (a) : ayak, adım, bir uzunluk ölçüsü; uğur, hayır ve bereket.

Kadîm (a) : zaman itibariyle eski olan, öncesi olmayan ezelî (Allahın güzel adlarından).

Kadir (a) : Kudret sahibi, kudretli (Allah).
Kadîr (a) : çok kudretli, tükenmez güç sâhibi (Allah).
kaf : eski yazımızda bir harf.
Kaf (a) : dünyayı çepeçevre kuşattığı söylenen efsânevî bir dağ. Cinlerin, şeytanların, devlerin bu dağın ardında yaşadığı, Simurgun yuvasının da bu dağın tepesinde olduğu söylenir. Tasavvufta insan bedeni yerine kullanılan bir semboldür.

kaftan kafa : baştan başa, bir uçtan öbür uca kadar.
kâfir (a) : Allah'ı tanımayan, inanmayan, buyruklarını inkâr eden, örten.

kâhil (a) : tenbel, hareketsiz, gayretsiz.

kahır, kahr (a) : üzüntü duyma, çok kederlenme; zorlama.
kaht, kahıt (a) : kıtlık, kuraklık.
kaim, kayim (a) : devamlı, sebatkâr, dâimî bulunan, sebat eden, sağlam.
kakımak : kızmak, öfkelenmek, hiddetlenmek.
kâl (a) : söz.
kallâş (a) : hilekâr, düzenci, dönek, kalleş.
kalmaç : geveze, hilekâr. bk. kolmaş.
Kâlû belâ (belî) (a) : «Evet dediler» Ruhlar yaratıldığı zaman Âdem oğullarına «Ben Rabbiniz değil miyim» ilâhî nidâsı geldikten sonra mü'minlerin verdiği cevap.
kâl u kîyl (a) : dedikodu.
kamet (a) : boy, boybos.
kâmî (f) : muradına ermiş.
kâmil (a) : olgun, noksansız, yaşını başını almış; tecrübeli, âlim kimse.
kamu : bütün, hep.
kân (f) : mâden, maden ocağı, kaynak, cevher.
kanca : nereye.
kancaru : nereye, ne tarafa.
kanda : nerede.
kandan : nereden.
kangı : hangi.
kanı : hani, nerede.
kankı : hangi.
kankısı : hangisi.
kapmak : maddî varlıklardan uzaklaştırmak, kendisine çekmek.
ka'r, ka'ra (a) : dip, çukur.
kâr itmek : te'sir etmek.
karanu : karanlık.
karanulık : karanlık.
karavaş : câriye, hizmetçi kız.
kargu : kargı, mızrak.
karımak : ihtiyarlamak, yaşlanmak, kocalmak, kocamak.
kâr-ü-bâr (f) : iş güç.
Karun : Mûsâ Peygamberin teyzesinin oğlu olduğu söylenen zenginliğiyle tanınmış bir kimse.
kasd (a) : niyet, maksad; girişme, kalkışma (dövme, yaralama, öldürme gibi işlere).
kasd-ı ummân (a) : ummânı isteme, ummâna teveccüh.

kasır (a) : kısa.
kat : yan, huzur, nezd.
katı : çok, gayet, pek, iyice, fazla; sert, ağır.
katre (a) : damla.
katre-i bârân (a.f.) : yağmur damlası.
kavî (a) : kuvvetli, sağlam, berk, pek.
kavl (a) : söz.
kavl itmek (a.t.) : sözleşmek.
kavum : kavim.
kayu, kayı : kaygı, endişe, tasa.
kayd (a) : endişe, telâş, gaile.
kaygu : korku, endişe, tasa, üzüntü.
kayıd yimek : üstüne düşmek, ilgilenmek, mukayyed olmak.
kayıkmak : meyletmek, temâyül göstermek, geri dönmek.
kayırmak, kayurmak : düşünmek, bir şeyden kuşkuya düşmek, bir şey kurmak, endişelenmek, kaygılanmak; mukayyed olmak, bir şeye sarılmak, bir işin üstüne düşmek, ilgilenmek, gözetmek.
kaykımak, kayhımak : meyletmek, değer vermek.
kayim, kâim (a) : ayakta, devamlı, sâbit, sağlam.
Kayyûm (a) : ezelden ebede kadar duran, dâimi olan, bâki ve kâim olan (Allah).
keferet : yapılan günaha karşı ceza olmak üzere verilen sadaka, tutulan oruç, günahtan arınma, (kefâret'ten).
keffe (a) : terâzi gözü, kefe.
kelecî : söz, mânalı söz.
kem (f) : az, eksik, noksan; fena, kötü.
kemîne (f) : hakir, zavallı, âciz, değersiz, noksan.
kemter (f) : değersiz, değeri az, daha aşağı; eksik, noksan, itibarsız.
Ken'an (a) : Filistin, Yakub Peygamber'in doğduğu yer.
kendüzi, kend'özi : kendisi.
kendüzüm, kend'özüm : kendim.
kerâmet (a) : velîlerin gerektiği zaman yaptıkları, gösterdikleri olağanüstü işler, şeyler; lûtuf ve ikramda bulunma, kerem, bağış, ikram, ağırlama.
kerem (a) : cömertlik, lûtuf ve ihsanda bulunma, el açıklığı.
Kerîm (a) : Kerem sahibi, cömert; ulu büyük (Allah).
kesb (a) : çalışıp kazanma, elde etme, edinme.

kevn (a) : var olma, varlık.
kevn ü mekân : kâinât.

Kevser (a) : Cennette bir ırmak (göl ve havuz olduğunu söyleyenler de vardır); maddî ve mânevi çokluk bolluk, hayır, bereket.

key : iyi, iyice, hakkıyla, çok iyi şekilde, çok, pek, adam akıllı.

Keyvân (f) : Zühâl yıldızı.

kezek, kezik : nöbet, sıra.

kıble-i cân (a.f.) : can kıblesi.

kığırmak : çağırmak, dâvet etmek, okumak, seslenmek, haykırmak.

kil, kıyl (a) : söz.

kıyl-ü-kal (a) : dedikodu, kuru lâf.

kılınmak : meydana gelmek, olmak.

kıvanmak : sevinmek, memnûn olmak.

kızlık : kıtlık, pahalılık.

kızmak : öfkelenmek, hiddetlenmek; ateşlenmek, hararetlenmek, ısınmak.

kibr, kibir (a) : büyüklenmek, kendisini büyük görmek, büyüklük taslamak.

kiçi : küçük.

kimesne : kimse.

kimsene : kimse.

kîne (f) : kin, düşmanlık, buğz.

Kirâmen kâtibîn (a) : Herkesin yaptıklarını yazan melekler, 82. Sûre 10 — 12. âyetlerde «şüphe yok ki size koruyucular memur edilmiştir. Elbette büyüktür onlar, yazarlar; bilirler ne yaparsanız» diye geçer.

kisvet (a) : elbise, kisve.

komak : bırakmak, vazgeçmek, terk etmek.

koca : ihtiyar.

kocalmak : ihtiyarlamak.

koduk : eşek yavrusu, sıpa.

kolmaş, kulmaş : geveze, saçma sapan ve asılsız sözler söyleyen, herzegû, herzevekil; aldatıcı, hilekâr, sahtekâr.

kopmak : haşr olmak, meydana çıkmak.

kopuz : eski bir Türk sazı.

kovucı : söz götürüp getiren, insanların aybını gözetleyip söyleyen, gammaz, münafık, dedikoducu.

könülmek, gönülmek : yönelmek, teveccüh etmek, yüzünü döndürmek.

köymek : için için yanmak.

köynük, göynük : yanık, yara.

köynüklü : gönül yakıcı, acıklı, yanık, tesirli.

köyündürmek : yakmak, yandırmak.

köz : kor olmuş ateş.

kuçmak : kucaklamak, sarılmak, derâğuş etmek.

Kuds (a) : mukaddes şehirlerden Kudüs.

kulavuz : yol gösteren.

Kul hüvallâh (a) : De ki o Allah (birdir) İhlâs Sûresi 112. Sûre, 1. âyet).

kullanmak : kul sahibi olmak.

kulûb (a) : kalpler.

kusûr (a) : kasrlar, köşkler.

kuşanmak : kemer bağlamak.

kutsuz : uğursuz, meş'ûm.

küffâr (a) : kâfirler, Allah'ı ve din hükümlerini inkâr edenler.

küfr, küfür (a) : Allah'a, dinî hükümlere inanmama, Cenâbı Hakka ortak koşma, kâfirlik.

küfr-i nihân (a) : gizli küfür, gizli kâfirlik.

«Küfüven ahad» : İhlâs Sûresi'nin 4. âyeti olan «ve lem yekün lehu küfüven ahad»e işaret eder. Hiç bir şey O'nun dengi değildir).

küll (a) : hep, bütün, çok.

küllî (a) : bütün, tam, umûmî; hepsi, tamamı; tamamiyle, bütünüyle, tamamen.

külüng (f) : taşçı kazması.

kün : Allah'ın olmasını istediği şey ve iş için iradesini ifade eden arapçada «Ol» emri. Tasavvufta bu kelimenin «akl-ı küll» ve «nefs-i küll»ü işaret ettiği kabul edilir.

künc (f) : köşe, bucak.

kün feyekün (a) : Allah herhangi bir şeyin olmasını irade ederse ona ancak «ol» der, o da olur. (Bakara Sûresi, II. âyet 117).

kürsî (a) : Arş'ın altında bir düzlükte olan, levh-i mahfûzun bulunduğu yer.

küt : kötürüm, eli ayağı tutmaz.

— L —

lâ-cerem (a) : şüphesiz, elbette.
lahza (a) : kısa bir zaman, göz ucuyla bir kere bakıncaya kadar geçen zaman.
Lâ ilâhe ill'allâh (a) : Allah'tan başka (tapılacak) ilâh yoktur.
la'în (a) : lânetlenmiş, rahmetten sürülüp uzaklaştırılmış.
lâl (f) : dilsiz.
lâmekân (a) : mekân ihtiyacı olmayan mekân dışında olan (Allah).
lâ şerîke (a) : Ortağı yok (Allah).
lâ-taknatû (a) : «umut kesmeyin» sözü (Kur'ân-ı Kerîm 39. sûre, 53. âyet).
-layın, -leyin : gibi (deryalayın: derya gibi, bencileyin: benim gibi).
ledün (a) : Allah yanı.
ilm-i ledün : Allah'ın sırlarına âit mânevi bilgi, gayb ilmi.
len terânî (a) : «beni hiç göremezsin» Ârâf Sûresi, 143. âyet.
leşker (f) : asker.
levh ü kalem (a) : levh : üstü düz şey, levha demektir. Burûc Sûresinin 21 - 22. âyetlerinde «Ey Muhammed! Doğrusu sana vahy edilen bu kitab levh-i mahfûz (=korunmuş levha) da sâbit şanlı bir Kur'an'dır» diye geçer. Kalem; Bu levhaya olacakları yazacak olan ilâhi kalemdir ki, Kalem Sûresi'nin ilk âyetinde geçer. Mutasavvıflara göre levh Allah'ın bilgisi, kalem de onu görünür hale getiren Allah'ın irâdesidir.
Levlâk (a) : «Habibim! sen olmayaydın ben eflâki yaratmazdım» meâlindeki bir hadis-i kudsîye işarettir.
levn (a) : renk, boya.
Leylî : «Leylâ vü Mecnûn» hikâyesinin kadın kahramanı.
Lokmân : Eyyûb Peygamber'in kızkardeşinin, yahut teyzesinin oğlu veya habeşi bir köle olduğu söylenen Peygamber veya eren.

— M —

ma'den-i sıdk u safâ (a) : doğruluk, arılık madeni.
mağbûn (a) : aldanmış, şaşkın.
mağrib (a) : batı.

mağrûr (a) : gururlu, kendisini büyük gören ve göstermeye çalışan, kendisini beğenmiş.

mâh (f) : ay.

mâh-ı tâbân (f) : parlak ay.

mahfil (a) : toplantı yeri, oturulan görüşülen yer.

mahlûkat (a) : yaratıklar, yaratılmışlar.

mahmûr (a) : sarhoşluğun verdiği sersemlik, ağırlık içinde olan; sarhoş.

mahsûlât (a) : elde edilen, husûle getirilen şeyler.

mahsûsât (a) : hisle (beş duygudan biriyle) duyulan, anlaşılan şeyler.

mahşer (a) : kıyamette ölülerin dirilip toplanması ve toplanacakları yer.

makam (a) : durulacak yer, durak; ulaşılan maddî, mânevî derece, rütbe, memuriyet, mevki.

makber (a) : mezar, mezarlık.

makbere (a) : kabir, mezâr, medfen; kabristan, mezarlık.

maksûd (a) : istenen, dilenen, kasd edilen şey, adam veya iş.

maksûrât (a) : kısılmış, kısaltılmış, kesilmiş şeyler, maksûreler.

ma'kûlât (a) : Aklın idrâk ettiği hususlar, akılla bulunacak, anlaşılacak şeyler.

Mâlik : Cehennem'in kapıcısı ve zebanilerin başı olan azap meleği.

mancınık (a) : eski savaşlarda büyük taşlar atan büyük sapan.

mâ'nî (a) : mânâ, anlam.

Mansûr (öl. 922) : Hüseyin b. Mansûr el-Hallâc el-Beyzavî. IX - X. yüzyıllarda yetişen büyük ve coşkun sofîlerdendir. Hallâc-ı Mansûr diye anılır. «Ene'l-Hak, ben Hakkım» sözü şeriat'a aykırı bulunmuş ve Bağdad'da asılarak öldürülmüştür. «Kitabu't-Tevâsin» adlı kitabı vardır.

mâr (f) : yılan.

ma'rifet (a) : bilme, tanıma, anlama, biliş.

Mârut (a) : Hârut ile birlikte sihir yaptıkları için kıyamete kadar Babil'de bir kuyuda baş aşağı asılmış olan melek.

maslahat (a) : iş, husus.

maşrık (a) : doğu.

ma'şûk (a) : sevgili, sevilen.

ma'şûka (a) : sevgili, sevilen (kadın).

mât : saf dışı olmuş, yenik, yenilmiş, mağlûp (satranç oyununda).

ma'zûl (a) : azledilmiş, uzaklaştırılmış, uzaklaşmış.
ma'zûr (a) : özürlü, mâzereti olan.
meâb (a) : dönülecek, sığınılacak yer.
mecâl (a) : güç, kuvvet, derman.
Mecnûn (a) : «Leylâ ve Mecnûn» hikâyesinin erkek kahramanı. Amiroğullarından Kays adlı bir arap delikanlısının Leylâ adlı bir kıza âşık olduktan sonra aldığı sıfat. Deli.
meded (a) : yardım, imdad.
medrese (a) : eskiden ders okutulan yer.
mekir, mekr (a) : hile.
mekkâr (a) : hilekâr, düzenbaz.
mekr eylemek (a.t.) : hile yapmak, düzen kurmak.
melâik, melâike (a) : melekler.
melâlet (a) : sıkıntı, gam.
melâmet (a) : kınama, ayıplama, azarlama; Sofilerin, gerçeğe, ancak aşk ve cezbeyle ulaşılacağını söyleyen, kendilerini herkesten aşağı gören, halka faydalı olmanın, benlikten geçmenin gerçek yolunun sermayesi olduğunu kabul eden melâmîlerin yolları.
melekût (a) : ruhların ve meleklerin âlemi.
melik (a) : pâdişah, hükümdâr, hakan.
melûl (a) : elemli, tasalı, üzüntülü, mahzun.
men aleyha fân : yeryüzünde ne varsa geçicidir, ancak yücelik ve kerem sâhibi Rabbinin zâtı kalıcıdır. (55. sûre, 26 — 27. âyet).
men arefe nefsihi (a) : nefsini bilen Rabbini bilir (kelâm-ı kibâr).
menâre (a) : minâre.
menî (f) : benlik.
menkur (a) : boynuzdan yapılmış boru.
mennân (a) : ihsan sahibi, dilemeden veren (Allah'ın adlarından).
mensûh (a) : nesh olunmuş, ibtal edilmiş, kaldırılmış, hükümsüz (geçersiz) bırakılmış.
menşûr (a) : yayılmış, açılmış, neşr olunmuş, yayımlanmış; fermân.
menzil (a) : konak, konulacak yer.
mercâne (a) : mercan tanesi.
merci' (a) rücû' edilecek, dönülecek yer.
merdûd (a) : reddedilmiş, kovulmuş, sürülmüş.
merğ-zâr (f) : çayırlık, çimenlik, yeşillik, sulak yer.

Meryem (a) : Hz. İsa'nın annesi.
mesel (a) : örnek, benzer.
mesel (a) **bağlamak** : örnek vermek, misâl getirmek, benzerini söylemek sûretiyle mânâyı açıklamak.
mestân (f) : sarhoşlar.
mest-âne (f) : sarhoşca, sarhoşcasına.
mestûr (a) : örtülü, kapalı, örtülmüş.
meşâyıh (a) : şeyhler.
metâ' (a) mal, eşya, sermâye.
mevc (a) : dalga.
mevc-i acâyib (a) : tuhaf, garib dalga.
mevc (a) **urmak** : dalgalanmak.
mevcûdât (a) : mahlûklar, var olan şeyler, varlıklar.
mevlânâ (a) : efendimiz, bilginler için, bilhassa Celâleddin Rûmî için kullanılan saygı unvanı.
mevzûn (a) : ölçülü, tartılmış, vezinli.
meyl (a) : gönül akışı, gönül eğilmesi; istek, sevgi.
meyl-i fenâ (a) : fâni olan, geçici olan âleme meyl etme, gönül bağlama.
mezâd (a) : arttırma ile yapılan satış.
mezîd (a) : artmış, ziyâde.
mihmân (a) : konuk, misâfir.
mihr (f) : muhabbet, sevgi, aşk.
mihrâb (a) : câmilerde imamın namaz kıldırdığı ön duvardaki oyuk yer.
Mikâil : mertebesi çok yüce olan dört melekten rızıkları dağıtan.
milk (a) : elde bulunan, tasarruf edilen şey, mal, mülk; ülke.
milket (a) : memleket, ülke.
millet (a) : din, mezhep; aynı dinde olan topluluk.
minber (a) : câmilerde imamın hutbe okuduğu merdivenli yer.
min ledün (a) : gaybdan, gizli olan şeyden (Allah'ın sırlarını öğreten ilimden).
Mi'râc (a) : Hz. Muhammed'in göğe ağıp Allah'ın hitabına maz har oluşu. Merdiven.
mirrîh (a) : merîh yıldızı.
mirvârı : inci (f. mirvârîd'den).
miskâl (a) : yirmi dört kıratlık (bir buçuk dirhemlik) bir ağırlık ölçüsü.
miskin (a) : hiç bir şeye mâlik olmayan, yoksul; halsiz, hareketsiz; âciz, zavallı.

miskinlik : mânevî yokluk, benlikten geçmek.
misil, misl (a) : benzer, eş.
mismil (f) Bismil'den) : temiz, pâk, arı; besmeleyle kesilmiş, helâl ve temiz hayvan eti.
mişe : meşe, meşelik, orman (f. bîşe).
mîzân (a) : terâzi, ölçü; Mahşerde insanların iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı terâzi.
muallak (a) : bir yere konmadan, dayanmadan havada (boşlukta) duran, asılmış.
muhakkık (a) : tahkik eden, gerçeği araştıran.
muhâl (a) : imkânsız, olamaz, olmayacak, mümkün olmayan.
muhib (a) : seven, sevgi besleyen, dost.
mûhit-i a'zam (a) : dünya yuvarlığını çeviren büyük deniz, okyanus.
muhkem (a) : sıkı, sağlam, kuvvetli, berk, tahkim edilmiş, sağlamlaştırılmış.
muhlis (a) : ihlâs sahibi, özü-sözü doğru, riyasız, dürüst.
mukarreb (a) : yaklaştırılmış, yakınlaştırılmış, Allah'a yakın.
mukarrer (a) : kararlaşmış, kararlaştırılmıs.
mûnis (a) : alışmış, alışık, dost; alışılmış, alışılan.
murdar (f) : kirli, pis, mundar, şer'î hükümlere göre kesilmemiş hayvan.
Murtazâ (a) : Hz. Ali'nin lâkabı (beğenilmiş, seçilmiş, seçkin).
Mûsî, Musa : Beş büyük peygamberden biri. Musevî'liğin kurucusu olup İsrâil oğullarını Mısır'dan çıkarmış, esaretten kurtarmıştır. Kendisine Tevrat gönderilmiştir. Tur Dağı'nda Allah'ın lûtfuna mazhar olmuş, onunla konuşmuş (Kelîm-ullah) ve kavmine «evâmir-i aşere» (on emir) adı altında ahlâk esas ve kaidelerini bildirmiştir.
Mushaf (a) : Kur'an-ı Kerim (sahife haline getirilmiş, kitap).
Mustafa (a) : ıstıfa edilmiş, seçilmiş, seçkin (Hz. Muhammed).
muştulamak, muştılamak : müjdelemek.
muştuluk : müjde.
mutî (a) : itaat eden, boyun eğen, itâatkâr, bağlı, uysal.
mutlak (a) : kayıtsız, şartsız; yalnız, tek.
mübâriz (a) : münakaşaya kalkışan, döğüşen, kavgaya girişen.
mücâhede (a) : çalışıp çabalama, uğraşma, savaşma; nefsi yenmeğe çalışmak üzere ibadetle meşgul olma.
mücâhede çekmek : nefsi yenmek için ibâdet etmek.

mücerred (a) : yalnız, tek, her şeyden ayrılmış, Hak'tan gayrıdan ayrılıp kurtulmuş.
mücrim (a) : suçlu, cürüm işlemiş.
müctebâ (a) : seçilmiş, seçkin (Hz. Muhammed).
müdâm (a) : devamlı, sürekli.
müdbir (a) : talihsiz, düşkün, idbâra uğramış.
müdebbir (a) : tedbir alan, işin sonunu düşünüp ona göre hareket eden, tedbirli.
müderris (a) : ders okutan, ders veren, hoca.
müfsid (a) : bozan, bir işi bozan, fesatçı, bozguncu.
müfti (a) : fetvâ veren, dinî mes'elelerde nasıl hüküm verileceğine dâir yazılı ve imzalı kâğıt veren şahıs.
mülk (a) : elde bulunan, tasarruf olunan şeyler; ülke, memleket.
mülket, milket (a) : ülke.
mümeyyiz (a) : ayıran, ayırıcı, seçen, fark eden.
mü'min (a) : imân etmiş, islâm dinine inanmış, müslüman, imanlı.
münâcât (a) : Allah'a yalvarma, duâ.
münâfık (a) : görünüşte iman sahibi, içten kâfir olan; iki yüzlü nifak çıkaran.
müneccim (a) : yıldızların hareket ve durumundan hüküm çıkaran, yıldız bilgini (astrolog).
münevver (a) : nurlu, ışıklı, aydın, aydınlık, aydınlatılmış, nurlandırılmış.
münezzeh (a) : temiz, arı; noksanlardan uzak, tenzih edilmiş.
münferid (a) : tek, yalnız, kendi başına, ayrı.
mün'im (a) : nimet veren, yedirip içiren.
Münker - Nekir (a) : Kabirde soru soran iki melek.
münkir (a) : inkâr eden, kabul etmeyen; inanmayan, dinsiz.
mürebbi (a) : terbiye eden, yetiştiren.
mürid (a) : bir şeyhe bağlı kişi, derviş.
mürsel (a) : gönderilmiş, yollanmış; peygamber, resûl.
mürşid (a) : doğru yolu gösteren, irşad eden kılavuz, şeyh tarikat piri.
mürted (a) : İslâm dininden dönen.
mürvet, mürüvvet (a) : adamlık, insâniyet; erlik, mertlik, yiğitlik; iyilik severlik, cömertlik.
müselsel (a) : ardı ardına giden, silsileli, zincirleme.
müstakîm (a) : doğru, düz.
müsülman, müselman (f) : müslüman, İslâm dininden olanlar.

müşâhede (a) : görme, görüşme, şahid olma; tasavvufta ilâhî âlemi görme.
müşk (f) : misk.
müşrik (a) : Allah'a ortak (şirk) koşan.
müştak (a) : özleyen, özleyici, göreceği gelen, görmeğe can atan.
müzd (f) : sevap, ecir; karşılık, mükâfat.

— N —

nâdân (f) : bilmeyen, câhil; kaba, anlayışsız.
nahcîr (f) : av.
nâgâh (f) : ansızın, birdenbire; zamansız.
Nahnu kasemna : biz taksim ettik (Zuhruf Sûresi, 43, 32. âyet).
nâ-kâm (f) : muradına, maksadına erişmemiş.
nâkıs (a) : noksan olan, eksik olan, tam olmayan.
naks (a) : noksanlık, eksiklik.
nakş (a) : süs, bezek, ziynet; süslü şekil, resim, sûret.
nâkûs (a) : kiliselerde çalınan çan.
na'lin : ayakkabı, nalın (a. na'leyn'den).
nâlân (f) : inleyen, inleyici, feryad eden.
nâle (f) : inleme, inilti, feryad.
nâliş (f) : feryad ediş, ağlayıp, inleyiş, inleme.
nâm (f) : ad, isim; ün, şöhret.
nâmî (a) : yerden biten, yetişen, büyüyen; bitki, nebat.
nân (f) : ekmek.
nâr (a) : ateş, od.
nâ-reste (f) : ergenlik çağına gelmemiş, çocuk.
nas (a) : kat'î, açık delil, hüccet, bürhan; delil olarak gösterilen Kur'ân'ın mânâca sarih, kat'î âyetleri.
nasûh (a) : bozulması imkânsız tövbe. Bozmamak üzere tövbe etme; böyle tövbe eden bir kimse.
nâşi : mezhepten dışarı olan engel.
nazar (a) : bakma, itibar etme.
nazar-gâh : bakılan yer, seyredilecek yer.
nazar urmak (a.t.) : bakmak.
nâzük (f) : ince, nârin, nazik.
nebî (a) : peygamber.
neci : kim.
necm (a) : yıldız.

nefha (a) : üfürme, üfürük, nefes.
nehy (a) : yasak etme, yasak.
Nekir : mezarda sorguya çekecek olan iki melekten birinin adı.
nem (f) : ıslaklık, rütubet. bk. emr ü nem.
nem : neyim.
nemdür : neyimdir.
Nemrûd : İbrahim Peygamber zamanındaki Keldâvî hükümdarı, Hz. İbrahimi putlara tapmadığı için ateşe attırmıştır. Babil'in kurucusudur.
nerdüvan : merdiven (f. nerdbân'dan).
neşr (a) : kıyamette bütün insanların tekrar dirilmesi (haşr ü neşr), yayılma, dağılma.
neşter (f) : hekim bıçağı (nîşder'den).
nevâle (a) : yiyecek, rızk; bağış, bahşiş.
nevbet (a) : nöbet, sıra, devir, sırayla yapılan hizmet, fırsat.
nevbet (f) : padişah ve vezirlerin sarayı önünde günün muayyen vakitlerinde çalınan mızıka, bando (mehter).
nevkâr (f) : yeni işe başlamış, acemi.
neysân (f) : ney gibi, kamış gibi.
ney-şeker (f) : şeker kamışı.
nice : nasıl, ne sûretle.
niçe : ne kadar, çok.
niçe bir : ne zamana kadar.
nidâ (a) : çağırma, seslenme, ünleme; ün.
nigâr (f) : sevgili, güzel, resim (nakş).
nihân (f) : gizli, saklı.
nikab (f) : yüz örtüsü, peçe.
ni'met (a) : iyilik, lütuf, bağış; azık, yiyecek - içecek.
nisâr (a) : döküp saçma, düğünlerde saçılan para.
nisyân (a) : unutma.
nişe : nasıl, neden, niçin.
nite : nasıl, ne halde.
niteki, nitekim : nasıl ki.
nitelik (f) : mahiyet, keyfiyet, ne olduğu, nelik.
niteliksüz : keyfiyetsiz, mahiyetsiz, ne olduğu belli olmayan.
niyâz (f) : yalvarma, yakarma; dua, rica.
nöker : hizmetçi, hizmetkâr.
Nuh (a) : Nuh Peygamber, Tufan'dan korunmak için bir gemi yapmış ve bütün canlılardan birer çift almıştır. Kûr'ân-ı Kerim'de adı geçer. İlk peygamberlerdendir.

nukl (a) : meze, çerez.
nûş (f) : tatlı, bal.
nûş itmek (f.t.) : içmek.
Nûşin-revân : eski İran'ın adâlet timsali bir hükümdarı, Hürmüz'ün babası, Husrev'in dedesi.
nüvaht (f) : okşama.
nüvaht etmek : çalmak (saz).
nüzûl (a) : inme.

— O —

obrılmak : devrilmek, çökmek, sarsılmak.
od : ateş.
od urmak : ateş vermek, ateşlemek.
oğrı, oğru : hırsız.
okımak : okumak; çağırmak, davet etmek.
ol : o.
oldem : o an, o zaman.
onarmak : tamir etmek, düzene sokmak, iyileştirmek, ıslâh etmek.
onmak : şifâ bulmak, iyileşmek, salâh bulmak, düzene girmek; geleceğinden emin sıhhatli ve refahlı bir hâle erişmek.
Osman : Hz. Muhammed'in damadı olup III. halifedir.

— Ö —

öd ağacı : yanınca güzel koku veren bir cins ağaç.
ög : akıl, hâtır, zihin.
ögin dirmek : aklını başına toplamak, kendine gelmek.
öglenmek : kendine gelmek, aklını başına toplamak.
ögür : eş, arkadaş.
öğüt almak : verilen nasihati tutmak, nasihat kabul etmek.
öğütlemek : nasihat vermek.
öküş : çok fazla, ziyâde.
Ömer : II. Halife Hz. Ömer. Lâkabı Fârûk ve İbni Hattâb'dır.
öndin : önce, evvel, ilkin, önceden, önden.
önürsüz : önceliksiz, evveli olmayan.
ötmek : geçmek.

öykünmek : taklit etmek, taklide çalışmak.
özge : başka, ayrı.

— P —

pâdişâ (f) : pâdişah.
palâs (f) : eski kilim, keçe; aba, çul, eski ve değersiz kumaştan yapılmış elbise.
palheng (f) : dizgin, yular; kemend.
panbuk : pamuk.
pâre (f) : parça.
pâs (f) : gam, keder, iç sıkıntısı, üzüntü.
pas olmak : paslanmak; kederli, üzüntülü olmak.
pâyân (f) : son, nihâyet, bitim, uç, kenar.
pây-mâl (f) : ayaklar altında kalmış, çiğnenmiş.
perâkende (f) : dağınık, darmadağın.
perrân (f) : uçan, uçucu.
pervâne (f) : geceleri ışık etrafında dönen küçük kelebek.
pervâz (f) : uçma, havaya ağma, uçuş.
pes (f) : o halde, öyle ise.
peşe, beşe : baş, reis, emir, paşa, başkan, ulu kimse.
peşimân (f) : pişman, nâdim.
peymâne (f) : kadeh, şarap kadehi.
pilân : çul, bez, çaput (f. palâs'tan).
pinhân (f) : gizli, saklı.
pîr (f) : ihtiyar, yaşlı; bir meslek veya san'atın kurucusu, öncüsü, başı.
pîşe (f) : san'at, iş, meslek.
pîş-kadem (f.a.) : önde giden, kendisine uyulan.
pîş-rev (f) : önden giden, öncü, önder.
piyâle (f) : kadeh, şarap kadehi.
pul (f) : para.
pusaruk : sis, duman.
pür (f) : dolu, çok.
pür-sûz (f) : çok yanma, çok yanış; çok yanan, çok yanık.

— R —

Rabb-ül-enâm (a) : bütün yaratıkları yetiştirip besleyen Allah.
ra'd (a) : gök gürültüsü, gök gürlemesi.

Rahîm (a) : acıyan, merhamet eden, esirgeyen, koruyan, âhirette mü'min kullarına rahmet eden (Allah).

Rahman (a) : çok acıyan, esirgeyen, herkese merhamet eden (Allah).

rahmet (a) : acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama; (t.) yağmur.

raht (f) : at takımı, yol levâzımı; mal-mülk, eşya.

râst (f) : doğru.

râygân, râyegân (f) : pek çok, pek bol; ucuz, bedava.

râz (f) : sır, gizli şey, gizlenen şey.

râz-daş (f) : sırdaş, sır saklayan.

rebâb (a) : bir çeşit kemançe.

recâ (a) : umma, ümit; dilek, dileme.

refîk (a) : arkadaş.

reh-bîn (f) : yol gören.

renc (f) : zahmet, eziyet.

resm (a) : âdet, usul, töre; tavır, davranış.

resûl (a) : elçi, peygamber, kendisine kitap gönderilen şeri'at sâhibi peygamber.

revâ (f) : lâyık, câiz, yerinde, yakışır.

revân (f) : akan, giden; rûh, can.

revân olmak : akmak, geçmek, yürümek.

revzen (f) : pencere.

reyhan (f) : büyük yapraklı fesleğen çiçeği.

Rıdvân (a) : Cennet'in bekçisi, kapıcısı olan melek.

riyâ (a) : gösteriş, inanmadan yapılan şey; özü sözü bir olmama, iki yüzlülük; samimî olmayan münafıkça yapılan kulluk.

riyâzet (a) : nefsi alt etme, dünya lezzetinden ve rahatından sakınma, perhizle kanaatkâr yaşama.

Rûm : Anadolu.

rumûz (a) : mânâsı gizli sözler.

rûz (f) : gün.

Rûz-ı Kıyâmet (f.a.) : Kıyamet günü.

rûzî (f) : rızık, azık, nasip, kısmet.

rüchân (a) : üstün olma, üstün gelme, üstünlük.

rühbân (a) : râhibler; hıristiyan papazları.

rükû' (a) : eğilmek, namazda el parmaklarıyla dizleri tutarak vücudun belden yukarısını yere müvazî olarak eğilme.

rükû'ât (a) : rükû'lar, eğilmeler.

Rüstem : İran'ın mitolojik kahramanlarından. Zâl oğlu diye tanınır.

rûzgâr, rûzigâr (f) : zaman, devir, dünya.

— S —

sabak, sebak (a) : ders, meşk.
sac : altına ateş konarak, üzerinde ekmek pişen demir levha.
sa'd (a) : kutlu, uğurlu; kutluluk, uğur.
saddak (a) : gerçektir, doğrudur.
safâ (a) : saflık, arılık, temizlik; gönül şenliği, kedersizlik.
safâ-nazar : temiz bakış, feyiz veren bakış.
sâfî (a) : temiz, pak, arı.
sağınç : emel, arzu, istek, kazanç; mülâhaza, düşünce, zan.
sağınmak : düşünmek, mülâhaza etmek; sanmak.
sahâvet (a) : cömertlik.
sahha (a) : bir şey içen kimseye «âfiyet olsun» mânâsında söylenen söz.
sâhib-kabûl (a.f.) : kabul eden,. kabiliyetli, anlayışlı.
sâhib-kıran (a.f.) : uğurlu zamanda tahta çıkan hükümdar, her zaman başarı ve üstünlük kazanan hükümdar.
saîd (a) : uğurlu, kutlu, mübârek.
sâki (a) : su veya içecek bir şey veren, sunan kişi.
sâl (f) yıl, sene.
salâ (a) : çağırma, bir şey için bağırarak dâvet etme; namaza, yemeğe çağırma; minarede okunan salâvat.
salâ (a) virmek : minârede cenaze dolayısıyle veya Cuma ezanından önce okunan salât.
salaca : ölü taşınan, dört kollu düz tahta.
salât (a) : namaz.
salâtin (a) : sultanlar.
salavât (a) : Hz. Muhammed'e edilen duâlar (sallallahü aleyhi ve sellem, salavâtullahi aleyh veya aleyhi'selati ve's selâm) gibi.
salık : doğru yolu gösterme, haber verme, târif etme.
Saltuk (Sarı Saltuk Baba) : XIII. yüzyılda yaşamış bir eren, Mahmud Hayranî mensuplarından ve alp erenlerdendir.
sâlûs (f) : hilekâr, düzenci, riyâkâr.
saluslanmak : hilekârlık, düzencilik, gösteriş yapmak, riyâkârlık.
sâlûsluk : hilekârlık, düzencilik.
Samed (a) : Son derecede yüksek ve dâimi olan (Allah) Esmâ-i hüsnâdandır.
sanem (a) : put, sevgili, güzel.
sanu, sanı : fikir, düşünce; istek; zan, tasavvur.

sataşmak : bir şeyle karşılaşmak, bir şeye uğramak.
satu bâzâr : alışveriş, satış, pazar.
savulmak : çağı, zamanı geçmek; geçiştirilmek.
sayakmak, suyakmak : aslına ulaşmak, dönmek.
sayru : hasta.
sayvan (a) : saçak, pervaz, kemer; sâyebân, gölgelik; çardak.
sayyâd (a) : avcı.
sâz-kâr (f) : uygun, muvafık.
sebük-bâr (f) : yükü hafif, hafif yüklü.
sefer kaydı görmek : yol hazırlığına başlamak.
seğirtdürmek : koşturmak.
sehel, sehl (a) : kolay.
Sekiz uçmak : Cennet'in sekiz katı, sekiz cennet.
Selman : Fars soyundan olup Hz. Muhammed zamanında Medine'ye gelerek iman eden sahabe.
sem' (a) : dinleme, kulak verme.
semâ' (a) : Mevlevî âyinlerindeki zikir, dönme; dînî raks.
sencileyin : senin gibi.
seng (f) : taş.
ser (f) : baş.
ser-be-ser (f) : baştan başa, başbaşa.
serâb (a) : çölde güneş ışığının aksiyle su gibi görünen hayâl, aldatıcı şey.
ser-encâm (f) : başa gelen, vak'a; bir işin sonu.
sergerdan (f) : başı dönmüş, başı dönen, şaşkın, sersem.
serheng (f) : çavuş, kavas, yasakçı, kapı bekçisi.
ser-mest (f) : sarhoş, çok sarhoş.
server (f) : baş, reis, başkan, başbuğ, ulu kimse.
serv-i revân (f) : yürüyen servi, uzun boylu karşılığında kullanılır.
setr (a) **olmak** : örtülmek.
Settâr-ul-uyûb (a) : ayıbları, günahları örtüp gizleyen (Allah).
sevgü : sevgi.
sevi, sevü : sevgi, aşk, muhabbet.
sevişgen : çok seven.
sev-sevü : aşk.
sevü, sevi : sevgi, muhabbet.
Seydî Balum : Geyikli Baba'nın arkadaşlarındandır. Germiyan oğullarından olması muhtemeldir.
seyir (a) : gezme, dolaşma, gitme.
seyrân (a) : gezinme, gitme, dolaşma.

seyrân-geh : gezme, seyir yeri.

Sıddıyk (a) : tam doğruluk sahibi; Hz. Ebubekir'in sıfatı.

sıdk (a) : doğruluk, gerçeklik, sadakat.

sıdırmak : kırdırmak.

sıfat (a) : surat, yüz; sûret, şekil, varlık.

sımak : kırmak; bozmak; yenmek, bozguna uğratmak, mağlûp etmek.

sınmak : kırılmak.

sınuk : kırık.

sırât (a) : yol, ahirette üzerinden geçileceğine inanılan köprü.

sızurmak : sızdırmak, damlatıp tüketmek, eritmek.

Sidret-ül-Müntehâ (a) : Arşın sağ tarafında altıncı veya yedinci gökte bulunan ağaç. Yanında cennet vardır ve cennetin nehirleri onun altından akar. Bu ağaca Tûbâ diyenler de olmuştur. Muttakîlerin ve şehidlerin ruhunun mekânıdır. Bu ağacın ötesine hiç bir mahlûk geçemez. Ötesi Allah'ın zât âlemidir. Beşer bilgisinin ve amellerinin, yıldızların ve eb'âdın son hududu burasıdır.

Sikender (öl. 323) : Makedonya kıralı Filib'in oğlu Büyük İskender veya Zülkarneyn «iki boynuzlu» lâkabını taşıyan, ermiş veya peygamberlerden bir zat.

Sîmurg (f) : Yuvasının Kaf dağında olduğu söylenen efsanevî kuştur. İran destanına göre Rüstem'i yetiştirmiştir. Boynu uzun olduğundan ve çok yükseklerde uçtuğundan arablar «Anka» derler. Türkçede Sîmurg'la Anka birleştirilerek «Zümrüdüanka» denilmiştir. 30 kuşun şekli onda birleştiğinden Sîmurg dendiği Attar'ın «Mantıku't-Tayr»ında hikâye edilmektir. Devlet kuşu da denilir. Tasavvufta maddenin her şekli alma kabiliyetine ve büyük mürşidlere bu sıfat verilmiştir.

sin : mezar.

sinle, sinlik : mezarlık.

sîr (f) : tok, doymuş.

sited (sitad) (f) : alış, satınalma.

sitâre (f) : yıldız.

sivâ (a) : gayri, başka, Allah'tan başka her şey.

siyâset (a) : ceza vermek, asmak, idam etme.

soğulmak : suyu, seli çekilmek; göz ferinin azalması; solmak, kurumak.

soru-hesâb : kıyamette bu dünyada yapılan işlerin sorulması.

sorucı : kabirde ölmüş kimselere sual soran melek, soru meleği (Münker, Nekir).

sorındı : şimdi sorun.

soylamak : araştırmak, tahkik etmek, aslını aramak.

sökel : hasta.

söyünmek : kendi kendisine sönmek, (ateşi veya parlaklığı gitmek.)

subaşı : komutan, subay; zabıta memuru.

sûd (f) : fayda, kazanç, menfaat.

sudak : Sirderyâ'da çıkan bir cins balık.

suffa (a) : sofa.

sûfî (a) : tasavvufu benimseyen kişi, derviş.

sûk (a) : çarşı, pazar.

sun' (a) : yapma, yapış; amel, iş; kudret, yaratış.

sûr (a) : kale, hisar, şehrin etrafındaki yüksek duvar.

sûr (a) : İsrâfil adlı meleğin Kıyamet günü çalacağı boru.

sûret (a) : şekil, yüz; görünen şekil, resim; tarz, biçim, görünüş.

susak : su kabı.

susalık : susuzluk, susama.

susmak : susamak.

suya sayılmamak : ehemmiyete alınmamak, itibar edilmemek.

sûz (f) : yanıp yakılma.

Sübhân (a) : Her türlü kusur, ayıp ve eksikten münezzeh, uzak olan Allah.

süci : şarap.

sücûd (a) : secde etme, yere kapanma.

Süleyman : İsrailoğullarından Davud Peygamber'in oğlu. Hem peygamber, hem de hükümdardır. Kuşdili bilirdi. Saltanatının ihtişamı ve tahtiyle meşhurdu.

sünnet (a) : Hz. Muhammed'in sözleri, yaptığı ve yapılmasını tasvib ettiği işler, hususlar.

sünük, süngük : kemik.

süsmek : büyümek, uzamak, bitmek; dürtmek.

— Ş —

şâd (f) : sevinçli.

şâdî (f) : sevinçlilik, memnûniyet, gönül ferahlığı.

şâhin (f) : doğan (kuş adı).

şâkir (a) : şükreden.
şâkird (f) : talebe, öğrenen, öğrenci.
şakımak : nağmeli ötmek, güzel ve nağmeli konuşmak.
Şam : Suriye'de bir şehir adı, Suriye ülkesi.
şar : şehir.
şarâben tahûr : «Tertemiz içecekler içirip» mânasına gelen bu ibâre, İnsan Sûresi (76), 21. âyet'ten alınmıştır.
şecer (a) : ağaç.
Şeddâd (a) : Yemen'de yaptırdığı büyük binalarla ve «İrem bağı» ile şöhret kazanmış, Tanrılık dâvasına kalkıştığı için Allah'ın gazabına uğramış bir hükümdar. Âd oğlu.
şefâat (a) : suçunu affettirmek için yalvarma, bağışlanmasını dileme; suçlu veya günahkâr olanların bağışlanmasını rica etme.
şehd (f) : bal.
şehriyâr (f) : hükümdar, şah, pâdişah.
şek, şekk (a) : şüphe.
şeker-istân (f) : şeker kamışı tarlası.
Şekûr (a) : Şükürleri kabul eden (Allah), çok şükr eden (Hz. Muhammed'in sıfatlarındandır).
şem' (a) : mum.
şem'a (a) : mum, kandil.
şems (a) : güneş.
şer' (a) : Allah'ın emri, dinin bütün kaideleri ve esasları, şeriat.
şerh (a) **eylemek** : açıklamak, anlatmak.
şerî'at (a) : Allah'ın emri, doğru yol, dinin bütün esasları ve kaideleri.
şerîk (a) : ortak.
şerm-sâr (f) : utanan, utanmış, utangaç.
şerr (a) : fenâlık, kötülük, kötü iş.
şeş (f) : altı.
şeşmek : çözmek.
şeş-tâ (f) : altı telli tanbur.
şeşürmek : çözmek, bağını koparmak.
şeyâtin (a) : şeytanlar.
şeybet (a) : saç sakal ağarması, kocamak, ihtiyarlık.
şeydâ (f) : dîvâne, şaşkın, deli, fazla aşktan aklını kaybetmiş.
Şey'en l'illâh (a) : «Allah için bir şey», dervişlerin ve dilencilerin bir şey isteyecekleri vakit söyledikleri söz.
şikâr (f) : av.

şikeste (f) : kırık, kırılmış.
şîr (f) : aslan.
şîr-gîr (f) : arslan tutan, arslan avcısı, güçlü, cesâretli.
şîrîn (f) : tatlı, hoş.
şirk (a) : Allah'a ortak koşma.
Şit : Âdem peygamberin oğullarından olup bez dokuyucuların piri sayılan peygamber.
şîve (f) : naz, edâ, cilve, işve.
şol : şu.
şol dem : o zaman.
şu'le (a) : alev, parıltı.
şûr (f) **etmek** : gürültü etmek, karıştırmak, karışıklık çıkarmak, coşup gürültü etmek.
şümâr (f) : sayı, aded, hesap.
şükrâne (a) : şükran alâmeti, nişânesi; muştuluk hediyesi.

— T —

ta'allûk (a) : bir şeyin başka bir şeyle bağlı, ilgili olması, âit olma,
tâat (a) : Allah'ın emirlerini yerine getirme, itaat etme; ibâdet etme.
tabaka (a) : kat.
tabakat (a) : katlar.
Tabduk, Tapduk (Baba) : Efsâneye göre Yûnus Emre'nin şeyhi, Barak Baba'nın halifesi.
ta'cillemek (a) : acele ettirmek.
tağ : dağ.
tağa : taka, büyük kayık.
tahte-s-serâ (a) : yerin altı, toprak altı.
taht-ı Süleymân : Süleyman peygamber'in tahtı (rüzgârda uçtuğu rivayet edilir).
takaza (a) : ihtiyaç, gerekli olma, lüzum; icab etme.
takrir (a) : anlatma.
taksirlik (a) : bir şeyi yapmaya kudreti varken çekinip yapmamak.
talan, tâlân (f) : yağma, çapul.
talbınmak : çırpınmak (suya düşen bir kimsenin çırpınması).
tâli' (a) : talih, kısmet.
tâlib (a) : taleb eden, istekli, isteyen.
tâlib-i 'ilm : ilim isteyen (öğrenci).
talmak : dalmak.

taluban : dalarak, dalıp.
tama' (a) : üstüne düşerek istemek, açgözlülük, tamah.
tamar : damar.
tammak : damlamak.
tamu : Cehennem.
tan : sabah, güneş doğmadan az önceki zaman.
tan : hayret, taaccüb.
ta'n itmek : kınamak, yermek, kötülemek.
tanla, tanlacak : sabahleyin, seher, vakti, tan ağarırken.
tana kalmak : şaşmak, şaşırmak, hayret etmek.
tanlamak : şaşırmak, hayrette kalmak.
tanışmış : danışman, bilgin, dânişmend.
tanık, tanuk : şâhid.
tap : yeter, kâfî, yetişir.
tapşurmak : emânet etmek, teslim etmek, vermek.
tapu : huzur, makam, nezd; büyük kimse, hazret.
tapu kılmak : hizmet etmek, ululamak.
taraş olmak : altüst olmak, yok olmak.
tarîk (a) : yol.
tarîkat (a) : tasavvufî meslek, Allah'a kavuşmak maksadıyle tutulan yol.
tartmak : çekmek.
târumâr (f) : darmadağın, perişan, karma karışık, harap.
tasrif (a) : sarfetmek, fiil çekimi bilgisi (sarf).
taş : dış.
taşra : dışarı.
tatar : ulak, postacı; tatar.
tâvus-i yâr : dostun tâvusu (Cebrâil'e işarettir).
tayak : dayanılacak şey.
tayınmak : kaymak, sürçmek.
Tayyar (a) : Hz. Ali'nin kardeşi, peygamberin amcası oğlu.
teberrâ (a) : beri olma, yüz çevirme, uzaklaşma, çekilme.
teberrük (a) : uğur sayma, mübarek sayma.
tecellî (a) : görünme, belirme; Allah'ın sır ve kudretinin, eserinin şahıslarda ve eşyada görünmesi.
tecrîd (a) : tek olmak, soyunmak, Allah'tan başka her şeyden ayrılma, ayrılma, ayırma.
teferrüc (a) : ferahlama, açılma, gezip seyredip eğlenme, gam dağıtma.
teferrüc-gâh (a.f.) : gezinti yeri.
tefrîd (a) : ferdleşme, tekliğe erme.

tekebbür (a) : ululanma, büyüklük satma, kibir gösterme.
teleme : maya ile kestirilmiş süt.
temennâ (a) : dilek, istek, dileme.
temevvüc (a) : dalgalanma.
teng (f) dar.
terah (a) : gam, gussa, keder, tasa, üzüntü.
terbiyet (a) : eğitim, terbiye.
terkin urmak : terketmek, bırakmak, vazgeçmek.
tersâ (f) : hristiyan.
tesbih (a) : «Sübhânallah» diyerek Allah'a ta'zîm etme. Allah'ın her noksandan münezzeh olduğunu anma.
teşviş (a) : kargaşalık, karışıklık.
tevfîk (a) : yardım, muvaffakıyet verme, Allah'ın muvaffakıyet vermesi.
tevhîd (a) : birlik, Allah'ın birliği; Allah'ın birliğine inanma ve söyleme.
teze : tâze.
tıfl-ı nâ-reste (a.f.) : yetişmemiş çocuk.
tımar (f) : tedâvî.
tınmak : ses çıkarmak, söz söylemek.
tiryak (a) : panzehir.
tiryâk (f) : panzehir.
tiz (f) : çabuk, acele.
toğan : doğan kuşu.
toğmak : doğmak.
toğrı : doğru.
tokuz arslan : eskilerin inancına göre dokuz kat gök.
tolmak : dolmak.
tolı, tolu : dolu.
tolunmak : dolunmak, batmak, gurûb etmek.
ton : elbise, üste giyilecek şey.
tonanmak : donanmak, giyinip kuşanmak, süslenmek.
top : hep, tekmil, birden, bütün, büsbütün.
toptolu : tamamen dolu, dopdolu.
tortsuz : tortusuz, birikintisiz, çöküntüsüz.
toylamak : ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak.
toymak : doymak, tatmin olmak.
Tûbâ : Cennet'te bir ağaç; güzellik, iyilik, hoşluk.
tuç : tunç.
tudaş olmak : rast gelmek.

Tûfân : Hz. Nuh zamanında doğru yoldan ayrılanları helâk eden fırtına. (Gökten yağan ve yerden kaynayan su bütün dünyayı kaplamış ve Nuh'un gemisine alınmayan bütün canlılar yok olmuştur).
tuğyan (a) : taşma, taşkınlık; azgınlık, coşkunluk.
tûl (a) : uzunluk.
tûl-i emel : hırs, tamah, tükenmez arzu, olmayacak dilek.
Tûr : Tih sahrasındaki dağ, Hazret-i Mûsâ'ya ilâhî tecellinin olduğu dağ.
turı gelmek : ayağa kalkmak.
turılmak : durulmak, sâkinleşmek, açılmak.
turmak : durmak, ayağa kalkmak.
tuş : denk, benzer, eş.
tuş eylemek : rasgetirmek, karşı karşıya getirmek.
tuşlamak : rastlamak, karşılamak.
tuş olmak : rastlamak, yönelmek.
tutmak : farz etmek, kabul etmek; elde bulundurmak; istilâ etmek; tutuşmak.
tutak : dudak.
tutaş : yakın, yaklaşmış.
tutsak : esir.
tuymak : duymak, işitmek.
tuyûr (a) : kuşlar.
türâb (a) : toprak.

— U —

u : ve.
-uban, -üben : zarf-fiil eki (-up'tan genişletilmiş: ağlayuban, görüben «ağlayarak, ağlayıp; görüp, görerek»).
Uçmak, Uçmağ : Cennet.
uçunmak : korkudan benzi sararmak, rengi uçmak.
ud, ut : utanma, hayâ.
uğru, uğrı : hırsız.
uğrulamak : çalmak, hırsızlık yapmak.
umu : ümid, emel, arzu.
urıl- : çalınmak (sur urılmak).
urmak : giymek (tâc urmak).
uruşkan : döğüşken, mücadele ve kavgaya düşkün kimse.
uryân (a) : çıplak, açıkta, âşikâr.

us : akıl.
usan : gafil, ihmalkâr, ihtiyatsız, gevşek.
usan dutmak : gevşek davranmak, ihtiyatsız bulunmak, gaflet etmek, ihmal göstermek.
usanmak : bıkmak.
uş : işte.
uşanmak : parçalanmak, toz hâline gelmek, ufalanmak, kırılmak.
uşatmak : parçalamak, ufalamak, kırıp dökmek.
uşda, üşde : işte.
utmak : oyunda yenmek, kazanmak.
utlu : utanır, utangaç.
uyakmak : gurûb etmek, batmak.
uya : ahmak, akılsız, her şeye, her söze uyan; tenbel, uyuşuk.
uz gelmek : münâsip, uygun gelmek.
uzlet (a) : bir yana çekilip kendi kendine yalnız yaşama.

— Ü —

ü : ve.
üleşmek : paylaşmak.
ümmet (a) : bir peygambere inanıp bağlanan cemâat.
ümmî (a) : anasından doğduğu gibi kalıp okuma yazma öğrenmemiş.
ün : nidâ, ses.
ürümek : yürümek, yürürlükte olmak (yargum ürür: hükmüm yürür).
üstûn (f) : sütun, direk.
üşenmek : tedirgin olmak, rahatı kaçmak; çekinmek, korkmak.
ütmek, utmak : yenmek, oyunda yenmek.
Üveys : Veysel Karânî.
üzmek : koparmak, ayırmak, kesmek.
üzülmek : kopmak, kesilmek, sökülmek, kopup dağılmak.
üzüşmek : kesişmek, koparılmak.

— V —

vâcib (a) : yapılması şer'an gerekli olan, terki caiz olmayan, yapılması farz derecesine yakın olan.
va'de (a) : belirtilen zaman, ecel, ecelin takdir edildiği zaman.

vâf (a) : yeter, kâfi (vâfi).
vâlih (a) : şaşakalmış, hayran, şaşırmış.
vallah (a) : «Allah için» mânâsına yemin.
varak (a) : yazılı kâğıt, yaprak.
varlum : varalım, gidelim.
vasf (a) : nitelik, bir kimsenin veya bir şeyin taşıdığı özellik, sıfat.
vasf-ı hâl (a) : durumun vasfı, anlatılması.
vasf itmek : anlatmak, târif etmek; övmek.
vasl (a) : ulaşma, kavuşma, erişme.
vasyet : (a. vasiyet'ten) bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey, ısmarış.
vâye (f) : nasip, kısmet; fayda, kazanç.
vebâl (a) : sonunda azab, şiddet ve ceza bulunan iş, günah, suç.
vefâ-dâr : vefâlı, sözünde duran.
velî (a) : ermiş; seven, dost, sahip (Allah).
velî, velîkin (f) : amma, fakat, lâkin, velâkin.
ve nahnü akrebü minküm : «Ve biz sizden daha yakınızdır» mânasına gelen bu ibare Vâkıa Sûresi (56), 84. âyetten alınmıştır.
viribimek : yollamak, göndermek.
visâl (a) : ulaşma, erişme, sevgiliye kavuşma.
vuhûş (a) : yabanî hayvanlar.
vuslat (a) : ulaşma, sevgiliye kavuşma, erişme.
vü : ve.

— Y —

yaban : dışarı, kır, şehir dışı.
yad : yabancı, tanıdık olmayan; garip.
yadlık : yabancılık.
yağı : düşman.
yâhu (a) : ey o (ey Allah).
yakım : mersiye, ağıt, (yakım yakmak).
yakmak : nazm etmek, düzmek, söylemek, manzum olarak ve makamla söylemek (yakım yakmak).
yakîn (a) : şüphesiz, gerçek şekilde bilme; sağlam ve kat'i bilme.
Ya'kûb (a) : İsrail oğullarından Yûsuf Peygamber'in babası olan peygamber.
yalabımak : parlamak, parıl parıl parlamak, ışık saçmak.

yalap yalap : parıl parıl, alev alev.
yalı : keskin.
yalıncak : çıplak.
yalunuz : yalnız.
yanku : akis, yankı, aksisadâ (kaya yankusı).
yapalak : tüylü.
yapmak : kapamak, örtmek.
yarak, yarağ : hazırlık, levazım; techizat, bir şeye yarayan şey, ihtiyaç; âlet.
yarak etmek : hazırlık etmek, sefer için gerekli hazırlığı yapmak.
yârân (f) : dost, arkadaş, yarenler.
yaraşuk : lâyık, yakışır, yakışık, uygun.
yaren : arkadaş, dost (f. yârân'dan).
yargu : hüküm, muhakeme.
yarlıgamak : affetmek, suçunu bağışlamak.
yarlıganmak : mağfiret olunmak, günahı bağışlanmak.
Yâsîn : Kur'ân'ın 36. sûresi bu sözle başlar (Bâzı tefsircilere göre) «ey Muhammed» mânâsındadır).
yastanmak : yaslanmak, dayanmak.
yaşın yaşın : gizli gizli, için için.
yat : usûl, yol.
yatlu : kötü, fenâ.
yavı kılmak : kaybetmek.
yavı varmak : kaybolmak.
yavlak : pek, çok, gayet.
yavuz : kötü, fena, yaman; kara (yağız).
yay : yaz.
yayınmak : dağılmak, yayılmak.
yaylamak : yaylaya çıkmak, yazı yaylada geçirmek.
yazamak : yaymak, sermek, genişletmek.
yazı : yaban, kır, ova.
yazlamak : yaylada yazı geçirmek.
yazu : kader, alın yazısı.
yazuk, yazık : günah, suç.
yedilmek : çekilmek, yedekte götürülmek.
yehdillahü limen yeşa : «Allah dilediğini doğru yola götürür» sözü. (Kur'an-ı Kerim'in muhtelif sûrelerinde geçer).
yelmek, yilmek : koşmak.
yeltemek, yiltemek : meylettirmek, arzu uyandırmak, heveslendirmek, teşvik etmek, harekete getirmek.

yeni bahar : ilk bahar.
yeni yaz : ilkbahar.
yensüz gönlek : (kolsuz gömlek), kefen.
yermek, yirmek : kötülemek, çekiştirmek, zemmetmek.
yerinmek, yirinmek : kederlenmek, üzülmek, tasalanmak, mahzun olmak.
yesir : esir, tutsak (a. esir'den).
yevme yeşfa'u (a) : şefaat günü.
yığmak : men etmek, engel olmak.
yidi dört on sekiz : yedi deniz, dört unsur ve onsekiz bin âleme işaret eden sayılar.
yidi evren : yedi iklime işarettir.
yidi mushaf : Kur'ân-ı Kerim'in lehçe farklarına göre yedi türlü okunuşu. (Kıraat-i seb'a).
yiğ : daha iyi, üstün.
yigirmi : yirmi.
yiğrek : daha iyi, müreccâh, üstün.
yil : yel, rüzgâr.
yilmek : koşmak, bir şeye değer verip ardından gitmek.
yini : yeni.
yinile : yeni, henüz, şimdi.
Yi nun sin : (Yûnus) adının yazıldığı harfler.
yir : yeryüzü.
yirini kalmak : kederlenivermek, tasalanmak, üzülmek, mahzunlaşmak.
yirinmek (yerinmek) : üzülmek, kederlenmek.
yirmek : yermek, kötülemek, zemmetmek.
yitmek : erişmek, yetişmek, ulaşmak.
yitmek : kâfi gelmek.
yitmek : kaybolmak.
yitürmek : ulaştırmak, eriştirmek, yetiştirmek.
yiylemek : koklamak.
yohsa : yoksa.
yorılmak : çözülmek.
yort : hüküm, nüfuz.
yortmak : hızlı koşmak, devamlı yol yürümek, sefer etmek.
yort savul : koş (kaç), uzaklaş (yolun ortasından çekil!)
yorutmak : yürütmek, sürdürmek.
yoyılmak : zâil olmak, bozulmak, silinmek.
yöğrük, yüğrük : yörük, tez koşan.
yöğrüşmek : koşuşmak.

yöntelmek : yönelmek.
yörimek : yürümek.
yuhu : uyku.
yukaru iller : Azerbaycan ve İran için söylenir.
yumak : yıkamak, (**el yumak** : el çekmek).
yumış : hizmet.
yumış oğlanı : erkek hizmetçi, hizmetkâr.
yumşanmak : yumşamak.
yunmak : yıkanmak.
Yûsuf (a) : Yakup Peygamber'in oğlu, güzelliği ile tanınmıştır. (Yûsuf ve Zelihâ hikâyesi Kur'ân-ı Kerim'de de anlatılmıştır).
yuvanmak : avunmak, müteselli olmak, gönlü rahat etmek.
yuvuk : geyik.

— Z —

zağ (a) : karga.
zâhid (a) : aşırı sofu, her türlü zevkten uzaklaşarak kendini ibadete veren.
zâhir (a) : görünen, açık, belli, meydanda (Allah'ın adlarındandır); dış, dış yüz, görünüş.
zahm (a) : yara.
zâkir (a) : zikr eden, anan, Allah'ın adını anan.
zâr (f) : ağlayan, inleyen.
zârî kılmak (f.t.) : ağlamak, sızlamak, inlemek.
zârîlık (f) : ağlayış, inleyiş.
zât (a) : kendi, her şeyden münezzeh olan Allah zâtı; asıl, esas, öz, hakikat; nefs.
zebâne (f) : alev, yalım.
zebânî (a) : günahkârları cehenneme atmaya memur melek, cehennemdeki azap melekleri.
zeber (f) : üst.
zebûn (a) : zâyıf, güçsüz, kuvvetsiz, âciz.
Zebûr (a) : Hz. Davud'a inen kitap.
zehre (f) : öd, yürek; cesaret, güç, kudret.
zehr-i katil (f) : öldüren zehir.
zehr-i mâr (f) : yılan zehiri.
Zekeriyâ (a) : Peygamberlerden biri, İsrailoğullarındandır. Kavminden kaçıp bir ağacın içine girmiş, kendisine inanmayan kavmi ağaçla beraber onu ikiye biçmiştir.

Zeliha (Zelha) (a) : Mısır azizinin karısı, Yûsuf Peygamberi sevmiştir.
zelîl (a) : hor, hakir, alçalmış, alçak.
zemzeme (a) : ezgili, nağmeli ses; nağme.
zerrak (a) : mürai, riyâkâr, iki yüzlü; gösterişçi.
zerre (a) : pek ufak parça, bir şeyin bölünemeyecek kadar küçük kısmı.
zevâde (a) : yiyecekler, azıklar.
zevâl (a) : yok olma, sona erme, sonu gelme.
zeyn (a) : ziynet, süs, bezek.
zî (f) : ne iyi, ne güzel, ne hoş.
zihî (f) : ne hoş, ne kadar güzel, ne iyi.
zikr, zikir (a) : anmak, Allah'ın adlarını anmak, devamlı anmak.
zillet (a) : horluk, aşağılık, alçalma.
zinde (f) : diri, canlı, çevik.
zinhâr (f) : sakın, kat'iyen, aman, aslâ.
zir (f) : alt, aşağı.
zîr ü zeber (f) : alt üst.
zîre (f) : çünkü, zira.
zireklenmek : anlayışlı davranmak.
zuhûr (a) : belli olma, meydana çıkma.
zulmet (a) : karanlık.
zûr (f) : kuvvet, güç, zor.
zühd (a) : her türlü zevkten kendini alıkoyup ibâdete dalma.
Zühre (a) : Çoban yıldızı, yedi gezegenden biri, üçüncü kat gökte bulunan bu yıldız parlaklığı ile meşhurdur. Hârut ve Marut adlı iki kötülük meleğiyle birlikte anılır.
zülfekar (a) : Hz. Ali'nin kılıcı.
zünnâr (a) : papazların kuşandıkları ip kuşak.



40 TL.